

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GAMLE MINDER

FRA

FREDERIKSBERG OG VESTERBRO

AF

PETERSEN

Fuldmægtig

UDGIVET AF

HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB

FOR FREDERIKSBERG

1953

JAKOB DAVIDSEN
1813-1891

GAMLE MINDER

FRA

FREDERIKSBERG OG VESTERBRO

AF

PETERSEN

Fuldmægtig

UDGIVET AF

HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB

FOR FREDERIKSBERG

1953

JEG skal aldeles ikke lægge Dølgemaal paa, at jeg med tiltagende Alder begynder at blive magelig. Det Sidste er en temmelig naturlig Følge af det Første. Naar jeg derfor har tilbragt en 5 til 6 Timer fastnaglet til Comptoirstolen, glædes jeg ved, efter at have nydt mit tarvelige Middagsmaaltid – man behage at mindes, at jeg endnu bestandig er Fuldmægtig – at kunne sidde i en Krog af Sophaen med min Pibe i Munden og faae mig en luun Passiar med min Ægtehalvpart, mine Børn eller med en god Ven. Saa hænder det sig ikke saa sjeldent, at jeg i Samtalens Løb fortæller en eller anden Historie fra forsvundne Dage. Ogsaa det kan tjene som Tegn paa, at jeg begynder at blive gammel; men det er dog intet Beviis paa, at Sindet er blevet gammelt. Der hører Ungdom i Sindet til at kunne erindre. Man kan ikke leve sin Ungdom om igjen, uden at have bevaret sin Ungdom, om end ikke sin Ungdommelighed. Og naar man har oplevet endeel, hørt endeel, kjendt Mange, saa dvæler man saameget hellere ved sine Erindringer fra Fortiden, naar man ikke er synderlig tilfreds med Nutiden. Men dette er netop Tilfældet med mig. Hvorfor jeg ikke er det hører ikke herhen, allermindst i en Fortale, og jeg kan ogsaa nok lide, at mine Læsere beskæftige sig med lidt Gjætning. Det skjærper Forstanden, hvorfor jo ogsaa nogle af vore intelligente Blade agere

Sphinxer ved jævnlig at opvarte med Gaader, for at vække Intelligenten hos Læserne. Som sagt, jeg holder af at fortælle Historier fra gammel Tid, og saa hænder det undertiden, at en eller anden af mine Tilhørere og Tilhørerinder siger: »Det skulde Du nedskrive, og det skulde Du lade trykke. Det vil maaskee mere Andre ligesaa godt som det har moret os.«

Det er nu let sagt; men i ethvert Tilfælde bliver det et Spørgsmaal. Thi hvad man kan fortælle om hvad man har hørt, om hvad man har oplevet, tager sig ikke altid ligesaa godt ud paa Papiret som gjennem Ordet. Dernæst bør man vel betænke, at den velvillige Stemning i en Familie-kreds langtfra kan forudsættes at være tilstede i den store offentlige Verden, naar man lader sig befordre ud i denne ved Hjælp af Papir og Bogtrykkersværte. Man træffer her paa en ivrig Modstander i den kritiske Sands, som Enhver, kaldet eller ukaldet, troer at besidde og troer at maatte anvende. Man har i saa Fald omtrent samme Følelse som en ung Dame, der træder noget seent ind i et stort, hende næsten ubekjendt Selskab, og seer sig udsat for Alles mønstrende Blikke. Hun ængstes ved Tanken om, at hendes Udseende er Aarsagen, at der er noget Galt ved hendes Toilette. Hun bliver let forknytt, og fristes næsten til at ønske, at hun ikke var kommen. Jeg har saaledes haft en ikke ringe Betænelighed ved at efterkomme Opfordringen til at lade Nærværende trykke, men nu er det skeet, og jeg giver mig Publicum i Vold.

Det er hvad jeg korteligen vilde sige om denne lille Bogs Fremkomst. Om dens Indhold skal jeg kun bemærke at jeg hverken prætenderer at være Topograph eller Historieskriver; jeg vil kun underholde, jeg ønsker at mine Erindringer skulle vække Andres Erindringer, saa at de

muligen kunne supplere, hvad jeg har glemt eller forsømt. Dette gjælder de Gamle. Hvad de Unge angaaer, hvem jeg ogsaa haaber at tælle blandt mine Læsere, troer jeg at de kunne have særdeles godt af at erfare, at der ogsaa var en Tid forinden deres egen, som havde sin Tiltrækning, en Tid, hvorom jeg aldeles upolemisk paastaaer, at den kan sige Sparto til den nuværende.

Ærb.

Petersen,
Fuldmægtig.

MAN lever rask i denne Reformernes Tid, det Nye fortrænger det Gamle, det Nyeste fortrænger det Nye, og Erindringen, om den end er levende og frisk, har sin Nød med at følge med. Tyve til tredive Aar, hvor stakket et Tidsrum det end er, frembyder en saa overvældende Masse af Begivenheder, saa mangfoldige gjennemgribende Forandringer, at de næsten, i Forhold til disse Begivenheders Betydning, vise sig som ligesaa mange Sekler. Man lever rask og Begivenhederne fare forbi som de enkelte Punkter paa en Jernbanetours Panorama. De forsvinde hurtigt af Synskredsen og efterlade kun sjeldent noget blivende Indtryk.

Dette gjælder om de store Begivenheder, selv om dem, som gjorde Epoke i Verdenshistorien, og dette gjælder om de mindre, der kun gribe ind i det Individuelle. Det gjælder de store Forandringer, der foregaae i Staternes Liv, og det gjælder tillige saadanne Forandringer, som foregaae i vore nærmeste Omgivelser, fremkaldte af det offentlige Livs Udvikling, af de Krav, som Tidens Fremskridt til det Bedre stiller. Hvor længe er det vel siden, at Kjøbenhavn som den mindste Kjøbstad kun var belyst af Tranlamper og indhyllet i Magistratsmaaneskin, – hvor længe er det siden, at den arme Tjenestepige udviklede sine Armes Muskler ved fra Gadeposten at hente det med or-

ganisk Materie overfyldte Drikkevand i svære Spande, – hvor længe er det siden, at vi med Misundelse saae hen til andre Lande med deres Jernbaner og neppe kunde tænke os Muligheden af, at vi nogensinde kunde faae noget Lignende hos os. Nu have vi Gas, Vand, Jernbaner, Telegrapher, og den Tid, som ligger bag disse, forekommer os næsten som en Mythe. Ja selv Vægtersene og deres melodiske Tolkere høre til Fabelens Rige, og dog er det kun et Par Aar siden, at »Hou Vægter!« lød om Natten gennem Hovedstadens stille Gader.

Saaledes vil det heller ikke vare længe, før Glemselens Slør vil hvile over den Tid, da Passagen gennem Ravelinen til Vesterbro var saa smal som en Gyde, hvor neppe to Vogne kunde kjøre forbi hinanden, og hvor de Fodvandrende vare udsatte for at faae Liv og Lemmer spolerede, eller for at trykkes sønder og sammen i den stærke Trængsel en Søndag Eftermiddag i Sommertiden. Hvilken Forandring viser der sig ikke alt nu, skjøndt Arbeidet med Passagens Udvidelse langt fra er fuldendt. Stadsgraven tilhøre er udfyldt, og i Paralel med Frederiksberggade aabner sig en Vei, der er fire Gange saa bred som den tidligere. Folkemassen, som her daglig strømmer frem og tilbage, bevæger sig nu ugenert, uden at frygte for at blive overkjørt af Droschker, Omnibusser, Sporvogne og andre Kjoretøier. Disse ere henviste til den brede Kjørebane, og de brede Trottoirs give rummelig Plads for Fodgængerne, om der er nok saa mange. Hvor er det muligt, naar nogen Tid er hengaaet, at tænke sig, hvad Passagen engang har været, at forestille sig, at der for neppe en Snees Aar siden laae et Toldhuus, hvorfra embedsivrige Toldbetjente kom farende over til den smukke Tjenestepige med Torvekurven, for pligtmæssig at undersøge, om Staten ikke blev narret ved dens Indhold af consumtionspligtige Gjen-

stande, hvor der holdt lange Rækker af Fragtvogne, som samme Toldbetjente undersøgte med lange Søgere og dog ikke sjældent bleve narrede af den fiffige Bonde. Hvo kan tænke sig, at Passagen her var lukket af en Port, som ubønhørligt paa Slaget 12 blev smækket i, saa at Nattevandrereren, der havde forsinket sig, maatte vende om, og gaae den lange Vei til Nørreport, hvor man kunde slippe ind gjennem Bommen mod en Kjendelse af 2 sk? Og hvorledes kan man tænke sig, at der ikke her var noget Tivoli, ikke nogen Kongens Club, ikke noget Vandværk, ikke nogen Banegaard, ikke noget Vesterbroes Theater, at der i Stadens umiddelbare Nærhed laa store Marker, hvor Køer og Faar græssede, at der paa den hele Vei, som strakte sig fra Ravelinen til Jernporten ved Frederiksberg Allee, ikke var saamange Bygninger, som der nu er photographiske Ateliers, at man ikke kjendte Noget til Droscher, Omnibusser, Sporvogne, og at man, naar man vilde ud i »Haven«, for at see »Herskabet« seile i Canalen eller høre den deilige Taffelmusik, fra Slottets Terrasse Søndag og Onsdag, maatte betjene sig af Apostlenes Befordring og trodse den forfærdelige Steenbro, som Vesterbro frembød, eller det bundløse Dynd, hvorved Gamle Kongevei udmærkede sig i en endnu langt høiere Grad, end det nu er Tilfældet. Saa var der ogsaa en Tid – og den ligger heller ikke saa langt tilbage, – da Frederiksberg Allee var et helligt Sted, der nok turde betrædes af Fodgængere, men ikke befærdes af Vogne, undtagen de Privilegeredes. Den var lukket for begge Ender af Jernporte, som kun aabnede sig for de Kongelige Vogne og for de enkelte i Alleen boende Familier, der havde Nøglen dertil.

Disse almindelige Træk give en Idee om Forskjellen mellem Nu og Før, hvad Kjøbenhavns i Henseende til Befolkning, Færdsel og locale Forhold vigtigste Forstad an-

gaaer. Og her er dog kun Tale om et Tidsrum af 30 til 40 Aar. Men Forskjellen fremtræder endnu stærkere, naar man gaaer i det Enkelte og fastholder de gamle Minder. Jeg skal i det Følgende fremdrage nogle af disse, gjørende Regning paa, at det muligen vil kunne interessere endeel af Læserne.

Allerførst bemærkes, at i en ældre Tid laae Indgangen til Vesterbro ikke paa det Sted, hvor den i 1859 nedrevne Port befandt sig. I Begyndelsen af det 16de Aarhundrede laae den for Enden af den nuværende Vestergade og var kun en simpel lav Træbygning. En ny Port, prydet med et Taarn med takkede Gavle og med Spiir, blev opført sammesteds 1583, og den stod her indtil 1668, da den blev nedreven og dens Materialier benyttede til en ny Vesterport, som opførtes ved Enden af St. Clementsgaden, der, efterat være ødelagt i den store Ildebrand 1728, i Forening med et Par andre tilstødende Smaagader blev forandret til Frederiksberggade og Halmtorvet. Porten tog sig ret godt ud, den var smykket med Kanonsøiler og andre krigerske Emblemer i Granit, men den var kun 6 Alen bred og $7\frac{1}{2}$ Alen høi, saa at et stort Halmlæs neppe kunde passere den uden at genere Fodgængerne. Da den endelig segnede under Hammerens Slag, vandtes paa dette Sted vel endeel for Passagen, men da Ravelinen ikke tillige blev udvidet med det Samme, nyttede det ikke stort at Porten kom bort. Endnu bestandig var man indeklemt af Indsnævringen, og Commandantskabet, der med en mageløs Pietet holdt Hævd over Fæstningsværkerne, lod sig end ikke engang, førend for et Par Aar siden, bevæge til at borttage de unyttige Homeistolper, som gjorde Passagen endnu besværligere.

Den 15de August 1843 frembød Indgangen til Vesterbro over Fæstningsgraven et overraskende Skue. Tilvenstre havde der som ved et Trylleslag reist sig en Have,

der vinkede med sine kjølige Buegange, sine smukke Trægrupper, sin Concertsal, Bazar, Caroussel, Rutschbane, sine Pavilloner, sine Løvhytter og sin Ø, kort sagt med alle de Underværker, som kun den dristigste Phantasi kunde tænke sig. Det var Kjøbenhavns Sommer-Tivoli, der ved Carstensens Geni var bleven til i mindre Tid end 2 Maaneder, en Affødning af de glimrende Festinos, han havde arrangeret i Rosenborg Have og i Christiansborg Slots Ridehuus. Pludselig havde Kjøbenhavn overfløiet Alverdens Hovedstæder, thi hverken London eller Paris, Wien eller Berlin havde noget Lignende at opvise. Og Kjøbenhavnerne ilede herud i Skarer, og Beundringen og Enthusiasmen var stor. Der fremkom herved en fuldstændig Revolution i Kjøbenhavnernes Forlystelsesliv. Dyrehaven og Charlottenlund blegnede; Alt hvad disse frembød, havde man jo her ved Haanden og meget Andet til: Europas første Kunstnere i de acrobatiske og eqvilibristiske Fag, Beridere, Taskenspillere, Lumbyes Concenter, Pantomimer og Amicis fortryllende Fyrværkeri, – Alt for 1 Mark! Man døsede ikke mere sin Aften hen i et lummert Værtshuus ved en Snaps og et Glas Øl; man gik i Tivoli. Alle Stænder mødtes i det hyggelige Samliv; Forskjellen var nivelleret; den Trøieklædte og Modejunkeren, den elegante Dame og Tjenestepigen samledes her, og altid var Opførselen sømmelig, aldrig foregik der Excesser, sjeldent antog Lystighed Character af Overstadighed, og det var, som om de smukke Omgivelser udøvede en velgjørende Indflydelse paa Folkecharacteren og afsleb de raae Kanter. Og dette er vedblevet til den Dag idag.

Tivoli hører vel ikke til de gamle Minder, jeg her har isinde at fremdrage, det bestaaer endnu som Kjøbenhavnernes vigtigste Forlystelsested og vil sikkert være det gjennem en Mangfoldighed af Aar. Men det har sin utvivl-

somme Ret til at nævnes, naar Talen er om en forsvunden Tid, i hvilken dets Fremkomst gjorde en sand Epoke. Et Bevis herpaa giver Tivolivisen, der, som det fortælles, blev digtet en Aften i den Schöfferske Pavillon. Tre Videnskabsmænd: en Theolog, der senere blev Professor og nu er død, en Mathematiker, der nu som Professor er ligesaa frygtet, som han er bekjendt som Politiker, og en Mand, der baade som Digter og som Chemiker har erhvervet sig et anseet Navn, sagdes at være Fædre til denne Vise, der engang var almindelig i Folkemunde. Skjøndt det vel kan ansees som givet, at denne Vise, det i sin Tid gjorde Epoche, kjendes af endeel af Læserne, vil det dog maaskee ikke være ganske overflødig, at anføre den her:

»Og dersom Du morer Dig daarlig
Paa Rosenlund og Fredsberg,
Saa skal Du tæe ind paa Tivaali,
Og see om Du morer Dig der.

Man gier en Mark for Personen,
Og ikkun det Halve for Børn.
Ved Porten staaer Didriktionen
Tilligemed Entreprenørn.

Et Hurra for Entreprenøren!
Gud glæde hans kløgtige Krop,
Han fik s'gu dog Guvernøren
Til at lukke Bastionen op.

Her kan Du rutsche saa deilig,
Her faaer paa Maskinen Du Thee.
Og kommer Du rigtig beleilig,
Saa hører Du der Nummer Tre.

Og Punsch kan Du faae hos *Lardelli*
Og *Staals* Destillation.
Paa Theatret seer Du Herr *Belli*,
Han fører saa smuk en Person.

Man seer paa Beriddernes Kunster
I Trængselen tæt og varm,
Til Trods for Publicums Dunster
Beundres den Stærkemands Arm.

Man hvidter *Jean Jensen* udvendig
Og dreier ham rundt paa en Blok,
Og skjøndt han er ganske lebendig,
Saa staaer han saa stiv som en Stok.

Og der er min Kjælledegge,
Hun hedder Madam *Jean Døpy*,
Hun har saadan himmelske Lægge
Og Kugler hun bærer af Bly.

Og her har Du *Lumbyeske Dandse*
Og *Ginderups* Resteration
Og *Schäfferske* Lamper med Krandsse
Og *Povl Dals* Asension.

Hos *Firmenich* spiser man Kaver,
Som man saa gjerne vil hae;
Og Daaser, som gjøres af Slaver,
Dem seer man ved Siden af.

I Statsgraven yndigt man seiler
I Baade ved Lampernes Skin.
Hos *Petersen* spiller man Kegler
Og gaaer saa til *Nielsen* ind.

Og alle Nationers Faner
Indgyder saa stor en Respect.
I magelige Divaner
Man nyder sin Thevandsknægt.

Saa mange Ulykker spøres,
Men det er slets inte sandt,
Thi Alt, hvad herinde gjøres
Er yderligst net og galant.

Kanskeesens De inte forstod'et
Den første Dags Tid eller fleer,
Derfor fik han Vognen i Ho'det
Nu faaer han den inte meer.

Der klages fra Tømmerpladsen
Af dem, som skjærer Langsaug;
Men havde de faaet paa Kassen,
Saa havde de nok skreget: »Au!«

Saa lae vi da nu være glade
Og inte være forstemt.
Tivolis Retirade
Den havde jeg nær at forglemt.

Ja her er Gudernes Bolig,
Ja her har Fru Venus sin Fart,
Hvor er der dog skjønt i Tivoli,
O Gud, hvor er her dog rart.

Hvor gjør det mig ondt for de Stakler,
Som udenfor monne staae
Og lytter til vore Spetakler,
Formedelst de inte har Raad.

Men Noget seer De dog altid,
Og sommetidsens De hør,
Naar det blæser rigtig gevaltig
Deroppe hvor Jernbanen kjør.

Og nogle tage til Takke
Med oppe paa Volden at see;
Men ude paa Valdby Bakke
Der staaer de Fornuftigste.

Og saa er det ganske umuligt,
Naar hjemad i Porten man gaaer,
At hvem der var i Tivoli,
Og hvem der stod udenfor.«

Om denne Vise fortælles tillige, at en Sømand som sad afsides ved et Glas Punsch og med stor Satisfaction havde hørt Visen blive foredraget, efterhaanden som den var bleven til, gjorde opmærksom paa Forbigaaelsen af et interessant Sted paa Etablissementet, en Forsømmelse, som der strax blev bødet paa i Verset: »Saa la'e os da nu være glade«. Og ligesom Etablissementet fandt sine Digtere, saaledes fandt det ogsaa sine Journalister. Det havde i de første Aar sin egen Avis, der i bunden og solut Stil beskrev Etablissementets Herligheder og tilfredsstillede alle billige Fordringer. _____

Med et Farvel til dette Kjøbenhavns Underværk beder jeg, for at kunne gaae nogenlunde regelmæssig tilværks, Læserne følge mig gjennem den lille Allee tilvenstre umiddelbart i Nærheden af Tivoli til Vesterbroes Theater. I sin Tid kaldtes det Vesterbroes nye Theater i Modsætning til Vesterbroes Morskabstheater, eller det kaldtes ogsaa

Petolettis Theater efter den Mand, som havde opført det. Phil. Petoletti var Linedanser og Equilibrist hos Price paa Vesterbroes Theater. Da dette gjorde gode Affairer, meente han, at det muligen kunde betale sig at faae et Morskabstheater i Kjøbenhavns umiddelbare Nærhed, og ved Hjælp af et Par Capitalister opførte han, saavidt erindres 1830, den derværende Bygning, der først var af Brædder, men senere blev opmuret. Det var egentlig bestemt til Pantomimer og equilibristiske Forestillinger, men senere blev det indrettet saaledes, at det afvexlende kunde forandres til Circus og til Theater. Efter Petolettis Død gik det over til den nuværende Eier. Til Petolettis Theater knytter sig mange og forskjellige Minder. Her var det, at Fourauxs, Tourniaires, Gautiers, Guerras og Hinnés Beriderselskaber optraadte og man glemmer ikke saa let Navne som Mad. Fouraux, Jfr. Tourniaire, men fremfor Alt Damerne Lezinski, Kremzow og Mad. Tourniaire, om hvem det med Rette kunde hedde, at de havde udsmuglet af Kjøbenhavns Hjerter saa mangt et Hjerter og saa mangan en Bancoseddel. Især vare Lezinski og Kremzow Dagens Løvinder og deres Navne kappedes i Popularitet med Orla Lehmanns. Naar de optraadte, var Circus propfuldt og Bifaldet stormende.

Vesterbro-Theater blev ogsaa flitigt benyttet af reisende udenlandske Selskaber af næsten alle Nationaliteter, der fandt deres Fordeel ved at hidflytte Thespiskarren hertil. Jeg minder om Bornholdts og Schlemüllers Selskab, der her gav Operaer i det tyske Sprog. Dette Selskab talte flere særdeles gode Kræfter, saasom Demoiselle Fischer, Mad. Christiany, Bassisten Fackler, Ægteparret Urspruch, Sangerinden Mad. Ubrich. Der opførtes flere fortrinlige Operaer, saasom »Jægerbruden«, »Wilhelm Tell«, »Lestocq«, »Bortførelsen af Seraillet«, »Maskebal-

let« og Boyeldieus »Johan af Paris«. I sidstnævnte Opera gjorde Tenoristen Seest saamegen Lykke, at det kgl. Theaters Chef, Holstein, blev formaaet til, skjøndt efter megen Modstræben, at engagere ham. Seest var født i Byen Slesvig, han talte kun meget daarligt Dansk, og det viste sig ogsaa ved hans forskjellige Debuter, blandt Andre som Robert af Normandiet, at hans Engagement var langt fra det heldigste. Man fandt, at »slesvigsk Smør« var ligesaa uheldig som dansk hos en Tenorist, og det varede ikke længe, førend han blev henviist til en Chorsangers beskedne Stilling.

Megen Lykke gjorde et andet tydsk Selskab, saavidt erindres under en Hr. Muncks Direction, der opførte tydske Farcer og Folkecomedier. Blandt Personalet befandt sig de dygtige Kunstnere Wilcke og Zimmermann, som i Nestroys »Lumpacivagabundus«, Reymunds »Der Verschwender« og Angelys »Fest der Handwerker« gjorde formelig Furore. Ved dette Selskab befandt sig den danskfødte Skuespiller Pallesen, som efterat have gjort megen Lykke i »Den reisende Student« ligeledes blev engageret ved det kgl. Theater, hvor han dog trods sit betydelige Talent kun blev en kort Tid, da han paa Grund af sit stridbare Gemyt og sin Lyst til det omflakkende Liv ikke kunde finde sig tilrette derved. Senere afvexlede ikke faa Theatertrouper med Beriderselskaber. Der var flere franske Selskaber, saasom Armands særdeles gode, der var spanske Dandsere, blandt hvilke især den smukke Dolores Serral gjorde Opsigt, og selv »Vennerne hiinsidan Sundet« lode sig repræsentere af et Selskab, der imidlertid ikke videre tiltalte. Her var det ogsaa, at det første italienske Operaselskab under Mario vakte Kjøbenhavnernes Enthusiasme inden det flyttede til Hoftheatret, og for en halv Snees Aar siden blev der atter her opført Operaer af

Robertis tydske Selskab, i hvilken Tenoristen Prehlinger og Sangerinderne Pollack og Babette Müller vakte for-tjent Opmærksomhed. Nu er Vesterbroes Theater blevet nationalt; Hr. Skuespildirecteur Hansen giver Forestil-linger her, hvis fremragende Egenskab bestaaer i en be-undringsværdig Afvexling af Nyheder, som han selv for det Meste bearbejder efter fremmede Stykker med meer eller mindre passende Allusioner til vore Tilstande. Især om Søndagen er Tilløbet meget stærkt, men der er ogsaa en eiendommelig Tiltrækning, idet Publicum som oftest spiller med.

Vi drage nu forbi Indgangen til den forrige, nu sløfede Banegaard og kaste et Blik over paa den anden Side af Veien, hvor der er en Lokalitet, der ved sin Ælde har Krav paa at erindres. Det er Trommesalen, Kjøbenhav-nernes Qvægtorv. Man troede, at den vilde blive flyttet, da den nye storartede Jernbanegaard blev opført, men det skete ikke, formodentlig formedelst Mangel paa en pas-sende Plads i Stadens Nærhed. Dette Sted, der nu seer saa fredeligt ud, som kun indeholder Baase og Folde for de til Salg og til Slagterbænken bestemte Dyr, var i ældre Tid en Arena, hvor der ofte vankede blodige Pander. Den-gang vare Slagterne, der jo væsentlig havde hjemme paa Vesterbro, et vildt, stridbart Folkefærd, heelt forskjellige i deres Sæder fra andre skikkelige Folk. Kampbegjærlige og stolende paa deres herculiske Kræfter yppede de gjerne Klammeri baade indbyrdes og med Andre, især med He-steprangerne, til hvem de havde et slemt Horn i Siden, og der hengik neppe nogen Uge, ja neppe nogen Dag, uden at man hørte Tale om Slagsmaal, blodige og ublodige, der vare foregaaede »ude paa Trommesalen«. Overhove-det førte Slagterne et Enevoldsregimente paa Vesterbro,

og det kunde af denne Grund stundom være livsfarligt at befærde det, naar de vare »slupne løs«, som det heed. Hvor let kunde man ikke blot ved et Blik bringe dem i Harnisk, og en elegant pyntet Herre kunde let tildrage sig Haan og Spot og endnu mere vidtgaaende Ubehageligheder, naar det faldt dHrr. Slagtersvende og Slagterdrengene ind at finde hans Optræden for fordringsfuld. Og, mærkeligt nok, dette Tyranni udstrakte sig endog til et andet Terrain. De hørte til de Stemmegivende i det kgl. Theater og ledede Bifaldet eller Mishaget. Overskou omtaler i sin Theaterhistorie saaledes en Slagtermester Henriksen, hvis høie Skikkelse hver Aften ragede op over den sammenstuede Hob i Baggrunden af Parterret, hvorfra han med frygteligt Bravobrøl og sine brede Hænders Klap, der lød obligat over alt Folkets meest stormende Bifald, udsendte sin Tilfredsheds Forkyndelse, der næsten altid rundt om ham fremkaldte en vældig Applaussalve. Han var en baade af Forfattere og fornemmelig af Skuespillere meget yndet Kunstdommer; thi foruden at han, med sin tjenstfærdige og gemytlige Natur, ikke selv havde Udtryk for Andet end Velvillie og endydermere accentuerede dette efter, hvorledes han kunde lide *Personen*, som i Almindelighed var meget godt, da Enhver, der blot i fjerneste Maade hørte til Theatret og hilsede ham med et venligt Nik, betragtedes af ham som »en god Ven«, saa var han altid færdig til at gaae løs imod Oppositionen, enten idet han forstærkede sit Parti ved Hvervning eller ved at stille sig tæt ved de halsstarrige Opponenten og klappe med saa stærk Bevægelse af sine store Hænder, at han kom til at »tjatte dem en Smule i Ansigtet«. Nu er der ogsaa heri indtraadt en stor Forandring. Hverken paa Vesterbro eller i det Kgl. Theater gjøre Medlemmerne af det hæderlige Slagterlaug sig fremtrædende bemærket som Slags-

brødre eller Kunstdommere. De føre et ligesaa ubemærket Liv og ere ligesaa polerede og dannede som de andre Borgerclasser, og det skal siges til deres Roes, at de høre til de meest loyale af Hs. Maj. Kongens Undersaatte.

Ved at omtale Trommesalen, nævnede jeg Hesteprangerne. Disse vare i langt større Antal, end det nu er Tilfældet, Gjæster paa dette Sted, og der dreves her en betydelig Handel med Heste af alle Arter, ligefra den luxuriøse Ridehest ned til det usleste Øg. Det ligger i denne Handels Natur, at de bekjendte og ubekjendte Fif til at narre Kjøberne med slet Hestekjød ogsaa her gik isvang, som paa alle andre deslige Markeder. Man fortæller fra den Tid adskillige ret karakteristiske Historier, og blandt disse husker jeg følgende: En Bonde i Kjøbenhavns Omegn havde en gammel, blisset Krik med hvide Fødder, som han vilde af med, for senere at kjøbe en bedre Hest. Han satte den paa Trommesalen, og her solgte han den for en Snees Daler. Nogle Dage efter indfandt han sig paa Trommesalen for at kjøbe sig en ny Hest. Han saa paa forskjellige, men enten syntes han ikke om dem, eller ogsaa vare de ham for dyre. Endelig fik han Øie paa en sort Hoppe, der ifølge sine Tænders Beskaffenhed vel lod til at være temmelig tilaars, men dog under sin Rytters Hænder viste en saadan Livlighed, at den fandt Naade for Landmandens Øine. Han kjøbslog om den, og efter megen Prutten fik han den for 60 Rd. Glad over sin Handel red han hjem; men det var ham strax noget paafaldende, at den vidste at finde Veien saa godt, uden at han behøvede at dreie af hverken tilhøire eller tilvenstre. Endnu større blev hans Forbauselse, da Hesten ved at komme ind i Gaarden gik lige ind i Stalden, som om denne var den nøie bekjendt. Og det var Stalden da ogsaa, thi da Bonden skulde see nøiere til og søgte at bringe Lys i Sagen ved at

anvende lidt Vadskevand paa Dyrets Hud, viste det sig snart, at Couleuren ikke var ganske ægte og at den blise Farve og de hvide Been straalende traadte frem af det sorte Hylster. Det var Bondens gamle Øg, som nu stod lyslevende for hans Øine. Han fik Hestepangeren for Retten, men da Loven ikke forbyder Nogen at sælge en farvet Hest, maatte Bonden lade sig nøie med sin Handel og kom ovenikjøbet til at betale Sagens Omkostninger.

Den Historie husker jeg fra mine unge Dage, da jeg besøgte »Ægypten«, hvor man hørte saadanne Geschichter. Ved dette Ægypten mener jeg ikke det fjerne Fabelland med dets Pyramider, dets Mumier, dets Apis o. a. desl.; jeg sigter herved til et Beværtningssted, som laa paa venstre Side af Broen, omtrent der, hvor nu Nr. 21 eller Nr. 23 er. Det blev senere omdøbt til »Friederichs Dahl«. Om dette var en Fortydskning af Frederiks Dal eller kom af, at Eieren hed saaledes, skal jeg lade være usagt. Mere bekjendt var det under Navnet »Ægypten«. Her var en Carousselgyngende med Balloner og Heste, som siden umindelige Tider gik rundt til en høist uharmonisk Musik af en Clarinet, et Par Bækkener og en stor Tromme, hvilken sidste paa den meest ufortrødne Maade haandteredes af en Musiker saa ivrigt, at Sveden selv i de kjølige Dage haglede ham ned ad Panden. Her var der en Keglebane, hvor der blev »pareret« om Fiir- og Otteskillinger; her vare Fortunaspil og her vare adskillige andre Forlystelser, som faldt i Almuens Smag.

Dette Sted undergik i Tidens Løb, som adskillige andre af lignende Art, ret mange Forandringer i Henseende til sine Besøgere. I ældre Dage var det et yndet Valfartssted for Kjøbenhavns Borgere. Man saae her det agtbare Ægtepar af Haandværkerstanden i sin Søndagsstads, ledsaget af en haabefuld Søn eller Datter, eller ogsaa af adskillige

Exemplarer af begge Dele, samt efterfulgt af en vraltende Moppe, denne nu næsten uddøde Hunderace, drage ind i »Ægypti Land«, for at more sig efter Dagens Besværligheder. Konen og Datteren toge Varerne frem af en Kurv, som de havde transporteret paa en lille Trækkevogn, medens Fatter, pattende paa sin Pibe, fik sig en Pot Kegler paa »Banen« eller passiarede med gamle Bekjendte om Krig og om Fred, om Levnetsmidlernes Dyrhed, idet han af og til skottede stolt hen til sin Søn, som siddende strunk paa en af Carousselhestene stak til Ringen og hentede sig den ene efter den anden til Lyden af den dundrende Musik. Men efterhaanden som Civilisationen skred frem, og den kjøbenhavnske Borgermand havde faaet Smag paa de mere raffinerede Adspredelser, som »Rosenlund«, »Monigatti« og »Alleenberg« frembød, forsvandt han fra Ægypti Land, og hans Plads indtoges nu af Bondekarlen og Bondepigen, den Første med store Sølvknapper i Trøien og den Sidste med sølv- og guldbroderet Hue med lange flagrende Baand i Nakken, der undertiden repræsenterede flere Maaneders Løn. Den høie statelige Gardist og Soldaten af 2den Jydske eller af Kongens Regiment eller ham med »de sorte Rabatter« saae man nu her færdes i fortrolig Klynge, og forene sig sammen, naar det gjaldt om at tilbagevise den fælles Fjendes, Slagternes, navnlig mod Damerne temmelig paatrængende Nærgaaenhed. Men »Ægypten« eller »Friedrichs Dahl« var ogsaa et Slags Marked; det handledes med Uhre og Pibehoveder, her kjøbsloges og her tuskedes, og det kan ansees for temmelig afgjort, at de talrige Marschandisere, som Kjøbenhavn alt dengang besad, væsentlig bleve rekrutterede herfra.

Til »Ægypten« knytter sig iøvrigt et Drama, som engang var almindelig i Folkemunde. For omtrent et halv-

hundrede Aar siden eiedes Ægypten af en Mand ved Navn Hybner. Han havde en kjøn, ung Kone og var af Naturen tillige meget skinsyg. Han fattede Mistanke om, at hun vel meget lod sig courisere af en eller anden af Gjæsterne, og en skjøn Dag jog han hende en Kaarde i Livet, og slæbte hende ved Haarene om i Haven indtil hun udaandede under de skrækkeligste Piinsler. Efter fuldendt Gjerning skjulte han sig i en Kornmark, indtil han blev paagreben af Politiet. Han blev dømt fra Livet; men blev af Kongen benaadet med Tugthusstraf paa Livstid. Man seer saaledes, at »Ægypten« ikke altid har bevaret sin Charakter af et Sted for Fryd og Gammen. For en halv Snees Aar eller lidt længer siden, da den ene Bygning reiste sig efter den anden paa Vesterbro, fandt Eieren det langt mere favorabelt at afhænde det store Terrain til Byggegrunde. Carousellen og Kegelbanen forsvandt, den støiende Musik ophørte, og nu viser der sig flere statelige Bygninger der paa Stedet.

Til de meest frekventerede Steder paa Vesterbro hørte i ældre Tid Dandseboden »Peters Haab«, der stødte umiddelbart op til Ægypten. »Peters Haab« bestaaer endnu, men er saavidt vides nu kun en Skygge af hvad det tidligere har været. Om Søndag og Mandag Aften var den propfuld af Besøgende, som her fik sig en lystig Dands. Pluraliteten af Damerne hørte i Reglen til Amagerslægten, og selv fra den fjerneste Deel af Kjøbenhavns Kjøkkenhave trodsede de unge Piger Vind og Veir og den lange Vei, for at kunne træde en Dands i »Peters Haab«. Men det hændte sig her ikke sjældent, at det kom til Klammeri og Slagsmaal, naar Jalousi kom med i Spillet, eller naar de spiritueuse Varer af en temmelig tvivlsom Qvalitet gjorde deres Ret gjældende. Der udfægtedes saaledes temmelig haarde og stundom blodige Kampe mellem Sø-

og Landeværnets Repræsentanter, og Slagterne gjorde ogsaa her deres Herredømme gjældende, undertiden paa en temmelig ublid Maade. En Scene af denne Natur foregik her med en Franskmand ved Navn Paran, som i de første Aar, Casorti havde Vesterbroes Morskabstheater, gav Forestillinger paa dette som Hercules. En Aften sad han i den til »Peters Haab« hørende Beværtning og drak sig et Glas Punsch. Da skilte sig en høi, svær Slagtersvend fra de Dandsendes Klynge, gik hen til ham, satte sig overskrævs paa en Stol med Ryggen foran, gloede den lille fir-skaarne Franskmand i Ansigtet og spurgte ham, om han var den Mand, der var saa stærk, at han kunde binde an med Flere paa eengang; han saa dog ikke ud dertil. Paran bad ham i gebrokkent Dansk om at lade ham i Fred og at skjønne sig selv. Dette forstod Slagteren som Forknytthed, han blev derfor desto modigere og opførte nu en lignende Scene som den i »Kean« ved at snappe Glasset fra Paran og tømme det ligefor hans Næse. Da reiste denne, der ellers var det godmodigste Menneske af Verden, sig op, gik hen og aabnede Vinduet ganske roligt, og i et Nu laa Slagteren udenfor paa Gaden. Et Par af hans Kammerater stormede nu løs paa ham, men inden de saa sig for, kom de til at spadsere den samme Vei som den Første. Glæden herover var almindelig, thi Angriberne vare bekjendte Slagsbrødre, og fra den Tid var der Ingen, der vovede at binde an med Paran, hvis Renomee vandt betydeligt ved dette Eventyr. En anden, men langt mere sørgelig Begivenhed knytter sig til »Peters Haab«: I den lille Eenetages-Bygning opkom der for omtrent 12 Aar siden Ild paa Qvisten, hvorved en Broder til Fyrværkeren Gaëtano Amici blev indebrændt.

Ikke langt fra denne Dandsebod, omtrent hvor nu Victoriagaden er, var der et eiendommeligt Forlystelsessted. Det var en aaben Plads, som om Hverdagen afgav Folde for Lam og Faar og stundom ogsaa for Hornqvæg. Men om Søndag Eftermiddag sad her en gammel Kone med et Bord foran sig, paa hvilken laa en saakaldet Humle, et Strenginstrument, som man nu sjeldent seer Noget til. Dette tracterede hun med en sjelden Virtuositet, og altid sang hun en Sang, hvor Ynglingen advaredes mod at indtræde i det hellige Ægteskab. Et Par Vers af denne Sang, som hun, saavidt jeg erindrer, aldrig skiftede med nogen anden, lød omtrent saaledes:

»Og ta'er Du Dig en Ung, en Ung,
Saa vil hun have Stads og Fjas,
O vogt Dig, o vogt Dig vel for det, min Ven!
Og ta'er Du Dig en Gammel, en Gammel,
En runken, slunken Pulverhex.
O vogt Dig, o vogt Dig vel for det, min Ven!«

Og altid var hun omgivet af en stor Skare Soldater, Bønderkarle og dito Piger, som med den største Andægtighed hørte paa hendes Sang. Om de imidlertid drog sig den Lærdom tilnytte, som den gamle Kone, der aldeles Intet havde tilfælles med Kirsten Giftekniv, idelig og evindeligt gjentog, er det umuligt at sige.

Vesterbro var overhovedet, trods dets ringe Bebyggelse, Samlingsstedet for allehaande Udøvere af de frie Kunster. Især naar Dyrehavstiden var forbi, tog en stor Deel af de sig der producerende Kunstnere af større eller ringere Navn, Stade paa Vesterbro. Saa saae man Bod ved Bod. Der var Verdenstheatre, Lykkestjerner, Taskenspillere, den stærke Qvinde, som bar adskillige Mandfolk i sit Haar og gjorde de meest utrolige Kraftkunster. Man saae

her billedlige Fremstillinger af Mord- und Todgeschichter, der indenfor i Boden vare præsenterede paa den naturligste og meest afskrækkende Maade. Her opslog »Frederikssteensfestungsmanden« sit Paulun, naar hans Forretninger paa Fiskertorvet ikke forbød ham at forevise sine Underværker, og især saaes de mærkeligste Panoramaer, der ikke havde noget Tilsvarende hverken paa Jorden eller udenfor samme, for den billige Entree af 4 Skilling, medens Honoratiores betalte efter Behag. Paa det Sted, hvor nu Torvet er, var opslaaet et Circus, hvor det Bachske Beriderselskab viste sig. Der var endvidere Menagerier, men ikke med glubende Dyr; thi da en Løve i Frederiksberghaves Menageri i Begyndelsen af indeværende Aarhundrede var sprungen ud af sit Buur og havde sønderrevet sin Vogter, blev det forbudt at forevise deslige store Rovdyr, indtil denne Bestemmelse for nogle og tyve Aar siden atter blev hævet. Men desuagtet var der udenfor disse Panoramaer Afbildninger af Løver, Tigre, Slangere og halvopspiste Negere, Alt tagende sig langt bedre ud end indenfor.

Her foreviste ogsaa Dennebecq sit Marionettheater, der gik op i Luer. Denne Mand var en lang Tid Gjenstand for almindelig Omtale paa Grund af en Retssag, han havde anlagt mod »Brødrene Lehmann« og deres Moder, og som varede ikke mindre end halvtredie Aar. Procurator F. M. Lange, der førte Sagen for Dennebecq, har aftrykt de hertil hørende Actstykker i det ham udgivne Udvalg af danske og udenlandske Criminalsager, og de omfatte her 2 temmelig tykke Bind. Brødrene Lehmann vare Equilibrister og Beridere, tillige dygtige Malere og ansatte ved det Kuhn-Priceske Selskab paa Vesterbroes Theater, med hvis Directeurer de vare beslægtede. Dette Selskab foretog i 1823 en Reise til Rusland og i Moskau blev Andreas Lehmann bekjendt med ovennævnte Dennebecqs Hustru

Cathrine, der foreviste et meget betydeligt Menageri, og derved skal have tjent mange Penge. De reiste sammen, og paa mange Steder gik Cathrine Dennebecq, der efter Siggende havde erfaret sin Mands Død, som A. Lehmanns Kone, indtil hun ved et Brev fra Dennebecq fik Oplysning om, at Efterretningen var falsk. I Januar 1832 døde Cathrine Dennebecq i St. Petersborg, og da denne Død indtraf noget pludselig eller ialtfald efter et Par Dages Sygeleie, knyttede sig hertil Rygter om, at hun var taget afdage ved Gift. Nogen Tid efter vendte Brødrene Lehmann som velhavende Folk tilbage til Kjøbenhavn. Især gjorde Andreas Lehmann sig bemærket som Rigmand; han besad et stort Menageri, som blev foreviist paa Vesterbro, og han købte kort efter sin Ankomst Gaarden Nr. 206 paa Kongens Nytorv for 80,000 Rd., hvorpaa han udbetalte 12,000 Rd. contant foruden 2000 Rd. i Omkostninger. Meningen var almindelig den, at han havde tilegnet sig Cathrine Dennebecqs Formue og det hende tilhørende Menageri, og det var ogsaa derpaa, at den Retssag gik ud, som Julien Dennebecq anlagde mod ham. Sagen førtes, som sagt, i en lang Tid, og skjøndt der rigtignok, saavidt man kan dømme efter de trykte Retssager, fremkom Adskilligt, der synes at vidne mod Andreas Lehmann, blev han dog frifunden baade ved Gjæsteretten og ved Høiesteret. Dennebecq blev herover meget fortvivlet, og i sin forbittrede Stemning undsagde han Lehmann, hvilket atter førte til en Retssag, under hvilken dog Dennebecq blev frifunden. Om hans videre Fata veed jeg Intet at fortælle.

Til Historierne fra Vesterbro hører ogsaa den om Taskenspilleren »Professor« Linsky, der ligeledes gav Forestillinger paa Morskabstheatret. Det var en smuk Mand med et elegant, vindende Udvortes. Han gjorde megen Lykke hos det smukke Kjøn og særligt hos en paa Vester-

bro boende ung og smuk Pige af god Familie. Hendes Forældre modsatte sig paa det Bestemtteste Forbindelsen og modstod hendes Bønner og Taarer. Men en skjøn Dag slap hun ud gennem Vinduet paa sit Værelse, Linsky havde skaffet Kongebrev, og Dagen efter bleve de Elskende viede af Præsten paa Frederiksberg. Sorgen herover var stor i Familien, men derved var jo Intet at gjøre, og kort efter forlod Linsky Kjøbenhavn med sin unge Kone. Et Par Aar efter tildrog sig en sørgelig Begivenhed. Linsky gav Forestillinger i Wien og hans Kone hjalp ham dermed. Blandt hans Kunster var ogsaa en, hvorved den unge Kone skulde lade skyde paa sig af en Række Soldater. En af disse havde af en sørgelig Feiltagelse taget et ladet Gevær, og da Salven gik af, laa Linskys Hustru livløs henstrakt i sit Blod. Linsky, der oprigtigt havde elsket hende, tog sig hendes Død saa nær, at han ikke længe overlevede hende.

Naar det anføres, at den Gjæstgivergaard, som endnu eksisterer under Navn af Bjørnsdal, for 30 til 40 Aar siden hørte til de anseeligste paa Vesterbro, saa kan man deraf slutte, hvor ringe og uanseelige de øvrige vare. Der ere endnu et Par Exemplarer tilbage, bestaaende af en Stueetage og en Qvist, og de andre vare af lignende Dimensioner. Bjørnsdal afgav i sin Tid Locale for sluttede Selskaber, og der blev her afholdt Baller og andre selskabelige Sammenkomster for den ungdommelige Verden fra Vesterbro, det vil sige den Verden, som ikke var saa høit paa Straa, at den kunde tiltvinge sig Adgang til de paa den Kgl. Skydebane afholdte Picquenicks. Thi ogsaa paa Vesterbro herskede Standsforskjellen. Der var et stærkt fremtrædende Aristocrati, som saae de andre Classer over Hovedet; meest var det dog Saadanne, der hentede deres Anseelse fra deres Pengeposer. Disse fandtes navnlig

blandt Slagterne, de havde baade en Konge og en Dronning, og de Vedkommende gik almindeligt under denne Benævnelse. Hvis jeg ikke tager fejl, var det forøvrigt paa Bjørnsdal og det tilstødende Terrain, at Kjøbenhavnerne første Gang nød Synet af et Wauxhall, arrangeret af en Kunstberider Chiariny, som i Aarene 1805 og 1806 opholdt sig her i Hovedstaden. Et kjøbenhavnsk Blad fra den Tid indeholder følgende Beskrivelse af denne Forlystelse, som første Gang afholdtes i Begyndelsen af Juni 1806 og flere Gange gjentoges i Løbet af Sommeren:

»Dette Wauxhall er første Gang blevet aabnet i Søndags. Man betaler 4 Mark for en Adgangsbillet, det vil sige: for at tilfredsstille sine Øine og sine Øren. Strax ved Indtrædelsen kommer man ind i en temmelig stor Dandse-sal, der paa adskillige Steder er illumineret med couleurete Lamper, hvor der paa et Galleri opførtes Musik og paa begge Siderne opvartes med Forfriskninger. Den er oplyst med ni Lysekroner. Fra denne Sal træder man ud i Haven, som i fire lange Rader atter er oplyst med couleurete Lamper. Ogsaa her er der Musik i forskjellige Lysthuse. De Tilstedeværendes Antal var meget stort, og saavidt man løseligt kunde skjønne, var her over 800 Mennesker. Alle disse Tilskuere sysselsatte sig med at gaae ud og ind fra Haven i Salen og fra denne i Haven. De mange brogede Lamper mellem det grønne Løv, de mange smukke Damer, der, klædte som Sylphider, vandre med deres Chapeauer i dette paradisiske Halvmørke, den Glæde og Sorgløshed, der boer i Alles Ansigter, den Musik, der gjenlyder fra saa forskjellige Kanter, maa i Begyndelsen, som Enhver let indseer, opvække ret behagelige Følelser. Naar Klokken er omtrent 11 afbrændes et smukt Fyrværkeri, hvormed den hele Forlystelse er endt. Denne Aften blev der ikke dandset.

»Da en ædel dansk Prinds engang besøgte den franske Armee, lod Generalen Tropperne manøvrere for ham i den skønneste Orden. Da Maneuvren var forbi, sagde den brave General: »Her, min Prinds, har De seet Krigens Behageligheder; det er billigt, at jeg ogsaa viser Dem dens frygtelige Ubehageligheder,« og nu førte han ham ind i Lazarethet. – Omtrent det Samme maa jeg sige til mine Læsere: De have her seet en kort Beskrivelse over Wauxhalls-Behageligheder, og Mange iblandt Dem længes maaskee allerede efter selv at deeltage deri; det er billigt, at jeg nu ogsaa viser Dem saavel Ubehagelighederne ved denne Indretning som de Følger denne, saavel som de mange unyttige Forlystelser, vi hjem søges med og saa begjærligen gribe efter, maa have for det Hele.

»Indretningen selv er en svag og altfor ubetydelig Copi af det londonske og hamborgske Vauxhall. Naar det Vesterbroeske skulde opfylde sin egentlige Bestemmelse, saa maatte Bygningen og Haven idetmindste være fem Gange saa stor, som den nu er, Haven er ikke alene ganske nylig anlagt, altsaa uden synderlig Skygge, men den oplyste Allee er saa smal, at man ordentlig maa trænge sig frem, og Lamperne hænge saa lavt og saa tæt ved de Gaaende, at man hvert Øieblik maa frygte for at faae sine Klæder fordærvede. Istedetfor Olie brændes der Tran, og denne udbreder en ubehagelig Lugt over hele Haven. Af oplyste Partier, som egentlig udgjøre et saadant Steds Behagelighed, findes der altfor faa. Haven er lang nok, men meget for smal. Dandsesalen, som næst Spisesalen er det eneste Værelse for Gjæsterne, er bestandigt saa opfyldt med Mennesker, at der ikke kan tænkes noget Urimeligere end at dandse her. Beværtningen er yderst dyr. Et Glas Punsch koster her – for kun at nævne det Allerubetydeligste – en Mark og et Stykke Smørrebrød 6 sk!! – Det er ikke nok,

at Hr. Chiariny tager 4 Mk. for en simpel Entreebillet, det er, som enhver Upartisk vil indrømme, ubilligt ovenikjøbet at ansætte saa overdrevne Priser endog for de Forfriskninger, som næsten ere uundværlige for Enhver, der besøger dette Wauxhall. Man bør haabe, at disse Priser nedsættes.«

Naar man læser dette, fremtræder Forskjellen mellem Før og Nu paa den haandgribeligste Maade. Hvad er dette Wauxhall imod dem, som nu gives i Tivoli og Alhambra til en Fjerdedeel af hiin Priis. Vel kan Utilfredsheden muligen for endeel skrives paa Anmelderens misantropiske Sindsstemnings Regning, thi han yndede aabenbart ikke Forlystelser, han ansaae dem formodentlig, som Mange af hans Samtidige og som vel Adskillige ogsaa nu gjøre, for upassende, unyttige, demoraliserende, penge- og tids-spildende, som Noget, der gav Lede til alvorlig Eftertanke og alvorlige Forretninger; men afseet herfra kan han vel ogsaa have nogen Ret i sine Udsættelser. Tran i couleure Lamper ved et Vauxhall maa være høist ubehageligt for enhver Tidsalders Lugtesands og 1 Mark for et Glas Punsch og 6 Skilling for et Stykke Smørrebrød maatte ansees for enormt betalt paa en Tid da Priserne paa alle Levnetsmidler omtrent vare Totrediedeel billigere end de nu ere. Forøvrigt fremgaaer det af Forf.s Bemærkninger, at Punsch ligesaavel som Smørrebrød den Gang hørte til Livets Nødvendigheder. Ogsaa heri viser sig Sædvanernes, om just ikke Sædernes Omskiftelser. Nu hører Punsch til Sjeldenhederne, det er næsten ikke mere sømmeligt at drikke den. Nu nyder man sin »halve Historie«, sin »Mentzdorfer«, sin »Carmenade«, sin »Sherry-Cobler«, eller sin »Rom- og Cognacstoddy«, og kun paa Skydebanelen er »Madamens Punsch« endnu i Vælten. Overhovedet har den Kgl. Skydebane mere end de fleste andre Steder

bevaret sine gamle Traditioner, og ligesom dens Bygning paa Vesterbro hører til de allerældste der og fra den tidligste Tid ragede frem som en uforlignelig og mægtig Kæmpe over alle Pygmærne i Nabolauget, saaledes holdes her i urokkelig Hævd Skikke og Vedtægter, angaaende hvis Ophav man maa gaae tilbage til Middelalderen.

I Arnesens i sin Tid yndede Vaudeville »Intriguen ved Morskabstheatret« siger den gamle eenarmede Sømand, at han vil gaae over paa Skydebanen, for at faae sig en Dram og spille en Pot Kegler; men derved gjør Forfatteren sig skyldig i en Forvanskning af de virkelige Forhold, thi Skydebanen har sikkert aldrig aabnet sig for den Folkeklasse, der gaaer med kort Trøie og tager sig en Dram. Skydebanen har altid bevaret en vis honnet Ambition, især da den tilhører et sluttet Selskab, der kun under visse Betingelser har tilladt Værten at huse hos sig gentile Selskaber og gentile Gjæster. Der var imidlertid en Tid, da Skydebanens Renomee ikke var den meest moralske; mangt et forelsket Par fandt her et eensomt, men velkomment Asyl, indtil Skydeselskabets Bestyrelse i Betragtning af den Skygge, som derved faldt paa Foreningen, saavel som af Hensyn til de offentlige Sædelighed fandt det rigtigst at forbyde den daværende Vært at give Localet til Priis for slige Sammenkomster.

Det kongelige Skydeselskab og danske Broderskab kan, som sagt, søge sin Oprindelse i Middelalderen, da Gilderne indførtes her i Norden. I Begyndelsen hed det: »Hellig Trefoldigheds-Laug udi det danske Compagni« og tog dette Navn efter en daværende tydsk Forening, der hed »Drevaltcheits Gilde odder Broderschap der düde-

schen Kumpagnie«. Det danske Compagni, som nok egentlig først var et Handelslaug, havde i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede sit første Gildehuus paa Hjørnet af Badstræde og Brolæggerstræde. Først senere blev det et Skydeselskab, hvis Medlemmer øvede sig i Skiveskydning og at »skyde til Papegøien«. Ikke alene vare de anseeligste kjøbenhavnske Borgere Medlemmer deraf, men ogsaa alle danske Konger siden Frederik den Anden, paa Christian den Sjette nær, Statsmænd og Riddere lode sig indskrive som Brødre i Foreningen. Det omtalte Gilde eller Compagnihuus paa Hjørnet af Badstræde og Brolæggerstræde var forsynet med følgende Indskrift:

»Dette Huus kaldes det danske Compagnie
 For Broderskab der boer derudi.
 Hellig Trefoldigheds Laug kaldes det og med Ære,
 Derfor bør Ingen uærlig være.
 Gud give dem alle, som gaaer ind og ud,
 At elske hverandre af Sind og Hu.
Concordia Res Parvæ crescunt,
Discordia Res Magnæ dilabuntur.
 1591.

I Kong Christian den Tredies og Frederik den Andens Tider havde Brødrene deres Skydebane udenfor Vesterport, hvor der ogsaa senere tilskjødedes dem af Christian den Fjerde i samme Øiemed et Stykke Jord, »udi Bredden Fiirsindstjufve Skridt og udi Længden Three Hundrede og halvtresindstjufve Skridt.« I Aaret 1694 forlagdes Skydebanen til Nørrebro, hvor den Fuglestang stod, som var brugt til at afrette Falke, og derpaa i 1747 til Bjørns Plads paa Christianshavn, og her var den, indtil den Grund, hvor Skydebanen nu staaer, i 1751 af Frederik den Femte blev indrømmet Broderskabet i Forbindelse med forskjel-

lige Privilegier, hvoriblandt det, at Fuglekongen i sit Regimentes Aar tilstededes fri Passage gjennem Porten uden at erlægge Passage-Penge. Overhovedet interesserede Frederik den Femte sig meget for Selskabet. I Aaret 1757 skjænkede han Fuglekongen til Udgifternes Bestridelse 100 Rd., hvilket sees af Inskriptionen paa den Plade, som Fuglekongen gav, saalydende:

»Store Frederik den Femte
Ingen i sit Land forglemte,
Alting ham om Hjertet laae.
Han lod Skydelaugets Ære
Sig og angelegent være
Og loed det en Gave faae.
Fuglekongen, som bedst skyder,
Udaf Folke Kongen nyder
Aarlig denne Slags Profit.
Den, som først fik denne Gave,
Dette loed i Sølv indgrave,
Og sig kalder

Lorens Schmidt.

1757, 9de Juni.«

Efterat Broderskabet havde faaet Grunden til den nuværende Skydebane skjænket, varede det dog en rum Tid, førend Bygningen og Skydehuset blev opført. Vel havde Broderskabet et Skydehuus, men det var af Bindingsværk med en Skyde- og en Ladestue forneden og en Forsamlingsaal foroven, og saaledes neppe passende til den Betydning, Selskabet havde. Det besluttede derfor at opføre en Hovedbygning, og den 29de Januar 1782, Christian den Syvendes Fødselsdag, lagdes Grundstenen. Istedetfor Sølvpenge nedlagdes en Daase med et Digt af Justitsraad Wiwet, der havde megen Fortjeneste af Broderskabet. Digtet lyder saaledes:

»Enhver, som denne Steen i Tiden maatte finde,
 Og efter Aabning seer det Skrift, den lukker inde,
 (Ifald Historien det skulle have glemt),
 Vil finde Bygningen til Nytte var bestemt.
 Et Kjøbmands-Broderskab, hvori blev fordum handlet,
 Til Skydeøvelser med Tiden blev forvandlet;
 Dog var fra første Tid og indtil denne Dag
 Det danske Compagni Monarchens Velbehag.
 Til dette Selskabs Vel Kong Frederik den Femte
 Har første Grundvold lagt. (Han Naade aldrig glemt).
 Hans Søn Kong Christian den Syvende har gjort
 Til Større, hvad i Hans Hrr. Faders Tid blev stort.
 Da man fra Christi Byrd Aarstallet kunde skrive
 Med Sytten Hundrede og To og Fiirsindstive,
 I Januarii den Ni og Tivende,
 I Kongens Fødselsaar det Tre og Tredivte,
 Da sexten Aar var talt, fra Han ved Himlens Naade
 Til sine Rigers Gavn Regeringen tiltraade,
 Fra Indfødsretten blev indført, Sex Aar fuldbragt,
 Blev første Grundvolds-Steen til denne Bygning lagt,
 Gud lægge mange Aar til Kongens Leve-Alder!
 Gud lad vort Kongehuus bestaae til Verden falder!
 Gud byde dette Sted for Uheld blive frie,
 Men gavne mange Aar det danske Compagnie,
 Gud give! Brødrene maae stedse Himlen ære,
 Til Kongens Tieneste og Landets rede være,
 Hinanden elske, var det end med eget Tab,
 Saa staaer vel dette Huus og dette Broderskab.«

Af Mangel paa de fornødne Pengemidler hengik der flere Aar førend Bygningen blev fuldendt. Først blev Hovedbygningen opført i 1786, og et Par Aar derefter Sidefløien, der bestemtes til Kjøkken og Bolig for Værten. Det nuværende smukke Skydehuus blev ligeledes lang Tid derefter opført efter en Tegning af Prof. Hetsch og saaledes

er efterhaanden den smukke Skydebane fremstaaet, der en lang Tid var saagodtsom Vesterbroes eneste Prydelse, men nu næsten viser sig forsvindende i Forhold til de mange anseelige Bygninger, der omgive den.

Ligesom Kongefugleskydningen, der i mange Aar i Reglen har fundet Sted den første Torsdag i Juni Maaned, altid har været en særegen Festlighed for selve Broderskabet, saameget mere, som Kongen og de fleste Medlemmer af Kongehuset næsten altid deeltage i samme, saaledes har det ogsaa været et væsentligt Moment i Kjøbenhavnernes Forlystelser paa den Tid, da man maatte søge disse, og da man ikke mødte dem paa hvert et Trin. I sin Søndagsstads strømmede man fra Staden ud i Masser til Skydebanen, hvis smukke grønne Plaine, hvor Fugleskydningen finder Sted, afgav en rummelig Plads for en stor Mængde Tilskuere. Man flokkede sig om Teltet, hvor Sølvgevinsterne vare hensatte, man stirrede op til Fuglestangen med Fare for at faae en stiv Nakke, for at oppebie det Øieblik, da en heldig eller dygtig Skytte hentede sig en Gevinst. Naar dette skete, saa hilste man Skytten med jublende Bifaldsraab, som blandede sig med Kanonernes Torden og Trompeternes Fanfarer. Nu har ogsaa Interessen for denne Folkeforlystelse tabt sig, nu kan man selv skyde til Fuglen paa Tivoli, paa Alhambra, paa Sommerlyst og Alleenberg, og gjæster man endnu Kongefugleskydningen, saa skeer det mere af en vis Agtelse for det Traditionelle, end fordi man egentlig finder nogen Morskab deri.

Hvo er født og baaren i Kjøbenhavn, uden at han har hørt tale om Prices Comedie paa Vesterbroes Theater? Hvo kan beregne sin Barndom fyrgetyve til halvtredsindstyve Aar tilbage, uden at han med Glæde, ja endog med

en vis Enthusiasmens Gysen kan mindes den graae Bygning, der laa indenfor et Gitterværk paa en Plads ligeoverfor Skydebanen, og hvorpaa der med hvide Bogstaver, omgivet af Kunstens Attributioner, var malet »Morskabstheater«? Hvo erindrer ikke, med hvilken Glæde han ilede hen til Billetcontrolleuren, erlæggende sin Mark eller sin Tomark, og med det grønne eller gule Stykke Pap i Haanden indlodes tilhøire gennem en Corridor, hvor i Regelen en af det Casortiske eller Priciske Selskabs Medlemmer stod som Controlleur. Med bankende Hjerter og med en vis sky Ærbødighed for Kunstens Haller ilede han da ned, helst hen til Orchesteret, hvor han havde Alt fra første Haand, og hvor han muligen kunde blive beæret med et venligt Griin af Pjerrot, ja maaskee mistænkes af denne for at have drukket det Glas Viin, som han, naar han skulde nyde sin Frokost, havde sat ved Siden af sig. O, I Barndommens Erindringer, hvor friske staae I ikke for mig, langt friskere, end hvad der tildrog sig for et Aar eller for kortere Tid siden. Meget, der har grebet ind i Ens Liv med Jernhaand, Meget, som har bragt en afgjørende Vending i Ens Skjæbne, viser sig kun som en taaget Drøm, medens hine Minder bevare sig til Livets sildigste Aften med en uvisnelig Kraft, fordi den barnlige Sjæl optager Indtrykket uforstyrret, og fordi den umiddelbare Nydelse, som den hengiver sig til, er reen og ublandet og ikke svækkes af Indtryk fra det prosaiske Hverdagsliv. Man reflekterede ikke, man nød uhildet, man kom ikke som Æstetikere eller som Kritiker, man kom som Barn, og for den barnlige Følelse og den barnlige Phantasi viste Alt sig som et smukt Eventyr, der var ført over i Virkeligheden.

Naar Vesterbroes Morskabstheater blev bygget, skal jeg ikke kunne sige, men jeg troer, at det var omtrent i Aarene 1817-1818. Kun saameget kan anføres, at det ikke

var her, Familien Price, Adolph Prices Forældre, sammen med Familien Casorti første Gang optraadte. Først optraadte de paa det Kongelige Theater, siden viste de sig paa Dyrehavsbakken som Linedandsere og Equilibrister med meget stort Tilløb og senere fandt de et Locale paa Vesterbro Nr. 31 (nu Nr. 70, Slagtermester Ebstrups Sted) og det var her, at de lyksaliggjorde Kjøbenhavnerne med deres fortræffelige Pantomimer, hvoraf flere, som »Harlequin mechanisk Statue«, »Harlequin Skelet«, »Pjerrot som Kok«, »De tre feige Elskere ved det natlige Stævne-møde« o. fl. have bevaret sig til den Dag idag. Disse Pantomimer opkaldte man efter Casorti, men han havde oprindelig ikke componeret dem; de ere af italiensk Oprindelse og gaae sikkert tilbage til Middelalderen. Paa det nævnte Sted gav Familien Price og Casorti Forestillinger i to til tre Aar, indtil de da flyttede ind i Morskabstheatret, som de opbyggede for egen Regning. Familien Price udmærkede sig især ved Linedands og ved equilibristiske Kunster, skjøndt dens Medlemmer ogsaa medvirkede i Pantomimen; men i denne var især Casorti den meest fremtrædende. Ikke alene arrangerede han Pantomimerne, componerede enkelte nye og udstyrede de gamle med nye, morsomme Scener, men det var ogsaa ham, som paa en ubetalelig Maade udførte Pjerrots Rolle. Han udmærkede sig ved hiint groteske Humor, hiin Tørhed, hiin Blanding af Polidskhed og Dumhed, hiin keitede Raskhed, hvorved Pjerrot bliver til en grundcomisk Person, og det var ogsaa efter ham at Winther og senere Adolph Price dannede sin Pjerrot, der ikke skal staae meget tilbage for Casortis. Casorti var ogsaa ret egentlig Kjøbenhavnernes Yndling; hver Gang han spillede, var Theatret fuldt, man skyede hverken Regn eller Blæst, og man vandrede i det dybeste Smuds, for at gotte sig over Pjerrots Løier og lade Fjæle-

bodens Træmure gjenlyde af Bifald og skraldende Latter. Men denne Casorti, der saaledes med et uudtømmeligt Lune vidste at fængsle Publicum og bragte mangan En til at glemme Livets Besværligheder, han selv var en Mand, der i det daglige Liv var stille, ordknap og indesluttet, ja endog til sine Tider plaget af en dyb Melancholi. Man fortæller, at han engang, da denne Humeursygdом blev ham utaalelig, henvendte sig til en herværende anseet Læge, for at søge Raad. Efterat have adspurgt Casorti om forskjellige Ting, erklærede Lægen, at han kun vidste et eneste Raad, det nemlig, at Patienten skulde søge Adspredelser, og at han saaledes engang imellem skulde besøge Casortis Theater, for at glæde sig over Pjerrots grundcomiske Narrestreger. »Ak ja!« svarede Casorti, »dette Raad vilde jeg gjerne følge, naar jeg blot var istand dertil.« – »Hvorfor ikke?« spurgte Lægen, »De har jo vel nok Raad til, engang imellem at spendere en tre Marks Penge.« – »Det er ikke Aarsagen,« svarede Casorti, »men der er en anden slem Hindring, jeg skal sige Dem, at jeg hændelsesviis selv er Casorti.«

Blandt de andre Medlemmer af Selskabet gjorde den ældre Mad. Price, Moder til Adolph og afdøde James Price, overordentlig Lykke. Hun var en meget smuk Dame, af en imposant Figur og med et deiligt sort Haar, som i lange naturlige Lokker bølgede ned ad hendes Skuldre. Som Linedandserinde udviklede hun en sjelden Ynde og Lethed, og jeg har hørt gamle Folk, der mindedes hende fra den Tid, hun første Gang optraadte i Dyrehaven og senere paa Hoftheatret, som ved Familiens Ankomst hertil en kort Tid blev indrømmet den, udtale sig endnu med Begeistring om hende og hendes Kunst. Denne hendes Færdighed gik i Arv til hendes ældste Søn, Carl Price, der i en ung Alder ikke alene udmærkede sig som Line-

dandser, men ogsaa som Bajazzo, Equilibrist og Trampolinspringer. Som det antages paa Grund af en Kjærlighedshistorie, fandt nævnte Carl Price sig imidlertid snart foranlediget til at forlade Selskabet og reise til Udlandet, hvor han med et eget Selskab gav Forestillinger. Saavidt jeg veed, er han død for nogle Aar siden. Af Selskabets øvrige Medlemmer i ældre Tid ville sikkert Adskillige mindes Jfr. Casorti, der ligeledes var en fortrinlig Linedanserinde og senere blev gift med Linedanseren og Violinspilleren Joachim Petoletti*, Mad. Frichon, Ledet, Paran og Winther, der blev gift med en Datter af den ældre Price. Paran, der var bekjendt som dygtig Acrobat, kom paa en sørgelig Maade afdage. Paa en Reise til Norge satte han med sin Familie og Winther i en aaben Baad over en stor Indsø i Nærheden af Throndhjem. Baaden kæntrede, og skjøndt Paran var en dygtig Svømmer, opoffrede han sig selv forgjæves for at frelse sin Kone og sine Børn. De druknede alle paa Winther nær, der efter en haard Kamp med Bølgerne frelste sig op paa Strandbredden.

Efter den ældre Prices og Casortis Død undergik Selskabet i sin Organisation forskjellige Forandringer. Kuhn, der havde ægtet Prices Enke, indtraadte i Bestyrelsen, og Selskabet førte nu Firmaet: Price, Kuhn & Comp. Pjerrots Rolle overtoges efter Casorti af Winther, der ikke stod meget tilbage for sin Forgænger, Columbine udførtes af Mad. Petoletti, Harlequin af Mad. Winther, født Price, eller ogsaa af James Price, og Cassander udførtes af et Medlem, som egentlig hed Stolemager Petersen, men havde Mesorski som Kunstnernavn; samme Stolemager Petersen udførte senere Troldmandens værdige Rolle. I

* De vare Forældre til Jfr. Petoletti, som nu spiller Columbine ved det Volkersenske Pantomimeselskab i Tivoli.

Winthers Børn, Carl og Josephine, havde Selskabet to fortrinlige Linedandsere, over hvis Fremtræden og Præstationer der var udbredt en Gratie, der hævdede dem højt over deres fleste Kunstfæller i denne Genre. De forlode imidlertid temmelig tidligt Selskabet, og efterat de havde gjort megen Lykke paa forskjellige Steder i Europa, begavede sig i Aarene Fyrgetyve til Amerika, hvor man tabte dem af Sigte. Forinden de reiste, blev Selskabet i Slutningen af Aarene 20 forøget med Jomfruerne *Levin*, bedre bekendte under Navn af *Flora* og *Rosa Price*. De vare Døttre af den bekendte dygtige Equilibrist *Levin*, som første Gang optraadte for det kjøbenhavnske Publicum paa det af Ph. Petoletti paa Nørrebro opførte Theater, og især som Jocko i Pantomimen »Den brasilianske Abe« gjorde overordentlig Lykke. Endnu mere Sensation vakte de unge Piger ved deres ikke almindelige Skjønhed og deres gratiøse Dands, da de ligeledes optraadte paa Nørrebroes Theater, hvis Lykke de muligen vilde have gjort, dersom det ikke efter at have staaet et Par Aar var afbrændt. Morskabstheatret paa Vesterbro, der havde lidt betydeligt under Concurrencen, mistede ikke alene derved en farlig Medbeiler, men Selskabet fik som sagt en overordentlig heldig Forøgelse i *Flora* og *Rosa* og *Elisa Levin*, af hvilke den Sidste dog snart forlod Kjøbenhavn, ledsagende Faderen, der imidlertid havde været indespærret i det herværende Gjældsængsel, til London. Morskabstheatret vandt nu atter sin forrige Plads i Kjøbenhavnernes Gunst, det hørte til *bon ton* at besøge det, det var derfor i Reglen overfyldt af Besøgere og de gamle, nu temmelig brøstfældige Mure vare nærved at segne under det vældige Bifald, som de yndige Søstre høstede. Hvad der ogsaa gav de unge Piger et forøget Trylleri, var den sjeldne Blufærdighed, som var udbredt over deres Væsen, denne

Sædernes Reenhed, som de altid vidste at bevare, og som idetmindste dengang var temmelig sjelden hos de Damer, der gik den samme Vei, som hine Søstre. Af de Dandse, som de udførte, vil jeg minde om Speildandsen, noget Lignende, som den, der udføres i Bournonvilles »*La Ventana*« af Flora Prices Døttre Juliette og Sophie. Flora og Rosa Levin udfoldede heri en sjelden Ynde, og i Reglen maatte Dandsen gjentages.

Efter Winthers Død overtoges Selskabets Bestyrelse af James og Adolph Price i Forening med Kuhn. De tvende Brødre bleve samme Dag eller rettere samme Aften viede til Jfrne. Levin. Sagnet gaaer, at det skete i al Hemmelighed, thi Levin, der vanskelig kunde undvære sine Døttre paa sine Kunstreiser, var imod Forbindelsen. Hos Braun, den bekjendte Vært ved Siden af Morskabstheatret, stod om Aftenen, efterat en Pantomime var spillet, Bryllupet, og de tvende unge Par opsloge deres Pauluner i en meget lav Bygning ud til Gamle Kongevei, som gjorde sig bemærket derved, at Vinduerne næsten gik lige med Jorden. Selskabet vedblev at bevare sin Yndest usvækket. Flora Price udførte Harlequin, Rosa Price Columbine, James Price spillede Cassander og Adolph Price Pjerrot. Adolph Prices Pjerrot udmærkede sig ved de samme gode Egen-skaber som Casortis, den tørre burleske Comik var hans Force, og skjøndt overgiven i sit Lune tillod hans Smag ham sjeldent at gaae over Stregen. Dog jeg behøver neppe at omtale hans Pjerrot nærmere, da man jo endnu paa Hoftheatret ved de to til tre Forestillinger, som han pleier at give der i Vinterens Løb, kan trods hans fremrykkende Alder faae gode Prøver paa, hvad han engang var. Det er naturligviis ogsaa efter ham, at Volkersen paa Tivoli har uddannet sig til en særdeles god og morsom Fremsteller af denne comiske Figur. Men Adolph Price var tillige i

Besiddelse af andre Talenter, som kom overordentlig til Nytte ved Forestillingerne paa Vesterbro. Han var en god Jongleur, en god Pantomimecompositeur og tillige en habil Maler; dette viste han f. Ex. ved Pantomimen »Reisen til Ægypten«, som han ikke blot componerede, men hvortil han tillige malede det bekjendte Rundmaleri. Han arrangerede desuden med stor Smag de levende Tableaux, som en Tid gjorde saamegen Lykke. Ved Siden af disse Tiltrækningsmidler sørgedes der tillige for en god Afvexling i Personalet. Blandt Andre engageredes den bekjendte Indianer Motti-Sammi – jeg troer det var Navnet – der producerede sig som udmærket Jongleur. Men en betydelig Vinding fandt Selskabet i den opvoxende Priceske Slægt, der optraadte i nydelige Børneballetter og tillige præsenterede sig fra den Mindste til den Største med Forældrene i Spidsen, i en morsom, til dette Øiemed componeret Pantomime: »Pjerrot og hans Familie«. Overhovedet fattede Kjøbenhavnerne en stor Forkjærlighed for den Priceske Familie, og den fandt ved sin vakkre Opførsel og sit sædelige Liv en Omgang, som kun sjældent blive Kunstnere af den Art tildeel. Denne Forkjærlighed har bevaret sig til den Dag idag, og er bleven overført paa den yngre Deel af Familien. Ikke desto mindre begyndte Interessen i Aarene 40 at tabe sig for Selskabets Forestillinger, hvortil forskjellige Omstændigheder bidroge. Deels havde Morskabstheatret faaet en farlig Concurrent i Petolettis Theater med dets tydske Operaer og deres Beriderforestillinger, deels bemægtigede Tivoli sig senere Publicum i den Grad, at Alt maatte blegne og stilles i Skyggen overfor dets mangfoldige og billige Forlystelser. Saaledes kom det, at Besøget paa »Prices Comedie« efterhaanden formindskedes og endelig saae Familien Price sig nødsaget til, for at kunne subsistere, at forlade Kjøbenhavn og

give Forestillinger i Norge og Sverig. I 1846 vendte Selskabet tilbage, og det begyndte da at give Forestillinger i Casino, som imidlertid var blevet bygget. Senere forenede det sig med det Langeske Selskab, idet dramatiske Forestillinger afvexlede med Pantomimer paa Casinos Theater. Men det varede kun et Par Aar og det Priciske Selskab eksisterede ikke mere. En og anden Gang har det vel givet Livstegn paa Hoftheatret ved Opførelsen af de gamle kjære Pantomimer, der altid samle en stor Mængde Tilskuere, især af den yngre Verden, men med »Prices Comedie« er det forbi. Og hvad det gamle graa Morskabstheater paa Vesterbro angaaer, saa er det alt over tyve Aar siden, at det maatte bukke under for Speculationsaandens og Industriens Magt. Hvor det engang stod, hvor Harlequin svang sin Brix og Pjerrot gjorde Løier, der hæver sig nu to Bygninger, alvorlige og imponante. Men Erindringen om den Nydelse, som man her har havt som Barn og i sine unge Dage, er endnu uforgængelig hos den Ældre. Det kan vel hændes, at naar han gaaer forbi det Sted paa Vesterbro, hvor Morskabstheatret har staaet, han længes tilbage til den Tid, hvilken han maaskee betragter som sit Livs skjønneste.

Førend jeg forlader denne Gjenstand, for hvis altfor udførlige Omtale jeg ikke har anden Undskyldning end den Fornøielse, hvormed jeg mindes den, skal jeg endnu bemærke, at det ikke var altid, at der paa Morskabstheatret paa Vesterbro blev givet Pantomimer, Linedands o. dsl. Naar det Casortiske eller det Priciske Selskab gjorde Udflugter til Udlandet, blev det udleiet til dramatiske Forestillinger. Jeg mindes saaledes, at det Beckerske tyske Selskab, efterat have reist om i Provindserne, her gav Farcer og Folkecomedier, der i det Hele bleve godt udførte. Ved dette Selskab befandt sig en Skuespillerinde,

Jfr. Lichtenstein, der udmærkede sig ved en særdeles smuk Syngestemme, en ikke almindelig dramatisk Begavelse og et meget tiltalende Udvotes. Hun vakte i den Grad Opmærksomhed, at hun i 1837 fik Ansættelse ved det Kgl. Theater, hvor hun debuterede i Operaen »Jødinden« og gjorde overordentlig og fortjent Lykke. Mere bekjendt er hun for det kjøbenhavnske Publicum under Navn af Mad. Rung. Desværre var hendes Blomstringstid ikke af lang Varighed; thi efterat hun i nogle Aar havde været Operaens væsentligste Støtte, tabte hun sin smukke Stemme og maatte trække sig tilbage til Privatlivet.

-- Indtil for et Par Aar siden stod endnu ved Indgangen til Alleen paa venstre Side af Broen et lille uanseeligt Huus med to Etaget. Det var her, at Danmarks største Digter, Adam Oehlenschläger, første Gang saae Lyset den 14de Novbr. 1779, og hvor han tilbragte sine allerførste Barndomsdage. Hans Minde er knyttet til Stedet, forsaavidt som den Gade, hvis Hjørne det en Tid udgjorde, er opkaldt efter ham. Rigtignok havde det maaskee været at vente, at man havde søgt at bevare Huset og at det, som en Erkjendelse af den høie Digtergenius, var blevet kjøbt som Nationaleiendom ligesom Shakespeares Huus i Stratford og Schillers i Weimar. Men jeg mindes ikke, at der nogensinde er fremkommet noget Forslag derom, og det kunde vel ogsaa have sin Vanskelighed at realisere det, da Huset som en gammel Bindeværksbygning i de sidste Aar næsten var faldefærdigt. Dertil kom vel ogsaa den Betragtning, at hans egentlige Digterliv knyttede sig til Frederiksberg Slot, hvor hans Fader var Forvalter, og til Fasangaarden paa Frederiksberg, hvor han henlevede sine sidste Dage. Man behøver heller ikke

et sligt synligt Minde om en Mand som Oehlenschlæger; Erkjendelsen af hans Værd vil vedvare, saalænge det danske Tungemaal klinger sødt og tiltalende, saalænge der endnu banker et Hjerte blandt os, der føler varmt for hvad der er skjønt og ophøiet. Hans Værker ere hans Mindesmærker, de tale høiere og tilvisse skjønnere end det, der, sikkert i den bedste Mening, er sat ham paa St. Anna-plads.

Er Vesterbro indtil Frederiksberg Allee i de sidste 20 til 30 Aar undergaaet en paafaldende Forandring i Henseende til Udseende og Bebyggelse, saa er dette i endnu videre Omfang Tilfældet med den Deel af samme, der strækker sig paa venstre Side af Alleen til Slotskroen. Denne Deel af Broen var næsten ikke bebygget. Der laa Mark ved Mark, Have ved Have og Bygningernes Antal var neppe en halv Snees. Etatsraad Brandes Sted, »Sorte Hest« og et Par andre Steder laa tilhøre, og paa den venstre Side var der næsten endnu mere øde. Stedet indgjød ogsaa en vis Respect, thi her laa fra gammel Tid den saakaldte Galgebakke, hvor Galgen for omtrent 100 Aar siden endnu stod, og i Nærheden deraf stod engang det saakaldte gamle Pesthuus. Paa dette Sted var der opført en Mølle, som kaldtes Galgemøllen, ligesom Mølleren kaldtes Galgemølleren. Om denne Titel gjorde Skade i hans Næring, skal jeg ikke kunne sige, men saameget er sikkert, at Møllen efter at have staaet der i nogle og tyve Aar blev sløifet. Det var overhovedet en temmelig uhyggelig Vei, denne Deel af Vesterbro; der gik Sagn om hyppige Overfald og Røverier, men ikke desto mindre var der en Mand, som stadig, Dag ud og Dag ind, gik Veien. Det var gamle Rahbek, som med Buxerne i sine Støvler vandrede igjennem det her saa rigelige Dynd for at naae det kjære, gamle Bakkehuus, hvor hans Camma ventede ham.

Og mange af hans Venner gik ogsaa Veien, for at nyde Godt af det gamle Pars forfriskende og gemytlige Selskab og forekommende Gjæstfrihed. Over denne Deel af Vesterbro var det, at Speculationen og Byggelysten i Aarene 1848-57 især kastede sig. Som ved et Trylleri reiste sig her den ene store Bygning efter den anden, det ene Fabrik-anlæg efter det andet, og endnu i den seneste Tid udfyldes Tomterne paa denne Maade. Saaledes opføres paa venstre Side i Nærheden af Jernporten en Eiendom, som i Henseende til Omfang og Elegance søger sin Mage i selve Kjøbenhavn. Det Landlige er for endeel forsvundet, og hvad der endnu er tilbage deraf, indskrænker sig til nogle smaae Markstykker og nogle mindre Haver. Men Udsigten over Kallebodstrand er smuk, og den friske Luft derfra gjør Opholdet her behageligt, især i den varme Sommertid.

Imidlertid fristes jeg ikke til at dvæle videre ved denne Deel af Vesterbro; jeg vil hellere begive mig ad Frederiksberg Allee, som jo dog til enhver Tid har været Kjøbenhavnernes Yndlingspromenade. Dog vil jeg, forinden jeg betræder den, gjøre en Afstikker til Værnedamsveien. Her tilvenstre sees en Bygning med et Skilt, hvorpaa »Colosæum« er malet med store Bogstaver. Det er nu en meget frekventeret Dandsebod – om Forladelse Dandsesalon – men herfra udgik i sin Tid Impulsen til den Revolution i Kjøbenhavnernes Forlystelser, som har culmineret i Tivoli og Alhambra. Det var her at R. T. Kehlet opførte »Rosenlund« med smukke Lysthuse og luftige Løvhytter, smagfulde Haveanlæg og en stor Pavillon midt i Haven. Her afbrændtes Fyrværkerier, her gik Luftballoner tilveirs, og vil man vide endnu bedre Besked om alt det Skjønne, som her tilbødes et velvilligt Publikum, saa henviser jeg til den bekjendte Vise i »Capriciosa«. »Det gamle tresinds-

tyveaarige Hoved«, hvormed Kehlet underskrev sine Avertissementer i Adresseavisen, var et meget opfindsomt Hoved, og forstod at træffe Kjøbenhavnerens Smag. Rosenlund var i Aarene 20 og 30 et overordentligt stærkt besøgt Beværtningssted, og Kehlet hørte til de meest populære Personligheder. I Begyndelsen besøgte »Rosenlund« af alle Borgerclasser, og Tilløbet var stort, men der hengik ikke mange Aar førend der gik det for alle slige Etablissementer høist skadelige Rygter, at der begyndte at blive noget »schofelt«. Jeg skal ikke sige, om det var sandt, men et saadant Rygte er, om det end er falsk, næsten ligesaa slemt i sine Følger, som naar det er sandt. Den bedre Deel, om just ikke den fine Portion, trak sig tilbage, og der foregik nu adskillige Scener paa »Rosenlund«, som paa ingen Maade bidroge til at hæve det, især da, hvis jeg ikke feiler, der hertil knyttede sig en Polemik i »Adresseavisen« og »Politivennen«, hvor »det tresindstyveaarige Hoved« blev trukken tilvands, som det dengang heed. Jeg husker saaledes, at der en Aften gaves et Vauxhall med couleurete Lamper og et Fyrværkeri i Haven. Begge vare temmelig mangelfulde, og et høistæret Publicum udbrød i en høirøstet Kritik, som den gamle Kehlet ikke vilde finde sig i og besvarede i en umild Tone. Og saaledes begav det sig, at der opstod et anseeligt Spektakel, hvis Kjærne bestod deri, at samme høistærede Publikum efterlignede vore Forfædre Cimbrerne og Teutonerne ved at trække den i Haven staaende Lygtepæl op af Jorden og slæbe den ind i Pavillonon under almindelig Jubel, indtil det tilkaldte Politi fra søndre Birk, forstærket fra Kjøbenhavn, gjorde en Ende paa dette Skuespil. Saadan og lignende Scener kunde ikke Andet end svække Crediten, og dertil kom den Omstændighed, at en anden Kehlet med Fornavnet Christian i »Alleenberg« i Frederiksberg Allee

havde etableret et Forlystelses- og Beværtningssted, som ved sin smukke og tiltalende Indretning aldeles stillede »Rosenlund« i Skyggen. De gentile Gjæster forsvandt saavel som de ugentile, og en skjøn Dag lukkedes Indgangen, indtil »Rosenlund« atter fremstod som »Colosæum«, vel ikke som en Fugl Phønix, men ialtfald som et Sted, der har en talrig Classe af Besøgere, hvilke karakterisere sig blandt Andet derved, at de have omdøbt det til »Klossen« formodentlig fordi det er nemmere at udtale end det romerske Ord. I en Vaudeville, betitlet »Pas paa den Smaa«, der, saavidt jeg mindes, for adskillige Aar siden blev givet ved en Extraforestilling paa Casino, var Hovedrollen et halvvoxent Pigebarn, der løber fra sine Forældre, for at faae sig en Dands i Colosæum. Om dette Sujet er grebet ud af Livet, skal jeg ikke kunne sige, men til de meest smagfulde og sædeligste hører det neppe.

Vi betræde nu Frederiksberg Allee. Denne anlagdes samtidig med Slottet og udgjør en betydelig Strækning, der under Christian den Syvende skal være bleven benyttet til Hestevæddeløb af Cavalierer ved Hoffet, ligesom den i Aarene 30 ogsaa var Skuepladsen for den bekjendte Ernsts Væddeløb, idet han, i Overværelse af en uhyre Menneskemasse, tilbagelagde den hver Gang i den korte Tid af $2\frac{1}{2}$ Minut. Alleen er nu en alfar Vei, i Modsætning til hvad den var endnu for ikke saa mange Aar siden. Nu gjenneffares den af Omnibusser, Droschker, Herskabsvogne, Sporvogne; kun Arbeids- og Bøndervogne, forsaavidt de Intet have at bestille i Alleen, er det forbudt at kjøre her igjennem, og den paa Overtrædelse af Forbudet satte Mulct inddrives med Strenghed. Dette var idetmindste Tilfældet for et Par Aar siden. De høie gamle

skyggefulde Lindetræer, der af og til fornyes med yngre, staae der endnu, endnu er der nok af Dynd paa Kjørebanelen, naar det har regnet, og undertiden er det nu ligesaa vanskeligt at finde Fodfæste her som i gamle Dage, med mindre man med heroisk Mod fra en Vogn eller en Omnibus ikke skyer at vade igjennem de paa Siderne opkastede Bunker; thi Alleens Røgt vil Ingen vedkjende sig, hverken Domænebestyrelsen eller Frederiksberg Communalbestyrelse, og den er saaledes næsten alene priisgivet til Menneskenes Medlidenhed og Guds Naade og Barmhertighed. Endnu kan Betragteren en varm Sommerdag see Støvskyer hvirvle op og følge deres Flugt mod det Høie, naar Vandingens Draaber ere fortærede af Solheden eller tilintetgjorte af de talrige Vognhjul og den stærke Færsel. I saa Henseende viser sig ikke synderlig Forandring mellem Nu og Før, det skulde maaskee være til det Værre, thi medens Alleen fortiden, som sagt, er alfar Vei, var den det ikke i gamle Dage. Frederiksberg Allee hørte da til Slottet, og ingen vanhellig Vogn maatte befærde den. Den var ved begge Ender spærret med Jernporte, som af dertil ansatte Schweizere, der havde Ophold i Portnerhuse, bleve oplukkede for de kongelige og Herskabsvogne. Schweizerne forsvandt og gave Plads for Portnerkoner, der ved Siden af denne Beskjæftigelse dreve en indbringende Handel med Kager – blandt hvilke især »de røde Grise« vare meget søgte af Ungdommen – med Frugt og Cigarer med Penneposer. Denne Forandring bragte imidlertid ikke nogen Forandring i det Væsentlige, endnu maatte Portene aabnes, hvergang der viste sig en Herskabsvogn, men Tabu overholdtes dog ikke saa strengt som i forrige Tider. Saa kom Droschkerne, saa kom Omnibusserne, de lange og de runde (»Jordkloden«, »Nordstjernen«, »Solen«), saa gjorde den friere Aand sig gjældende, Alleen burde være

»Folkets« Eiendom, Jernportene aabnedes paa vid Gab, Portnerkonerne forsvandt som unyttige Stykker Meubel, og for 5 til 6 Aar siden feirede Friheden sin høieste Triumph i Jernportenes og de uforklarlige Bommes Bortrydning.

Og hvorledes forholdt det sig i ældre Tid i anden Henseende med Alleen? I ældre Tid – det er altfor meget sagt. For 12 til 14 Aar siden hvilede der, naar Aftenen indtraadte om Efteraaret eller om Vinteren, et uhyggeligt Mørke over den og alle dens Omgivelser. Der var ikke en Lygte paa den hele Vei, man maatte lede sig frem langs Trærne, man maatte raabe hinanden an for ikke at løbe Panden mod hinanden, kort sagt, man maatte anvende alle sikkert Midler, for ikke at times en Ulykke. Især frembød det korte Stykke Vei fra Jernporten til den daværende Monigattis Pavillon paa Grund af Fodstiens Smalhed saamegen Fare for at styrte over Trærnes Rødder eller falde i Grøften, hvor man nok kom til at hvile blødt, men neppe sødt, at mangen En, naar han var kommen til Enden deraf, sikkert opsendte en Takkebøn for sit Livs Frelse. De Vandrende saae man ogsaa jævnlig her med Haandlygter, og disse vare derfor et uundværligt Huusgeraad for de Indfødte i Alleen og paa Frederiksberg. Efterhaanden som Alleen og Frederiksberg By blev mere og mere bebygget, og Færdselen som en Følge heraf mere og mere tiltog, blev dette Ragnarok i den Grad utaaleligt, at Communalbestyrelsen endelig tog Mands Mod og Hjerte til sig og besluttede at lade Alleen og Frederiksberg By belyse med Tranlygter. Disse vare ikke mange og Belysningen som en Følge heraf utilstrækkelig, men derved var dog vundet ikke saa Lidet; idetmindste kunde man nu lede sig frem ved det matte Skjær, uden at gaae, som det kaldes, med Livet i Hænderne. Det skete, saavidt jeg mindes, i 1854. Dermed fulgte tillige, at Vægternes

Antal, som hidtil havde indskrænket sig til 1, siger og skriver een, lydende Navnet Lars Pedersen, blev forøget til hele 4. Nogle Aar efter foregik der atter en heldig Forandring. Frederiksberg fik sit eget Gasværk, og nu spille Straallerne fra de høie Gaslygter paa de rige Vandpytter eller paa den speilblanke Jord, naar Frosten har forvandlet Alleen til en eneste stor Glidebane.

Men den Forandring, der i Aarenes Løb er foregaaet med Frederiksberg Allee og dens Omgivelser, fremtræder dog meest i den Mængde Bygninger og Landsteder, der ere opførte i de sidste 20 til 30 Aar. I 1835 fandtes der paa høire Side i Alt kun 9 Eiendomme og paa venstre Side endog kun 3. Nu ere Bygningernes Antal næsten det Tiddobbelte, især naar man tager de paa den private Vei Christiansholm opførte med. De ere næsten alle smukke og elegante og afgive Bopæl for en stor Deel Familier baade Sommer og Vinter. – Dog, at omtale dette, hører ikke med til nærværende Meddelelsers Plan. Jeg vender tilbage til de gamle Minder, og af disse frembyder Frederiksberg Allee endeel.

Naar man for en Snees Aar siden eller endnu længere tilbage traadte ind i Alleen, hørte man strax tilhøire en stærk Klokkeklang. Den lød fra Møllers Voxcabinet, og traadte man nærmere, saae man under Verandaen tvende Figurer, hvoraf den ene var en Klokker, den anden en Portner. Klokkeren røgtede sin Forretning med en beundringsværdig Udholdenhed; uden at bekymre sig om Udenverdenen haandterede han sit Instrument, som om det var en Bestanddeel af hans eget Jeg, hvad det sagtens ogsaa var. Han ringede, for at kalde Folk til Voxcabinetet, og det lykkedes ogsaa, thi der var store Rariteter at see for en billig Penge. Masker af store Afdøde, Frederik den

Store og Carl den Tolvte i Legemsfigur, som de gik og stod, Automater, leende og grædende Børn, en Amagerpige, som kunde dandse, naar Spilleværket blev trukket op og andet Lignende. Men ogsaa disse Sjældenheder og Curiositeter have maattet yde deres Tribut til Forgængeligheden, de ere forsvundne, og der hvor Voxcabinetet var til for et eller to Aar siden, er der nu et Beværtningssted.

Overhovedet ere Beværtningsstedernes Antal nu Legio, baade i Alleen og paa Broen, og alle ere de forsynede med »berømte« Sangere og Sangerinder. Naar der tages Hensyn til i hvilket stort, ja, jeg kan næsten sige, i hvilket forfærdeligt Omfang dette Trækplaster anvendes, saa skulde man troe, at den musikalske Sands hos Kjøbenhavnerne var stegen i en overordentlig Grad. Men det er dog tvivlsomt, om den nævnte Maalestok er den rette, hellere kunde man fristes, naar der sees hen til Præstationernes Beskaffenhed, til at troe, at denne Smag snarere er aftaget end tiltaget, ja maaskee er slaet over i sin Modsætning. Imidlertid er der med disse Frihaandssangere, disse Kunstnere og Kunstnerinder, foregaaet en mærkelig Omvæltning. Patriotismen har her feiret en skjøn Triumph. Medens der tidligere om Foraaret med Dampskibene ankom en Masse »Künstler und Künstlerinnen«, ægte og uægte Tyrolere, Nordtydskere, Sydtydskere og Mellemtydskere, der af de respective Værter vare engagerede til at opvarte deres Gjæster med musikalske Aftenunderholdninger og derved bidrage til Søgningens Forøgelse, medens »Steh mal auf, steh mal auf, junger Schweizerbub« og »Du, Du liegst mir am Herzen« og deslige Sange i det germaniske Tungemaal forskjellige Afskygninger glædede Gjæsterne og endnu ikke hørtes som skurrende Dissonanser, er det ikke mere – ialtfald yderst sjældent – tydsk Sang og tydske Kunstnere, man hører. Nu produceres Sangerne og San-

gerinderne herhjemme; nu importeres de fra Vennerne *hinsidan sundet*; nu komme de ikke alene derfra og fra Norge, men vel endog fra vore Venner Franskmændene, ja endog England og Amerika forsømme ikke at sende musikalske Repræsentanter, der sværte sig sorte som Negerer og opvarte med Træskodands, accompagneret af Tambourin og Castagnetter. Og der gives hos os Digttere, som alene have helliget sig vore ambulante Sangere og lade deres Muse, som dog vel neppe kan kaldes den høie og hellige, træde i deres Tjeneste. Det samme gjælder om Componisterne, hvilket jo fremgaaer af »Den er af Kra-gelund«, der er ligesaa bekjendt, som den er yndet. Vi have jo endog havt vor egen »Therese«, der imidlertid til Sorg for alle Kjendere er forsvunden fra Sanger-Estraden. Patriotismen har, som sagt, feiret sin Triumph, men Politiet har dog fundet sig foranlediget til at tage baade de indenlandske og de udenlandske Minstrels under sit særlige Tilsyn, i hvilken Anledning det til Efterlevelse har udgivet et særligt Reglement til de gode Sæders Beskyttelse.

I den ældre Tid, som jeg nærmest har for Øie, kjendte man ikke Stort til slige ambulante Kunstnere og Kunstnerinder; Bierfielere og Sangere, der droge om i Gaderne og opvartede med Musik og Sang, skuende længselsfuldt op til Vinduerne, havde vi vel endeel af, i Teltene i Dyrehaven producerede sig vel Harpepiger og Guitarister, thi Harpe og Guitar vare den Gang yndede Instrumenter, men saadanne executive Kunstnere, som de forhen omtalte, naaede sjeldent saa høit op til Norden, da Reisen saavel tillands som tilvands var baade vanskelig og kostbar, og Haabet om Fortjeneste ikke stod i Forhold til Risicoen og Faren. Dette maatte den Feruzziske Familie bekjende. Denne Familie, tydsck af Fødsel, bestod af Fader, Moder og endeel voxne Børn, som deels producerede

sig paa forskjellige Instrumenter, deels udførte Vocalnumere, da flere af Familiens Medlemmer besade smukke Stemmer. Saavidt erindres var det i 1823, at Familien Ferruzzi kom hertil og begyndte at give Concerter paa Hoftheatret og i Knirschs Sal i Hotel d'Angleterre. Denne Begyndelse var nu ret glimrende, men desto sørgeligere var Slutningen. Formodentlig var den musikalske Sands ikke dengang saa meget udviklet hos det kjøbenhavnske Publicum, at det ret kunde goutere den Ferruzziske Families Præstationer; Besøget blev ringe, Fortjenesten rettede sig naturligviis derefter, ingen kunstelskende Mecænas havde Barmhjertighed nok til at tage de arme Ferruzzer under sine Vingers Beskyttelse og tilsidst droge de om fra Værts-huus til Værtshuus, for paa denne kummerlige Maade at friste deres Liv, indtil et barmhjertigt Skib førte dem bort fra det utaknemmelige Kjøbenhavn, der dengang saa ilde vidste at skjønne paa sande Fortjenester. I Heibergs Vaudeville »Den otte og tyvende Januar« mindes denne Familie i følgende Vers af fjerde Borger:

»Musikanter er det, som
Grüne Petersilie
Give vil for Skillingen.
Muligviis er det og den
Ferruzziske Familie.«

Imidlertid synes det, som om den nævnte Families Spil og Sang paa offentlige Steder gav Kjøbenhavnerne Smag paa denne Art Forlystelse; idetmindste er det afgjort, at siden den Tid fulgte endeel Beværtningssteder, især udenfor Kjøbenhavn, i Erkjendelse af deres rette Tarv, det givne Exempel og forsynede sig med slige Kunstnere, for at lokke Gjæster til sig. Blandt de allerførste var det Monigattis Pavillon, beliggende i den første Runddeel af

Frederiksberg Allee, som i saa Henseende gik frem med Tiden. Monigattis Pavillon var formedelst Varenes større Dyrhed for Størstedelen besøgt af det gentile Publicum, og for at bevare dette blev der taget Entree, da der her tillige opvartedes med Sang og Spil, hvilket imidlertid aldeles ikke udelukkede, at Tallerkenen tillige gik omkring.

De første Dyrkere af den tallerkenomsendende Apollo, som udkaarede Monigattis Pavillon til deres Paulun, vare Tyrolere, der ved deres nationale Sange og Jodlen gjorde megen Lykke. Pavillonen blev da talrigt besøgt, og selv det smukke Kjøen af Kjøbenhavns Elite begyndte at indfinde sig; men dette blev i en endnu høiere Grad Tilfældet, da Italienerne Perricini og Annato med Sidstnævntes Hustru bleve engagerede af Monigatti for at give Aftenunderholdninger. Ligesom de fleste Italiener kunde hverken Perricini eller Annato rose sig af at være kunstnerisk uddannede Sangere, men deres Stemmer vare smukke, deres Sange ligeledes, og de gjorde stormende Lykke, hvoraf naturligt fulgte, at Fortjenesten stod i Forhold dertil. Annatos Kone spillede Violin, men sang ikke; de tvende Andre accompanerede sig selv med stor Virtuositet paa Guitar og Mandolin, og de lode det ikke blive ved paa en ligefrem Maade at foredrage deres Sange, men de sang navnlig Buffoduetter i Charakteren og gav dem en dramatisk Udførelse, som havde noget Uvant og høist Tiltrækkende for Publicum, der f. Ex. aldrig forsømte at forlange den fortrinligt udførte Duet af »Barberen i Sevilla« *da capo*. Derhos udøvede det fremmede, smukke Tungemaal, hvori de foredroge deres Sange, et mægtigt Trylleri, og det kan muligviis antages, at det er disse Sangere, Perricini og Annato, der allerførst have vakt Smagen for italiensk Sang og Musik hos os Kjøbenhavnere. Ægteparret Annato forlod senere Kjøbenhavn; men Perri-

cini giftede sig med en Kjøbenhavnerinde og fæstede Bo her for bestandig.

Den Furore, som de nævnte italienske Sangere gjorde, overstraaledes om muligt endnu af Kjøbenhavnernes Begeistring for et Par franske Sangerinder, der nogle Aar efter en Sommer spillede og sang i Monigattis Pavillon. Vore unge Løvers Hjerter vare dengang ligesaa let fængelige, som de ere det nu, naar et Par smukke Øine udskyde Brandpile. Sangerinderne vare franske, og de vare smukke, og de brugte deres Øine med en ualmindelig Færdighed – og hvo kan saa undres over, at der skete et græseligt Nederlag? Hertil kom, at disse Sangerinder arriveredede hertil i den Periode, da, som det hed, Folkebevidstheden var vækket af sin Dvale, da Frihed, Lighed og Folkeand vare Ord, som især den unge Verden førte i Munden, da enhver Hanekylling troede ved sit Kykkeliky at kunne bevirke de slemme Tyranners Fald. Hvilken Lyst var det da ikke at gale med, naar disse Sangerinder, ganske friske hidkomne fra Revolutionens Arnested, istemte Marseillaisen og Parisiennen, hvilken Gammen at støde med Stokken mod Gulvet som Accompagnement, og naar de saa istemte Omqvædet: »*Aux armes, citoyens! Formez vos bataillons!*« troede de i Begeistringens Hede, at de af Guddommen vare udkaarne til at udfrie Fædrelandet af Absolutismens haarde Aag og bringe det den ene saliggjørende Frihed. Men for at forene det Nyttige med det Behagelige, gik jævnsides med Frihedssværmeriet ogsaa Courmageriet sin Gang, og det hed, at de franske Damer her stiftede adskillige ømme Liaisons.

Monigatti sørgede ikke alene paa denne Maade i det Indre af sin Pavillon for sine Gjæsters Underholdning, – ogsaa udenfor samme beredte han Publicum en Adspredelse, som man dengang satte langt større Priis paa end

nu, nemlig ved i Runddelen at lade afbrænde smaa Fyrværkerier, ved at lade Balloner gaae op osv. Derfor hørte Monigatti for en tredive Aar siden til Kjøbenhavnernes *mâitres des plaisirs*, og hans Popularitet endte først med hans Død. Nogle Aar efter var ogsaa Tilladelsen til at have Pavillonen henstaaende i Runddelen udløben, og de nærboende Grundeiere, for hvis Eiendomme den betog endeel af Udsigten, androge paa, at den skulde bortføres. Men Andre fandt, at det var Synd og Skam for et Sted, hvor man havde moret sig saa godt, og de henvendte sig med et Andragende til Domainebestyrelsen om, at den maatte blive staaende. En af dem, som havde underskrevet dette Andragende, fremkom tillige med en eiendommelig Grund. Han meente nemlig, at man burde bevare Pavillonen med dens skinnende Lamper som et frelsende Fyrtaarn for den Veifarende, som uden en Lygte i Haanden vovede sig ind i Alleens Bælgmørke, og som ved hvert Trin stod Fare for at løbe mod et Træ eller, hvad der var langt værre, at styrte ned i en Grøft og begraves i Mudderet. Men det hjalp ikke: *Fiat Justitia, pereat mundus*, og en skjøn Dag var der et tomt Rum der, hvor Monigattis Pavillon havde staaet.

En af de skjønneste Eiendomme, som laae paa høire Side i Alleen, var Mægler Gersons Lyststed. Dette staaer endnu, nemlig den hvidmalede firkantede Bygning, som ved Runddelen støder umiddelbart op til »Alhambra«; det viser sig endnu i sin gamle Skikkelse og udmærker sig ikke i architectonisk Henseende. Men det var heller ikke ved selve Vaaningshuset, at denne Eiendom havde sit egentlige Værd; det Skjønneste var dens Have, hvorpaa Eieren, som i sin Tid hørte til den kjøbenhavnske Handelsstands rigeste Medlemmer, havde anvendt meget be-

tydelige Summer. Egentlig var det mere en Park end en Have; thi det omfattede Alhambras nuværende betydelige Terrain, og dertil hørte tillige det Areal, som senere blev henlagt til Eiendommen Nr. 12 i Frederiksberg Allees Rundeel og gaaer ud til Gamle Kongevei. Der var her udmærket smukke Blomsterpartier, Græsplainer, Drivhuse, og der fandtes en Samling af de sjeldneste Træer og exotiske Væxter, som man næsten aldrig træffer i private Haver. De, som jevnlig havde besøgt denne Have og glædet sig over de pragtfulde Anlæg, de høie Løvtræer, de sydlandske Væxter, saae ogsaa med tungt Sind alle disse Herligheder forsvinde, da Haven blev ryddet, da de prægtigste Træer bleve omhuggede og da Drivhusene bortførtes, Altsammen for at gjøre Plads for en anden, langt kostbarere Drivhusplante, for Alhambra.

Det var i Aaret 1855, at Georg Carstensen, Tivolis og Casinos Fader og de kjøbenhavnske Forlystelsers Regenerator, vendte tilbage hertil fra Amerika, fattig paa Penge, men endnu riig paa Forhaabninger om atter at indtage sin tidligere Plads som Forlystelsesraad hos Kjøbenhavnerne. Men det vilde ikke ganske gaae, som han havde tænkt sig. Efterat han forgjæves havde forsøgt igjen at komme til at bestyre Tivoli, ja, efterat han, da han ikke blev behandlet paa en videre forekommende Maade, havde forsøgt paa at faae Etablissementet lukket, fordi han prætenderede at være den egentlige Privilegiehaver, besluttede han at tilføie sit eget Værk Dødsstødet ved at oprette en farlig Concurrent. Han fik Kgl. Bevilling paa at anlægge en Lysthave, og for at Concurrencen kunde blive endnu farligere, forsøgte han at faae et Terrain ligeoverfor Tivoli paa det saakaldte Glacisholm. Men Be-

tingelserne vare for høie, og der viste sig tillige andre Omstændigheder, som vare tilhinder for Afhændelsen. Ligeledes glippede det at erholde andre passende Terrains i Stadens umiddelbare Nærhed, og omsider maatte han finde sig i at tage tiltakke med den omtalte Gersonske Eiendom i Frederiksberg Allee, der nogle Aar iforveien var gaaet over til Musikhandler Emil Hornemann. Denne Eiendom havde tilvisse et meget betydeligt og et meget smukt Terrain, men dens temmelig store Afstand fra Kjøbenhavn gjorde det dog meget betænkeligt her at anlægge et Forlystelsesetablissement, hvis Existents skulde beroe paa et talrigt Besøg fra Staden. Imidlertid gik dog Tilliden til Hr. Carstensens store Navn som skabende Geni og til den med glimrende Løfter udstyrede Indbydelse til en Actietegning af med Seiren over alle Betæneligheder, af hvilke den, der knyttede sig til den Forkjærlighed, som Tivoli alt havde opnaaet, ikke var den mindste. Adskillige Capitalister, men endnu flere Haandværkere gik, som det hedder, i Tøiet. Der blev tegnet en meget anseelig Capital, dog meest af de saakaldte Arbeidsactier, og Foretagendet blev sat i Værk med den Energi og Iver, for hvilken Carstensen var bekjendt. Det skred hurtigt frem, men midt under Udførelsen afgik Carstensen pludselig ved Døden, og Tilendebringelsen overtoges af Lieutenant Garde, som ogsaa tilfredsstillende skilte sig herved, dog ikke uden tunge Kampe med allehaande Vanskeligheder, der nærmest havde deres Grund i Mangel paa den fornødne Capital. Omsider i September Maaned 1859 blev Etablissementet aabnet, og der var al Grund til at beundre det hele Arrangement, denne smukke, imponerende Hovedbygning i maurisk Stil, den ziirlige, høist hensigtsmæssige Concertsal, disse Cottager og Lysthuse, de smukke Haveanlæg, de smaa Theatre osv., Alt var tiltalende og smukt.

Folk indfandt sig ogsaa, især i Begyndelsen, i temmelig stort Antal, men det viste sig dog snart, at de opstillede Beregninger vare byggede paa en Illusion.

At beskrive Alhambras Lidelseshistorie vilde blive altfor udførligt og altfor trættende. Det kan være Nok at anføre, at en stakket Tid af dets Existents var tilstrækkelig til at godtgjøre, at Ideen var forfeilet, og at dets Concurrance med Tivoli alene var skadelig for det selv, saa at de 600,000 Rd., som det siges at have kostet, for den allerstørste Deel kunde betragtes som bortkastede Penge. Det hjalp kun lidet, at Etablissementet gik over fra den ene Bestyrelse til den anden, som i Sandhed ikke lod det mangle paa Anstrængelser for ved en Mangfoldighed af Forlystelser at fængsle Publicum; det hjalp kun lidet, at der blev holdt den ene Generalforsamling efter den anden, ordinaire og extraordinaire, hvor der holdtes mangfoldige Taler og hvor Hovedstadens anseeligste Oratorer prøvede et Dystløb, samt hvor det følgelig gik temmelig stormende til; endvidere nyttede det heller ikke stort, at nogle Penge-mænd spædede ret anseelige Summer til, som maatte dele den almindelige Forgængelighedens Lod —: de arme Actionairer fik intetsomhelst Udbytte, de stode med tomme Lommer og lange Ansigter overfor Alhambras Herlighed, og man havde endog Nød med at skaffe Driftsomkostningerne tilveie. Der var en perennerende Insolvents, og en skjøn Dag i 1861 kom hele Etablissement med Privilegium og Inventarium under Auctionshammeren, og solgtes for nogle og tredive Tusinde Rigsdaler til Hr. Hornemann jun., som nu er dets Eier og tillige forestaaer dets Bestyrelse. Der er fra hans Side gjort store Bestræbelser for at holde det og hæve det; men dette hører til Nutidens Historie og skal ikke her videre omtales. I ethvert Tilfælde afgiver Alhambra et af de væsentligste Momenter i Kjød-

benhavnernes Forlystelseliv, og det har i en vis Henseende et Fortrin for sin mægtige Collega Tivoli, forsaavidt som det ogsaa om Vinteren aabner sine Porte for den dramatiske Muses talrige Tilbedere, dog navnlig for saadanne, som sætte mere Priis paa en billig Betaling end paa Varernes Værdi.

Et betydeligt Terrain paa venstre Side af Alleen kom i Begyndelsen af Aarene 40 til Anvendelse paa en ligesaa smuk som hensigtsmæssig Maade. Det nogle Aar iforveien stiftede Haveselskab tilkjøbte sig dette Terrain for en billig Priis og lod her anlægge en Have med det Hovedformaal at opelske sjeldne Planter og derved udbrede Sand- sen for Haveculturen, samt tillige at afgive et behageligt Samlingssted om Sommeren for Haveselskabets Medlemmer og deres Familier. Denne Have er under dygtige Gartners Tilsyn bleven et sandt Mønster for Havekunsten; de her jevnligt afholdte Blomster- og Frugtudstillinger med tilhørende Udlodninger have i Almindelighed været meget smukke, og det kan med Grund antages, at saavel disse som hele Havens Øiemed have bidraget til at give Gartnerkunsten hos os et hidtil ukjendt Opsving, der tilstrækkeligt viser sig i vore Handelsgartners rosværdige Bestræbelser for at holde Skridt med Tiden. Det ligger i Sagens Natur, at det Nyttige her er forbundet med det Behagelige, og saaledes kommer det, at den Virksomhed, som her udfoldes, stille og bramfri, har en nok saa dyb og indgribende Betydning i Henseende til Sindets Modtagelighed for det Skjønne i Naturen, i Henseende til det botaniske Studiums Udvikling, som det Udbytte, academiske Lærestole og Landbohøiskoler formaae at bringe.

Og det er, som om selve de i Alleen liggende Eiendomme nyde Godt af den nævnte Haves Nærhed og beflitte sig

paa ved smukke og ziirlige gartneriske Anlæg at træde i Concurrence med deres Forbillede. Dog dette gjælder ikke blot om Nutiden, men ogsaa om Fortiden; thi de faa Eiendomme, som dengang existerede her, udmærkede sig næsten alle ved høist tiltrækkende Haveanlæg. Jeg nævnedes før Mægler Gersons Eiendom, men ogsaa de Haver, der hørte til Grosserer Gottschalcks Eiendom, der nu besiddes af Brygger Scheibel, til Grevinde Rosencrones, senere Instructeur Nielsens og nu Etatsraad Müllers, til Grosserer Arboes, nu Grosserer Egholms Eiendom, vare alle vel vedligeholdte og frembøde en rig Samling af Floras skjønne og straalende Børn.

Ved disse Eiendomme er der iøvrigt ikke meget at omtale, som kan henregnes til de gamle Minder. Kun til Grosserer Egholms Eiendom »*Sans-Souci*« knyttes sig en tragisk Historie, som jeg hørte fortælle i mine Børneaar: En ung Pige, Datteren af en riig paa gammel Kongevei boende Mand, havde fattet Kjærlighed til et ungt, fattigt Menneske, der var Huuslærer i Familien. De turde ikke lade den strenge, pengestolte Mand erfare deres Følelser, og de mødtes ofte i Hemmelighed i et til den nævnte Eiendom hørende Skovparti i de klare Sommernætter, naar den unge Pige kunde liste sig bort fra sit Værelse. Her vandrede de, Arm i Arm, her betroede de hinanden deres Sorger og Glæder, her dvælede de i de Illusioner, som det unge Sind saa let hengiver sig til. Men deres Sammenkomster kunde ikke holdes saa hemmelige, som Nødvendigheden bød; de overraskedes en Sommernat af Faderen, som forbandede sin Datter, og gik saavidt i sit Raseri, at han lagde voldsom Haand paa det unge Menneske. Pigen blev indespærret i sit Værelse og strengt bevogtet. Men en Morgenstund fandt man det tomt og hendes Leie urørt; et Vindue stod aabent ud til Haven. Man søgte overalt

efter hende, indtil man, dreven af de skrækkeligste Anelser, ilede hen til det Sted, hvor de unge Mennesker tidligere havde haft deres Sammenkomster. Her fandtes det unge Par tæt sammenslyngede, Begge med et dybt Skudsaar i Brystet, og de afskudte Pistoler ved Siden. En Uge efter bragtes Moderen som vanvittig paa Daareanstalten; men Faderen var længe en af Børsens stolte Matadorer.-

Ældre Folk kunne sikkert huske en Vise, som blev sjungen for en tredive til fyrgetyve Aar siden til en Melodi af »Elverhøi«, og hvis første Vers var saalydende:

»Herligt, en Aftenstund
Ta'e til Charlottenlund,
Spise en god Carbonade,
Bedre, i Sommergeir
Tage til Frederiksber',
Slaae Madam Lynges en Plade.«

Naar et Navn er indført i en Vise, der er i alle Folks Mund— og det var dengang denne Vise, — saa kan man være aldeles forvisset om, at hvad enten dette Navn har en god eller en slet Klang, er det i ethvert Tilfælde populært og bekjendt for Alle og Enhver. Og det var i god Forstand Tilfældet med den nævnte Mad. Lynges, som omtales i Visen. Denne Mad. Lynges havde en Restauration og Beværtning i Hovedbygningen til det nuværende »Alleenberg«; den havde ved temmelig høie Priser garderet sig mod blandet Besøg, men Varerne vare, som Rygtet almindeligt gik, udmærkede. Om Mad. Lynges egnede sig til Gjenstand for slige Efterstræbelser som dem, der antydes i Verset ved det yndede Ord »Plade«, skal jeg ikke kunne sige; men saa meget er sikkert, at med eller uden Plader var Besøget

i Reglen meget anseeligt og Mad. Lynges meget yndet for god og reel Behandling.

Den Eiendom, hvor denne Restauration befandt sig, blev opført i Slutningen af det forrige Aarhundrede af en Mand, der har erhvervet sig en vis Berømthed, og hvis Navn endnu ikke sjældent nævnes og citeres. Om denne Mand fortælles der en stor Hoben Anecdoter, som med Rette eller Urette tillægges ham, og naar jeg minder om Anecdoten med Kanariefuglen og det bekjendte: »Det skulde jeg have gjort«, saa veed man saa temmeligt, hvem der sigtes til. Han var en høist godmodig Mand, men tillige en Særling, som blandt andre Egenskaber roste sig af at besidde stor Smag og Indsigt i det Architectoniske. Han skal derfor ogsaa have ladet Hovedbygningen paa Alleenberg opføre ganske efter sin egen Plan, og man fortæller, at han faldt paa den snurrige Idee at lade alle Døre i Bygningen gaae indad, for ikke, som han sagde, at genere de Fremmede, der kom for at besøge ham, idet han meente, at de let kunde faae Døren lige paa Næsen, naar der blev lukket op for dem. Hans Efterfølgere maae formodentlig have fundet denne Forekommenhed altfor generende for dem selv, thi de have senere forandret Dørene til at gaae op udad. Ved Stedets Opførelse vilde han lade Haven indhegne, men var i Beraad med, hvilken Maade der var den bedste. »Lader jeg opføre et Gitterværk,« sagde han til Tømmermesteren, som han confererede med, »saa kan jeg rigtignok see Folk spadsere i Alleen, men saa kan Folk ogsaa see ind til mig, og det er saa geneert. Faaer jeg derimod et Plankeværk, saa kan Folk rigtignok ikke see ind til mig, og det er godt, men saa kan jeg heller ikke see ud til dem, og det er slemt. Hvad skal jeg nu gjøre?« – »Det skal jeg sige Dem, Hr. Agent,« svarede Haandværkeren. »De skal lade gjøre et Plankeværk og

male et Stakit udenpaa.« – »De har saagu Ret!« raabte han fornøiet. »Saa har jeg baade et Plankeværk og et Gitterværk.« Og virkelig saae man i flere Aar et guult Plankeværk med et paamalet sort Stakit udenfor Stedet, indtil en af de paafølgende Eiere lod det tage bort.

Efter den nævnte Mands Død gik Eiendommen over til en Hr. Carlsen og derefter til Mad. Lyng, som efter at have trukket sig tilbage fra Forretningerne, afhændede den til en af Matadorerne blandt Kjøbenhavns Øltappere, Jørgensen i Kronprindsensgade. Under Mad. Lyng var den til Alleenberg hørende Have hverken synderlig smuk eller tiltrækkende; den var beplantet med Frugttræer og Kjøkkenurter, og kun et Par kjølige Lysthuse tjente Gjæsterne til Tilflugtssted i de varme Sommermaaneder. Jørgensen var den Første, der faldt paa at drage større Nytte af Haven, og det var ham, som her opførte den Pavillon, der senere, efter at være forandret og ombygget, udgjorde Alleenbergs væsentligste Prydelse. Den var en blot og bar Træbygning, uden videre Elegance og indeelt i forskellige Rum; men allerede dengang frembød den en særegen Mærkværdighed. Det var her, at Magister Lindberg boede, og det var her, at han prædikede for sine Tilhængere, det »danske Samfund«, og holdt Sammenkomster med dem, indtil Politiet endelig fandt sig foranlediget til at sætte en Pind for disse Conventikler.

Intet lader nu ane, at Alleenberg saaledes engang var Samlingsstedet for de saakaldte »Hellige«, der i deres hele Væsen og Færd afgave en grel Modsætning til det gemytlige og lystige Folkeliv, for hvilket Alleenberg i flere Aar var Brændpunktet, efterat det af Øltapper Jørgensen i Marts 1841 var afhændet til Chocoladefabrikant Christian Kehlet. Under denne driftige Mands og senere efterlevende Enkes Hænder hævdede Alleenberg sig til et af

Kjøbenhavnernes meest yndede Forlystelsessteder. Her fremstod efterhaanden smukke og tiltalende Anlæg: Lysthuse, hvoraf et chinesisisk med Hornmusik, Løvhytter, Caroussel, Skydebaner, et Theater osv. Fra den ziirlige Pavillon straaede Gasblussene fra et eget Gasværk mange Aar forinden selve Kjøbenhavn fik dette Belysningsmiddel, og Sangere og Sangerinder, ægte og uægte Tyrolere, producerede sig for et næsten altid overfyldt Huus, medens den med Asphalt belagte Plads udenfor samme ydede et køligt Hvilested, naar Trængslen og Varmen i Pavillonnen blev for trykkende. Der gaves Fyrværkerier, større Festligheder, blandt hvilke især Georginefesterne vare smukt arrangerede, der var for Theatret engageret et eget Pantomimeselskab, og saaledes var det ikke til at undres over, at dette Etablissement, medens Kehlet levede, og medens hans Kone efter hans Død med Iver og Dygtighed førte Regimentet, var opfyldt af Besøgere baade Søg- og Helligdage. Men det varede ikke længe, førend det i sin Nabo »Sommerlyst« fik en mægtig Concurrent, og da Mad. Kehlet trak sig tilbage, havde ogsaa Alleenberg culmineret. Det gik i faa Aar over til flere Værter, som trods alle Anstrengelser ikke mægtede at bringe det tilbage til, hvad det engang havde været.

Dog er det endnu godt besøgt, især er Vrimlen stor om Søndagen, og Carousselbanen afgiver et yndet Samlingssted for Kjøbenhavns Garnison med dens respective Kjørestere. For Confirmanderne af Almueclassen er det næsten Forpligtelse at tage sig en Tour paa Caroussellen, naar de have hentet »Seddelen« hos Præsten. Det er en Forberedelse til Overgangen til Livets store Caroussel.

Men midt i denne Tummel sidder den graahærdede Folkedigter Claudius Rosenhoff paa sit Værelse i øverste Etage i Hovedbygningen, hvor han i en lang Række af

Aar har henstillet sine Penater. Der var en Tid, da han var en af vore productiveste og en i sin Art fortrinlig Digter. Alle hans Poesier vare gjennemtrængte af en, om man saa tør kalde det, folkelig Lyrik; hans Muse var en Søster til Berangers, denne ikke uværdig, og som Beranger var han udsprunget af Folket, for hvilket han følte varmt og hjerteligt. Den af ham i en Række af Aar udgivne »Frisindede« var et virkeligt Folkeblad, og hvert Numer indeholdt i Reglen fra hans egen Haand et Digt, som altid vidnede om et betydningsfuldt Talent. Han var ikke en af hine Digtere med Glaceehandsker paa, der skrive med Guldpenn på Velinpapir og blive trukne frem ved Kameraderiets og Coteriets Magt; han hørte ikke til hine privilegerede Væsner, der med det academiske Borgerbrev til Vaabenskjold benytte dette til Folie for deres egen Ubetydelighed. Men derfor var ogsaa hans Vei tornefuld, og han er bleven gammel under Savn og Møisommeligheder. Han fører nu et stille og ubemærket Liv, og kun sjældent mindes man om ham ved at see et C. R. under en eller anden lille Opsats, meest af astronomisk Indhold, thi han er ikke blot Digter; som sin afdøde faderlige Velynder J. L. Heiberg har han en stor Forkjærlighed for Astronomien og for at studere de himmelske Kloders Gang. Men selv om han kun sjældent giver et Livstegn, er han dog ikke glemt, han vil altid finde en venlig Erindring hos dem, der vide at skatte hans Værd som folkelig Digter, der forstaae at erkjende Diamanten, om end Støv og Taaredug har blegnet dens Glands. Den, der kunde skrive »En Faders Testamente til sin Søn«, vil altid kunne gjøre Regning paa at tælles blandt dem, der indtage en værdig Plads paa Parnasset, blandt dem, der have Krav paa en værdigere Erkjendtlighed end den, der nok for en stakket Stund kan blive blændende Ephemerider tildeel.

Claudius Rosenhoff er ikke den eneste Digter, som har kaaret Frederiksberg Allee til sit Opholdssted. Herude, paa den modsatte Side, har C. Brosbøll eller, som han helst kalder sig, Carit Etlar, boet i mange Aar. Ogsaa han er folkelig Digter, skjøndt i en anden Retning. Han er en dansk Alexandre Dumas, og hans Værker, der ere voxede op til en anseelig Mængde, læses med Interesse i de videste Kredse. Dog, jeg skal ikke her fungere som literair Anmelder, men kun bemærke, at hans Virksomhed ikke alene er helliget Litteraturen, men at han tillige er Kunstner, og at han idetmindste for flere Aar siden optraadte som practisk Architect. Fra ham udgik aabenbart Impulsen til, at Frederiksberg Allee blev bebygget med smukke Lyststeder. Ikke alene gav han Tegning til og forestod Opførelsen af sit eget smukke og velindrettede Sted, Nr. 39, men han var tillige Veileder, eller rettere Bygmester, ved flere andre af de Eiendomme, som under Byggeperioden reiste sig i Alleen. En reen Smag og en hensigtsmæssig Indretning er i Reglen Særkjendet for de Lyststeder, ved hvis Opførelse han har medvirket.

Ved Enden af Frederiksberg Allee tilhøire existerede i mange Aar et Beværtningssted, bekendt under »Ratzeborg« eller »Ratzen«, som det ogsaa for Kortheds Skyld kaldtes. Dette Sted var eiendommeligt i sin Art og gav et godt Billede af Beværtningsstederne for Almueclassen i ældre Tid. Allerede dets Ydre fra Alleen var meget plebejisk. Haven var omgivet med et tjæret Plankeværk med Glughuller i, der skulde forestille Lysthusenes Vinduer. Derfor kaldtes Stedet ogsaa »Blokhuset«. Naar man kom ind i Haven, laa der tilvenstre et lille, lavt Huus, hvorfra Varerne, der meest bestode af Punsch, Snaps, Øl og Smør-

rebrød, bleve bragte ud paa ikke synderlig siirlige Bakker af Opvartere, der i Almindelighed hørte til Bondeclassen, og som vare udstyrede med tvivlsomt hvide Forklæder med Smække. Disse Opvartere vare endeel forskjellige fra Nutidens, thi skjøndt vore danske Garçons i Reglen ikke udmærke sig ved det vimse Væsen og den Behændighed, der er et Særkjende for tyske og franske Opvartere, der synes ligesom at være skabte til deres Kald, ere de dog i Lethed og Behændighed, men tillige i Forekommenhed sande Engle mod de unge Mænd, som dengang i nævnte Egenskab fungerede i Ratzeborg. De vare uendeligt langsomme, uendeligt trevne, og de bevægede sig, som om der hang Blylodder af adskillige Punds Vægt ved Fødder og ved Hænder, af hvilke de sidstnævnte aabenbarede en stor Afsky for Vaskevand. De modtog Bestillinger med en Mine, som om der vistes dem den blodigste Fornærmelse, og Udførelsen stod i Harmoni dertil. Det lod næsten til, som om de viste Gjæsterne en stor Naade ved at bringe dem Een og en Halv, hvilket med andre Ord vilde sige: en Snaps og en halv Flaske Øl. Endvidere var der i Haven hensat et Orchester, det vil sige en bred Nodepult, omgivet af Bænke, og paa disse sadde 6 til 8 Musikanter, der opførte en Musik, hvis skingrende Toner løde vidt ud i Alleen og ubarmhjertigt mishandlede den til bedre Behandling vante Trommehinde. Disse spillede ogsaa op til Dands om Søndag Aften, thi her blev holdt landlige Baller paa en Dandseplads i det Frie. Henimod Plankeværket, som skilte Haven fra Naboens, var der en Kegelbane, hvor der paretedes, dog meest om Snapse, og endelig var der hist og her i Haven anbragt Borde og Bænke for Gjæsterne, samt, naar der var meget travlt, en stor Disk foran selve Huset med en utrolig Masse Drikke- og Spisevarer. Bag denne Disk viste sig da i Reglen Værten, Hr. Madsen,

en kraftig Mand med temmelig barske Træk i sit af et tykt sort Skjæg omgivne Ansigt. Samme Hr. Madsen holdt temmelig nøie Control ikke blot med at Betalingen erlagdes prompte, men ogsaa med at Gjæsterne, som indfandt sig i Haven, virkelig fortærede Noget og ikke indskrænkede sig til at holde sig alene til den friske Luft. Det var derfor ikke saa sjældent, at han attraperede en slig Vandbi og spurgte, hvad han skulde opvarte med, eller ogsaa sendte han et »Tak skal De ha', det var en svær Fortjeneste, De har undt mig!« naar den ubeskedne Gjæst luskede ud af Porten. Besøget her hørte saa godt som udelukkende til Samfundets *bas-etage*. Selv jevne Borgerfolk fandt det her for simpelt, man saae sjældent en Frakke eller Spidskjole, men desto flere Trøieklædte og de kjøbenhavnske Tjenestepiger, som dengang var en heel anden Race end nu, idetmindste hvad Paaklædningen angaaer, hørte til Ratzeborgs *beau-monde*. At det Militaires Underklassers samtlige Afskygninger befandt sig blandt de Besøgendes faste Stok, er en Selvfølge, og det hørte heller ikke til Sjeldenhederne, at der opstod temmelig drøie Conflictter mellem disse indbyrdes eller ogsaa med Marinens Mandskab, som i Reglen var Landmilitairet en Torn i Øiet. Politiet maatte da som oftest blande sig deri, men de gjorde det nødigt, thi hørende til Søndre Birks Personale var det kun lidet mandstærk, og det kunde nok hænde sig, at det havde Grund til at erkjende Sandheden i den gamle Vise: »Hvo, som sig blander i Andres Tvist, faaer Skam til Tak for sin Umag tilsidst«.

Dette Ratzeborg er nu forsvundet, og Stedet kan ikke kjendes mere; idetmindste er det vanskeligt at ahne, at det venlige, livlige »Sommerlyst« med den høie pragtfulde Concertsal, med de muntre Lysthuse, de smukke Blomsterpartier, med Carousselgyngen, Theatret, Skydeindretnin-

ger, Vægtmaalerne og Styrkeprøverne er det gamle Ratzeborg, og allermindst vil man kunne gjenkjende det af det Publikum, som især paa en Hverdags Sommeraften færdes her i saa store Masser, at man vanskelig kan trænge sig igjennem. Det er ikke blot den jevne Middelstand, men ogsaa de mere noble Kjøbenhavnere, der vise en stor Forkjærlighed for »Sommerlyst«, som siden sin første Opkomst, saavidt vides i 1846, ved en dygtig Bestyrelse og ved gode Varer efterhaanden i den Grad har befæstet sig i Publikums Gunst, at det berettiget nævnes ved Siden af Tivoli og Alhambra, naar Talen er om at gjøre en Udflugt i Kjøbenhavns Nærhed. Dette er imidlertid en Nutidssag, som ligger udenfor nærværende Blades Hensigt at omtale, af hvilken Grund jeg ogsaa kun vil nævne den lige overfor beliggende Concertsal »Odeon«, der efterat have gjenemgaaet forskjellige Fataliteter nu ved Musikdirecteur C. C. Møllers Virksomhed synes at være kommet paa en grøn Green.

Jeg burde sikkert nu, for at være en nøiagtig og samvittighedsfuld Historieskriver, ogsaa kaste et Blik ind paa Frederiksberg Kirkegaard, »de Dødes Have, hvor i Fred og Blomsters Ly saamange Trætte sove«; men jeg haaber, at man ikke vil tage mig det ilde op, hvis jeg undlader det; det er ikke min Hensigt at vække sørgelige eller veemodige Minder, og dette vilde dog skee, hvis jeg nærmere vilde dvæle ved den. Saameget turde være nok at anføre, at her hvile i stille Fred Mænd som Oehlenschläger, Rahbek, Justitsraad Jacobsen (Forf. til »Trolldom«), Prof. Bindesbøll, og at her Skuespillerparret Nielsen nyder den sidste Hvile. Hellere kunde jeg fristes til at føre Læserne ind i den hyggelige af Christian den Sjette opførte Frederiksberg Kirke med dens Altertavle af Eckersberg, naar der kun ikke var den Betænkelighed derved, at den maaskee

ogsaa for adskillige af de Par, som herfra have betraadt Ægteskabets stundom temmelig vanskelige Sti, frembød Minder, som just ikke hørte til de behageligste. Og Antallet af dem, som her have sluttet Hymens Pagt, kan næsten kaldes Legio, ja der var en Tid, da Vielserne vare forholdsviis langt flere her end i de kjøbenhavnske Kirker. Dette havde sin Grund deri, at man ved at lade sig vie i Frederiksberg Kirke undgik en undertiden generende Opsigt, at der ikke frembød sig de fra Sognetvangen hidrørende Vanskeligheder, samt at man tillige her paa en temmelig billig Maade kunde opnaae den præstelige Indvielse. Af den Grund blev Kirken i ældre Tid benyttet i dette Formaal næsten mere fra Kjøbenhavn end fra selve Sognet, men hvorvidt dette endnu er Tilfældet, skal jeg ikke kunne sige.

Vi staae nu ved Runddelen, og vi behøve ikke mere, som i en langt tilbageliggende Tid, at vente paa, at Schweizeren eller Portnerkonen skal lukke os op gjennem Jernporten, dersom vi ere tilvogns, eller, hvis vi ere tilfods, bane os en Vei gjennem Bommene ved Enden af Alleens Fodstier. Baade Jernport og Bomme ere borte, og intet standser vor Gang, undtagen det skulde være den store Masse af Sporvogne, Omnibusser og Droschker, som her have deres Stader. Og heri viser sig den meest paafaldende Forandring mellem Før og Nu. Runddelen var dengang ryddelig og man saae kun en enkelt Herskabsvogn holde udenfor Jernporten til Haven, eller man saae af og til en Arbeids- eller Bondevogn passere tværs igjennem fra Pilealleen til Frederiksbergby eller omvendt. Ellers var her stille og roligt, især om Hverdagen, kun Fastelavns Mandag var Runddelen Skuepladsen for en eiendommelig national Forlystelse, og da gjænlød den af Støi og Latter, og

da var Pladsen fyldt af en næsten uoverskuelig Menneskemasse. Thi paa denne Dag blev Katten her slaaet af Tønden. Midt paa Pladsen var anbragt tvende Stænger og mellem disse hang den herligt udsmykkede Tønde. Der var en Tid, da Beboeren var en virkelig levende Kat, der saaledes var Gjenstand for de grusomste Piinsler, og undertiden, naar Tønden var slaaet i Stykker, foer rasende ud paa den nærmeste af sine Tyranner og bed sig fast i ham. Men det varede ikke længe, førend denne Grusomhed blev forbudt, man tog nu en udstoppet Kat, og senere var det kun en udpyntet Dukke. Om disse Stænger red nu Bønderkarle fra Sognet med hvide Buxer, sølvknappede Trøier og flagrende røde Baand om Hattene i flyvende Fart paa skindmagre Mære og slog med drabelige Knipler løs paa Tønden indtil Baandene løsnedes og Dukken fløi ud – og hvem var det, der altid var i Spidsen for denne Skare? Det var ingen ringere end Matadoren for alle Værtshuusholdere og Restaurateurer – Lars Mathiesen i egen høie og tykke Person. Og naar saa Tønden havde faaet sit Banesaar og den, som havde udført denne Heltegjerning, under Støi, høie Raab og Latter var udnævnt til Kattedkongen, saa drog den lystige Skare, atter med Lars Mathiesen i Spidsen, til dennes hyggelige Beværtning foran tilvenstre i Frederiksbergby Alleegade, og Dagen endte med et Skrald, som kun Lars Mathiesen var istand til at levere.

Lars Mathiesen er nu alt død og borte for flere Aar siden, og det ham dengang tilhørende Beværtningssted har undergaaet ikke faa Forandringer; men dog tør jeg antage, at selv af den nuværende yngre Generation er der kun Faa, som ikke have hørt om ham, som ikke vide, at denne Mand engang var ligesaa bekjendt som Randers Handsker, og at hans Navn var i alle Folks Munde. Og lige-

som man ikke kan omtale Frankfurt uden tillige at nævne Børsherrernes Konge Rothschild, ligesom man ikke kan gjæste Rom uden tillige at see Paven, saaledes kunde man umuligt i ældre Tid besøge Frederiksberg uden at hilse paa Den, som gav Byen et glimrende Relief. Var der Nogen, som glædede sig ved en almindelig Popularitet, saa var det denne Ædelsteen blandt Værter. Populariteten er i Almindelighed høist upaalidelig og lidet holdbar; de, som man engang hos os kaldte politiske Notabiliteter, kunne fortælle Adskilligt derom; hvad idag forgudes, bliver imorgen eller iovermorgen neppe ændset, og Folkegunsten kan lignedes ved en coquet Qvinde, som evindeligt skifter Tilbedere, især naar disse ikke forstaae Kunsten at smigre hendes Luner og Tilbøieligheder. Lars Mathiesen derimod vidste at bevare sin Popularitet gennem en Menne-skealder; hans Mundheld vare og ere tildeels endnu i Enhvers Mund, hans »Lad gaae«, »Det slaaer lige til« o. s. v. høres endnu jevnligt, og mangen en gammel Præstemand dybt i en Afkrog af Jylland fortæller endnu sin Sønneson om de glade Aftener, han, trods sin Theologi, har tilbragt hos den lystige Vært i Frederiksberg By.

Lars Mathiesens ydre Personlighed har nydt den sikkert velfortjente Ære at bevares for Efterverdenen i et af Gertner tegnet Portrait, der i 1846 udkom som Lithographi. Han var høi, svær, kraftigt bygget, med en ret anseelig Mave. Hans Ansigt stort vidt og bredt, hans Ansigtstræk vidnede om Bestemthed, dog om en vis Godmodighed, men især gavede store polidske Øine Physiognomiet et eiendommeligt Udtryk. I Reglen viste han sig i Vest og i en Nattrøie af tærnet Bomuldstøi, men Ingen tog Forargelse over dette ifølge Nutidens Begreber temmelig skjødesløse Coustume. Lars Mathiesen var en god gammel Rest af de Værter, som nu kun findes i ældre Skuespil og

Romaner. Mod sine Gjæster viste han hiin gemytlige Fortrolighed, der ikke kan saare selv Den, der indbilder sig endeel af sit eget kjære Jeg. Enhver Gjæst, der besøgte hans Beværtning, betragtede han som sit Barn; han kaldte ham »Sønneke«, sagde paa Qvækermaneer Du til ham, sluttede sig til ham, kom frem med sit eget Glas, naar Talen var om en Bolle, drak med ham, klinkede med ham og fortalte Krøniker og Historier fra sit stærkt bevægede Liv, anstillede Betragtninger over Nutidens Fordærvelighed og Kyllingevæsen og gjorde kortsagt Alt, for at bidrage til Underholdningen. Han brugte gjerne eiendommelige, men meget stabile Ordspil. Naar man saaledes sagde til ham, at han trods sin høie Alder saae saa rask og kraftig ud, forsømte han sjældent at svare: »Det er ingen Under, Sønneke, jeg har altid ført et tydsk (kydsk) og fugtigt (tugtigt) Liv.«

Saaledes var Lars Mathiesen i en yngre Alder og saaledes vedblev han at være den Samme, indtil han i 1850 eller saa omtrent – Aarstallet husker jeg ikke saa nøie – omskiftede Tiden med Evigheden; og altid var hans Beværtningssted lige godt besøgt fra Kjøbenhavn, medens det tillige var et Slags Sammenkomststed og Club for Frederiksberg Byes Beboere. Her holdtes Bryllupper, her gaves Gilder, her feiredes Fødselsdage. Det var den jævne Middelstand, som søgte her, men ogsaa mange af de kjære Musasønner, den studerende Ungdom, havde kaa-ret Lars Mathiesens Sted til Skuepladsen for deres »Sold«. Saa dampede Bollen lystigt, Glassene gik rundt, der blev sjunget Vexelsange, der hørtes Spøg og Vittighed, og altid deeltog Lars Mathiesen i Laget, og altid var det ham, som førte Ordet og gav Munterheden det rette Sving. Ved saadanne Leiligheder opvartede han gjerne med Historier og blandt disse kan jeg erindre Følgende:

Da Englænderne i 1807 foretog Røvertoget mod Kjøbenhavn, og som bekjendt valgte Frederiksberg Slot og Frederiksberg By til Garnisonssteder for en Deel af Beleiringshæren, blev Lars Mathiesens Beværtningssted et meget yndet Asyl for de engelske Officierer. Skjøndt i sit Hjerte en god Patriot og sin Konge og sin Nation inderlig hengiven, kunde »Lars« naturligviis ikke vægre sig ved at beværte sit Lands Fjender, dog kun mod en anseelig Betaling, idet Lars meente, at hans billige Taxt ikke kunde gjælde for John Bull. Først var han meget tilbageholden, men den ualmindelige Artighed, hvormed han blev behandlet, gjorde omsider Indtryk paa hans let modtagelige Sind, og han blev snart den Gamle. Englænderne vandt ham ogsaa kjær; han maatte deeltage i deres Drikkegilder, og skjøndt han engang gjorde sin Huusret gjældende ved at smide en engelsk Adjutant paa Døren, da denne, opflammet af Viin, i sit Overmod skjældte paa den danske Konge og den danske Nation, blev dette dog ikke taget Lars ilde op, skjøndt en Melding derom afgik til Hovedkvarteret. Under Vaabenstilstanden blev der engang afholdt et Drikkegilde, hvori Lars Mathiesen var inviteret til at deeltage. Ved denne Leilighed broutede Englænderne af deres Evne til at nedsvælge flydende Varer, og erklærede hoverende, at de Danske ikke forstode sig paa at »qvæle Abekatten«, samt at de let kunde drikkes under Bordet. Krænket over den Skygge, der saaledes blev kastet paa hans Landsmænd, optog Lars Mathiesen den tilkastede Handske og udfordrede Albions Sønner til en Drikkekamp. De vare Elleve i Tallet. Det gik løs paa Toaster, den engelske og den danske Konges Skaal blev drukket, Prindsregenten og den danske Kronprindses Sundhed blev udbragt under stor Acclamation, og da det henimod Morgenstund var paa Hældningen med den fjortende Bolle

Punsch, laae de elleve Englændere under Bordet, og Lars Mathiesen thronede alene tilbage paa sin Stol som Marius paa Carthagos Ruiner, men formodentlig ikke saa trist i Humeur som denne.

Blandt de notable Gjæster, som jevnligt besøgte Lars Mathiesen, befandt sig ogsaa Rahbek. Ikke blot i en yngre Alder var han Gjæst, men ogsaa senere, da han havde fæstet Bo paa Bakkehuset, gjorde den gamle Student engang imellem en Afstikker til Beværtningen i Alleegaden. Han og Lars Mathiesen drillede hinanden paa en gemytlig Maade, og man fortæller derom ikke faa Anecdoter, af hvilke jeg skal anføre Følgende: Rahbek havde som bekjendt, rødlig Haar, og Lars Mathiesen var skaldet. En Aften sagde Rahbek til Lars Mathiesen; »Hør, Lars, hvor Pokker var Du henne, da Vorherre uddeelte Haar til de Dødelige?« – »Det veed jeg ikke,« svarede Lars, »jeg havde vist forsinket mig noget, for da jeg kom, var der ikke Andet end røde Haar tilbage, men dem skjøttede jeg ikke om.« – Da Rahbek var bleven udnævnt til Ridder af Dannebrog faldt han i sin Glæde derover ind til Lars, for at lade sig gratulere og beundre af ham. Dette manglede da heller ikke; men pludselig spurgte Lars Mathiesen: »Veed Du hvilken Forskjel, der er mellem Dig og et Æsel?« »Nei,« svarede Rahbek studsende. »Det skal jeg sige Dig,« sagde Lars. »Seer Du, Æselet bærer sit Kors bagpaa, Du bærer Dit forpaa.« – »Men veed Du, Lars, hvilken Forskjel der er paa Dig og en Æsel?« »Nei, det veed jeg ikke,« svarede Lars. – »Jeg heller ikke,« sagde Rahbek og gik sin Vei.

Lars Mathiesens Begravelse hørte til de anseeligste, Frederiksberg By nogensinde har været Vidne til, og Kirken kunde ikke rumme Alle, der vilde bevise ham den sidste Ære.

Lars Mathiesens Samtidige, men fra en meget senere Periode, og paa en vis Maade hans Concurrent til frederiksbergsk Berømthed, var Halleby, der ligeledes havde et Beværtningssted i Frederiksbergbyes Alleegade paa den modsatte Side, der, hvor nu Restaurateur Sletting har sin Beværtning. Sin egentlige Popularitet opnaaede han først ved, at han paa en Tid, jeg troer det var i 1847, da Brødpriiserne vare stegne overordentligt, selv bagte Brød og ud-solgte dem til en Priis, som var endeel under den, Bagerne tog. Han forsynede dermed ikke alene Frederiksberg, Vesterbro og Omegn, men man gik endog den lange Vei fra Kjøbenhavn, for at købe Rugbrød hos Halleby, og han blev anseet som en af sin Tids store Velgjørere. Herved vandt tillige hans Beværtningssted betydeligt i Søgning, og da hans Priser vare særdeles billige, blev det, især om Søndagen, et yndet Valfartssted for Almueclassen, som han tillige forstod at byde en passende Underholdning i Sang, Musik og ambulante Kunstneres Præstationer. Tillige var han folkelig Poet; Inskriptionerne paa hans Skilte vare, saavidt jeg erindrer, paa Vers, og af og til producerede han sig i samme Retning i Adresseavisen, hvor hans Avertissementer i bunden og solut Stiil hørte til Almeenhedens Yndlingslæsning.

Ved denne Diversion til Beskrivelsen af et Par meget bekjendte Personligheder er jeg uforvarende kommen ind i Frederiksberg By, og jeg bør da heller ikke forsømme at skjænke den nogle Ord. Det er sikkert mindre bekjendt for de Fleste, at Frederiksberg By engang var en Coloni af Amager. Oprindeligt stod her Kjøbenhavns Ladegaard, og de vedliggende Marker hørte til Landsbyen Soelbjerg, der i Historien er bekjendt deraf, at Christian den Anden af

Soelbjergs Bønder udvalgte tolv uvillige Mænd til at dømme Torben Oxe. Bekjendt er det, at denne Adelsmand maatte bøde med sin Hals for dette første Forsøg paa at indstifte en folkelig Jury her i Danmark. I Midten af det sextende Aarhundrede blev Ladegaardens Grund og tilhørende Marker af Frederik den Tredie indrømmet Amagerne, da Øen Amager synes at have været overfyldt med disse fra Holland indkaldte Bønder. Byen kaldtes derfor først »Vester-Amager« og derefter »Prindsens Amager«, da Frederik den Fjerde som Kronprinds lod opføre paa det Sted, hvor Indgangen til Frederiksberg Have nu er, et smukt lille Landsted, som kaldtes »Prindsens Gaard«. Det er nok denne, som nu tjener Slotsgartneren til Bopæl, idetmindste vides det ikke, at Prindsens Gaard nogensinde er bleven nedreven, ligesom den hele Bygning tyder paa, at den er meget ældre end Slottet. Efterat der saaledes her var bleven oprettet en Filialcoloni af Amagere, bevarede disse endnu meget længe deres eiendommelige Dragt og Skikke, indtil de bleve fordrevne af eller forsvandt mellem den Mængde Kongelige Slotsbetjente og københavnske Familier, som paa Grund af det Kongelige Slots Nærhed og Hoffets Ophold der om Sommeren bosatte sig imellem dem og opførte Huse og Lyststeder.

Det er saaledes fra disse indvandrede Familier, at Frederiksberg Byes Bebyggelse nærmest skriver sig, og at den paa den Maade fik et vist fornemt Præg, som viste sig i flere efter Datidens Forhold ret anseelige Bygninger. Nogle af disse existere endnu, saasom Wærnske Institut og Proprietair Reebergs anseelige Eiendom, begge tilhøre i Allee-gaden, og som skrive sig fra den sidste Halvdeel af forrige Aarhundrede. For at Gaden skulde være anseelig bred, og for at det Hele kunde have et landligt Præg, var det formeent Eierne at bygge umiddelbart ud til Veien, og tillige

var det paalagt dem, at udlægge en Deel af Grunden foran Eiendommen ud til Alleegaden enten til Have eller til en lille Park. I Slutningen af det forrige Aarhundrede udviklede der sig tillige en efter de daværende Forhold temmelig storartet Fabriksvæsen. Her var en betydelig Klædefabrik, et Sukkerhuus, et Sæbesyderi, en Seildugsfabrik, og alene ved et Par af disse beskæftigedes der nogle Hundrede Mennesker. Alligevel var Frederiksbergby for 40 til 50 Aar siden langt fra det, som den nu er. Den hører vel endnu til ikke det Ypperligste, endnu maa man være belavet paa at vandre i Uføre paa Fodstierne, og endnu frembyder Brolægningen især i Bredgade og Smallegade de bekjendte spidse og kantede Steen, der ere ligesaa smertelige for Fødderne som favorable for Skomagerne; men hvorledes er det dog ikke nu mod Fortiden! Dengang vare Gaderne i Søleveir et eneste Uføre, og den almindelige Fodbeklædning var Træsko, uden hvilke selv den elegante Dame sjældent kunde vove sig ud, naar hun ikke vilde risquere at tilsøles til over Anklerne. Ikke en eneste venlig Lygte viste Vandringsmanden Vei om Aftenen, og han maatte famle sig frem med den yderste Forsigtighed for ikke at falde i de dybe Grøfter, som garnerede Alleegadens Sider, og hvorfra der udstrømmede Dunster af en meget tvivlsom Parfume. Om Vinteren kom de Indfødte, trods Kjøbenhavns store Nærhed, sjældent til Staden, thi Veien var farlig og trættende at tilbagelægge, og en Vogn frem og tilbage kostede omtrent saa meget som en Skovtour nu. Af samme Grund forstyrrede sjældent Besøg fra Staden det comtemplative og idylliske Liv, hvortil Indvaanerne vare henviste; men i enhver velindrettet Familiebolig var der, som i Almindelighed paa Landet, et Gjæstekammer til at huse den Forvovne, som en Vinterdag dristede sig til at aflægge et Besøg ude paa Frederiksberg. Det var jo ikke

utroligt, at Sneen havde leiret sig alenhøit paa Fodstierne, eller at et Tøveir havde forvandlet Veien til et ufremkommeligt Uføre. Jeg mindes fra de Dage at have seet flere Jammerskrig over Tingenes Tilstand paa Frederiksberg gjenlyde i »Politivennen« med Tilføining af den haabløse Bemærkning, at de utvivlsomt vilde blive en Røst i Ørkenen.

Det ligger i Tingenes Natur, at slige Tilstande havde Indflydelse paa Civilisationen. Frederiksberg havde i sine Sæder Præget af en Landsby, man saae de Indfødte af Mandkjønnet spadserere i Slobrok og med lange Piber i Munden ved høilys Dag. Damerne med Forklæde for og Tørklæde om Hovedet, og man skulde næsten troe, at Kjøbenhavn laae mange Mile borte. Men om Foraaret, naar Herskabet flyttede paa Frederiksberg, og naar Folkestrømmen vendte sine Colonner mod Haven og udsendte sine Blækere eller sine Marodeurer til Byen, saa fandt man det ogsaa passende at see ud som andre Folk, og at iføre sig sin Stads. Saa var det idylliske Liv forbi, Stilheden ophørte, Trompeter og Clarinetter begyndte at udsende deres melodiske Toner, og Byens Physiognomi fik efterhaanden det samme Præg, som det nu har.

Som Dreng kom jeg meget ud i Frederiksbergby. I Smallegade boede en gammel Grandonkel, som gjerne saae mig hos sig. Det var en gammel godlidende Mand, som jeg kun kan mindes i en eneste Costume: Knæbeenklæder, Uldstrømper, Sko, en blommet Slobrok og en Bomuldsnathue paa det skaldede Hoved. Jeg holdt meget af ham, thi han var altid venlig og snaksom, men man er jo egoistisk selv i Børnealderen, og jeg troer næsten, at hans temmelig store Have med Frugttræer, med Stik-

kelsbær og Ribsbuske, der bugnede af Frugt, var en langt større Tiltrækning for mig end den gamle Mands Selskab. Fra hans Vindue var det, at jeg lagde Mærke til en lille Mand med blottet Hals, graasprængte Haar, skarpe Træk, spillende Øine og iført en graa Frakke, næsten daglig gaae forbi med stærke Skridt. Jeg spurgte Onkel, hvem det var? »Han der? Ih, det er jo Blok Tøxen.« – »Blok Tøxen, hvad er det for En?« Det var da et underligt Navn.« – »Det er en berømt Mand,« svarede Onkel. »Han skriver saa mageløst, og alle ere bange for ham. Du maa smukt hilse ham, naar han seer ind. Han boer herude, og jeg kjender ham godt. Han er saamænd saa artig, engang imellem at slaae en Passiar af med mig, og han er saa interessant.«

Denne min Onkels Forklaring, som jeg dengang ikke synderligt kunde forstaae, blev mig senere tydelig, da jeg kom til Skjels Aar og Alder og kunde sætte mig lidt mere ind i Forholdene. Blok Tøxen indtog en Tid en Stilling i vort offentlige Liv, som man nu vanskelig kan forklare sig, undtagen man kjender lidt til de daværende Forhold, og selv med disse for Øie kan det ikke let fattes, hvorledes denne Mand kunde erhverve sig et Navn, som dengang var i alle Folks Munde. Blok Tøxen var en Præstesøn fra Tørningelehn i Nordslesvig. Han studerede først ved Universitetet i Kiel, men fik senere academisk Borgerret i Kjøbenhavn og tog derpaa en Plads som Huuslærer i Jylland. Senere var hans Liv rigt paa Omskiftelser, hvad enten det nu kom sig af, at han ikke ret kunde faae Hold paa nogen fast Stilling, eller at det laa i hans Sindsretning at søge Afvexling, eller ogsaa, hvad hans Modstandere lode sig forlyde med, at hans Ufordragelighed ikke tillod ham at enes med Nogen. Han var saaledes en kort Tid Adjunct i det tyske Sprog ved Metropolitanskolen, som

dengang kaldtes Kjøbenhavns Cathedralskolé; derefter oprettede han et privat Institut i Kjøbenhavn, som han bestyrede i nogle Aar, hvorefter han nedsatte sig som Landmand. Heller ikke denne Stilling tiltalte ham i Længden; han reiste derfor til Norge og blev Overlærer i Holmestrand; men snart vendte han tilbage til Kjøbenhavn (i 1812), hvor han privatiserede, indtil han i 1826 reiste til Altona, idet han nemlig havde faaet Kgl. Privilegium til at udgive en politisk Avis paa Dansk i den nævnte By. Denne Avis udkom under Navn af »Hamborgerposten« kun i 26 Numere og var ogsaa meget uheldigt redigeret. Det næste Aar vendte han tilbage til Kjøbenhavn, hvor han levede af en Pension, som Frederik den Sjette havde tilstaaet ham af sin Chatolkasse. I 1848 afgik han ved Døden, 72 Aar gammel.

Intet af det her Anførte forklarer den eiendommelige Berømmelse, om man saa tør kalde det, som Blok Tøxen havde erhvervet sig i det daværende offentlige Liv. Det var hans Egenskab som Forfatter af populære Afhandlinger, der gik i en vis frisindet Aand, som dengang fremkaldte nogen Overraskelse, men det var især hans skarpe Angreb paa Institutioner og paa Personer, som skaffede ham en overordentlig Respect. Man saae i ham en literair Klopfægter, som Ingen turde driste sig til at binde an med, og denne Frygt blev i høi Grad understøttet af de daværende spidsborgerlige Forhold, af den overordentlige Ængstelighed for at komme i Bladene og gjøres til Gjenstand for Medborgeres Omtale. Thi der kunde ikke tænkes noget Værre end f. Ex. at blive angrebet i »Politivennen«, og det Sujet, som Henrik Hertz har behandlet i »Debatten i Politivennen«, er et correct Billede af en vis Side af det kjøbenhavnske Culturliv. Hvormeget har nu ikke dette forandret sig! Pressens Misbrug, navnlig saaledes som

denne fremtræder i de illustrerede og ikkeillustrerede Smudsblade, har idetmindste, hvor forkastelig den end i og for sig er, dog medført den idetmindste relative Fordeel, at man er bleven ligegyldig for slige personlige, og fordetmeste hadefulde Angreb, og at de kun tillægges meget ringe Vægt. Men det var, som sagt, ganske anderledes i den Tid, jeg nærmest har for Øie, og idet jeg forbeholder mig muligen ved en anden Leilighed at behandle denne Gjenstand noget nærmere, indskrænker jeg mig blot til her at bemærke, at Blok Tøxen dog ikke maa henregnes til Smudsskribenternes Categori, men at hans Virksomhed som Forfatter havde en bedre Charakter, idet den var beregnet paa det »Almeennyttige, paa det til Almeenvellet Sigtende«. Men da han meente, at han ikke godt kunde udtale sig mod efter hans Mening uheldige Institutioner og dadelværdige Kjendsgjæringer, uden tillige at fremdrage de vedkommende Personer, saa skete dette da ogsaa, og i Reglen blev det udført paa en temmelig bister og hensynsløs Maade. Men ved alt dette var det Philstrøse Grundtonen, og naar man nu gennemgaaer disse Blok Tøxenske polemiske Skrifter, saa vise de sig i Nutidens Belysning som fuldstændigt ubetydelige og intetsigende, og det er umuligt at fatte den Opsigt, de dengang gjorde. Desuden havde Blok Tøxen, tilvænt sig en tung og affecteret Maneer i sin Polemik. Man kan næsten ikke udholde at læse en Side paa Grund af de mangfoldige Mellemsætninger, paa Grund af hans Iver for at rense Sproget for fremmede Udtryk og skabe andre, som maaskee nok kunde gjengive Meningen, men dog som oftest selv trængte til Forklaring, som han da ogsaa var villig til at give i Parenthes. En Eiendommelighed ved hans Skrivelser var ogsaa den Masse med spærret, med fed eller med spærret fed Skrift udhævede Ord og Sætninger, som de bugnede af.

Det var hans Maade at give Stilen Emphase og Energi. Ved hans litteraire Angreb og Feider skal jeg ikke opholde mig synderligt, de gik i mangfoldige Retninger og vare af en meget forskjellig Natur. Hans meest bekendte ere dem, han førte med Student N. C. Bjerring angaaende Publicums Meningsyttringer i Skuespilhuset, med Fr. Scholten, som kaldtes Oldermændene for Kammerjunkercorporationen, med Pastor Visby og med Capitain Stockfleth, Udgiver af Bladet »Allehaande«. Hvis jeg ikke feiler, var følgende Vers af den Sidstnævnte:

»Blok Tøxen, Tøxen Blok, –
Var det ene Navn ei nok,
Gud bevare vor Blok Tøxen
Som for Blokken saa for Øxen.«

Dette Vers, der læstes i Adresseavisen, som ikke sjældent var Arenaen for Kjævlerier paa Vers og i Prosa, kan give en Idee om den daværende Polemik.

Den værste Nød havde Blok Tøxen dog paa sine gamle Dage at knække med Goldschmidts »Corsar«, der gjorde sig lystig over nogle af Tøxen i Adresseavisen indrykkede saakaldte Disticha, hvorved han angreb en Person ved Navn Worm, med hvem han nok havde haft noget Filteri. Blok Tøxen, der var forbauset over, at Nogen turde vove at gjøre sig lystig over ham, svarede ikke blot ved at lade »Corsarens« ansvarshavende Redacteur indkalde for Forligelsescommissionen, men ogsaa ved at udgive et eget Skrift, som blev solgt for 6 Skilling hos »forskjellige Urtekræmmere«. Dette var Vand paa »Corsarens« Mølle, og Blok Tøxen blev en staaende Artikel i Bladet, hvoraf atter fulgte, at denne svarede med et Skrift, hvis Tone og Stil fremgaaer af dets Motto, der lød saaledes: »Det, som er sandsynligt, skeer ofte ikke; men Det, som

er usandsynligt, skeer tidt! Derimod lære alle Tidens Erfaringer os, at frigivne Trælles Skurke, Lapse og Flaner ere de meest tøileløse og uforskammede, fordi de frygte for, at man skal glemme, at den Frie aldrig er fræk. Deres løgnfulde skriftlige Uforskammetheder ændses imidlertid hverken af de Store, eller af de Smaae. Af de Første gjendrives de ikke, enten fordi Værdighed, eller Tid, ei tillader det; af de Sidste ikke, enten fordi de ei kjende, eller ei formaae, at besvare skriftlige Fornærmelser. Kun Mellestands-Manden, som kan det, skylder, ei blot sig selv, men især sit Fædreland, ja: Menneskeheden, at tugte Uforskammethed, samt ogsaa, for ikke at hylde Ordsproget: »Hvo tier, Den samtykker.« Man glemme aldrig: Maade i Alt! (*»Sit modus in rebus!«*) – Og til dette Motto svarede fuldstændigt selve Pjecen, der ligesom den foregaaende solgtes for 6 sk hos forskellige Urtekræmmere. En saadan Ladning Grovheder er sjældent bleven afleveret fra Pressen, som den, der findes samlet i dette Indlæg; sjældent ere Grovheder blevne udslyngede paa en saa tung Maade og i et saa keitet Sprog, som det her var Tilfældet. »Corsaren«, som heri fuldstændigt fik Latteren paa sin Side og det saa meget mere, som den jo virkelig ogsaa havde meget let ved at trække Krog med den gamle Mand, der syntes fuldstændig desorienteret om sin egen Betydning, foer heller ikke med Lempe. Blandt Andet hedder det i en Artikel: »Det er et Hensyn, vi bør tage til Dem, dyrebare Hr. Blok Tøxen: De er en gammel Mand, en saare gammel Mand, det er næsten besynderligt, at De er bleven saa gammel, hvis man ikke kan forklare det af et dansk Ordsprog. De har altsaa ikke Tid til at skjændes, De maa berede Dem paa den uundgaaelige Død, De maa forsone Dem med Verden. Men vil De nu slet ikke tænke paa at give Verden den Videnskabsmands-

Titel tilbage, som De har sat Dem i Besiddelse af?« – Dette var tilvisse vittigt, men det var skaanselsløst, og utvivlsomt har det beredt den gamle Mand en overordentlig Ærgrelse. Siden den Tid hørte man, saavidt jeg mindes, heller Intet til ham, og hans Død fire Aar efter gik ubemærket hen, ikke blot fordi den indtraf i de Dage, da det slesvigholsteenske Oprør udbrød, og Opmærksomheden saaledes var fæstet til de alvorligste Begivenheder, men ogsaa, fordi man alt længe forinden var kommen til den Erkjendelse, at Blok Tøxens Renommee som Skribent og Polemiker var bygget paa eiendommelige Tilstande og særegne Forudsætninger, med hvis Tilintgjørelse dette Renommee ogsaa maatte opløse sig i Intet. Som sagt, for den nuværende Generation er en saadan Popularitet, som den, Blok Tøxen en lang Tid nød som et literairt Tugtens Riis, uforstaaelig, saafremt man blot holder sig til hans Forfatterskab i og for sig, og det bliver det endnu mere, naar det erindres, at han dog levede i Danmarks literaire Glandsperiode, paa en Tid, da Aander som Baggesen, Oehlenschläger, Rahbek, Ørstederne, Ingemann, Heiberg, Münster osv. indvirkede mægtigt paa det danske Culturliv og paa Dannelsen i det Hele taget. Men Tingen var den, at der ved Siden af denne uforlignelige Strømning gik en spidsborgerlig og philisteragtig, som en lang Tid fulgte sin egen Vej, uden at berøres af hiin. Af denne Strømning findes der endnu stærke Spor, skjøndt det friere Stats- og Samfundsliv har givet den en anden Form for sin Fremtræden. Den findes navnlig i den Lydighed, som vises Dagspressen, i denne Lystren af den givne Parole, kort sagt i denne Mangel paa Selvdømme, hvoraf der fremkommer en Afhængighed af Det, der pompeust kaldes den offentlige Mening, men som for det meste kun er et Par Personers individuelle Anskuelse.

Men hvad skal det sige? Jeg troer, at jeg uforvarende selv er streift ind paa det polemiske Gebeet, og det midt i Frederiksbergby? Ja, ja, jeg slaer mig for Brystet og siger, at jeg har syndet, men dog kan jeg ikke bringe det over mit Hjerte at slette ud, hvad jeg skrev, og derfor maa det ogsaa blive staaende. Men nu tilbage til mit Thema, hvormed jeg for Byens Vedkommende strax skal være færdig, idet jeg blot endnu skal omtale et der passeret eiendommeligt Selvmord, som for en heel Deel Aar siden vakte endeel Omtale. En Aften fandtes en i Byen bosiddende gammel Spækhøker hængt i et Træ ved en Grøft, paa hvis Kant kan have henlagt sin Hat, sin Kjole og sin Paryk i den bedste Orden. Og ligeoverfor paa et andet Træ havde han naglet et Papir, hvor han angav Grunden til, at han havde taget sig afdage, og som bestod deri, at hans unge Kone havde hædret hans Hoved med en vis mindre pyntelig Prydelse. Tillige gaves der i denne Seddel Anviisning paa tvende Rottinger, som han havde nedlagt ved Foden af Træet; den ene skulde benyttes til hans utro Kone og den anden til hendes begunstigede Elsker. Det er vistnok sjældent, at en Selvmorder har været saa ordentlig og forsynlig i Forberedelserne til sin Hedengang.

Skjøndt hverken Falconeeralleen eller Gamle Kongevei kan skjænke noget stort Udbytte i Henseende til Formaalet for nærværende Fremstilling, kan jeg idetmindste ikke undlade at nævne dem, thi om dem gjælder ogsaa: »Hvor forandret!« I Falconeeralleen er Bygningernes Antal nok tiltaget meget betydeligt i de sidste 30 Aar, men det er dog Intet mod den Forandring, som i saa Henseende er foregaaet med Gamle Kongevei, der er fuldstændig ukjendelig mod ældre Tid. Paa Gamle Kongevei findes der nu 56 Byg-

ninger, større og mindre, elegante og simple, medens der i Begyndelsen af Aarene 40 kun laae 8, siger og skriver otte, paa den hele Strækning, af hvilke jeg nævner Eiendommene Svanholm, Nøisomhed, Forhaabningsholm, den Particulier Schibby tilhørende Eiendom paa Hjørnet af Værnedamsveien, samt »Capellet« og St. Jørgenslund ved St. Jørgenssø. Dengang existerede ingen af de Sideveie, som nu ere anlagte, ingen Forhaabningsholms Allee, ingen Bianco Lunos Allee, ingen Bülow'svei med dens forskjellige Forgreninger, heller ikke de 6 til 7 Gader, der ere anlagte paa Schönbergs Grund, og ligesaa lidt noget Villaqvarteer, Altsammen bedækket med en Mængde Eiendomme, der i Antal overstiger det, som findes paa selve Gamle Kongevei. Saagodtsom Alt var dengang Marker, som kun afbrødes af enkelte større Haver, og tversigjennem dette Terrain snoede sig den saakaldte »Rosenaa«, der saa lidet svarede til sit om Vellugt og Romantik mindende Navn, at den gjorde sin Nærhed gjældende paa en for Lugteorganerne yderst ubehagelig Maade, hvoraf der imidlertid endnu i den varme Tid mærkes stærke Reminiscentser. Den her betegnede Forandring, der ikke blot viser sig i den overordentlig store Forøgelse af Bygninger, i Anlæg af Sidealleer og Veie, men tillige i mangfoldige Forbedringer, i Indførelse af Gasbelysning, i Anlæg af Kloaker osv., er foregaaet i omtrent en Snees Aar eller lidt mere. Nuværende Raadmand Bülow og afdøde Hofbogtrykker Bianco Luno gave nærmest Impulsen ved Bebyggelsen af betydelige Arealer, og efterhaanden fulgte mange Andre Exemplet. I en senere Tid fremkaldte Opførelsen af Landbohøiskolen, der ogsaa benævnes »Svampedaasen«, en fuldstændig Forandring af det omliggende Terrain, og det kan nu med Føie paastaaes, at der neppe gives nogen Deel i Kjøbenhavns Nærhed, som i den Grad og i en saa

kort Tid er undergaaet en saa paafaldende Omvæltning i alle Retninger, som den nævnte. Men som Skueplads for gamle Minder frembyder Gamle Kongevei kun Lidet, det skulde da være de, som knytte sig til den Eiendom, der endnu ligger paa Hjørnet af Gamle Kongevei og Farimagsveien. Her boede i Begyndelsen af Aarene 30 Prydelsen for den danske Ballet, de Galeottiske Balletdigtningers væsentligste Støtte, Solodandserinde Mad. Schall. Jeg kan mindes at have seet hende i mine Barndomsaar, og det Indtryk, hun efterlod ved sin Ynde, sin sjælfulde Mimik og sin udmærkede Dands, og det endog i en Alder, der for en Dandserinde næsten er uhørt, har endnu bevaret sig i min Erindring. Senere kjøbtes dette Sted af Conferentsraad Bugge, en hos Frederik den Sjette høitbetroet Mand, der navnlig var bekjendt for sit Liebhabereri for Malerier, skjøndt hans Forstand paa Kunstværker skal have været meget betinget. Hos ham kunde selv de daarligste Sudlerier finde en Kjøber, naar de blot vare gamle og tilstøvede, og man fortæller ikke faa Historier om, hvorledes han var Gjenstand for en bedragerisk Trafik, der navnlig bestod deri, at forsyne et eller andet gammelt og værdiløst Stykke med en berømt afdød Malers Navn, i hvilket Tilfælde det var sjældent, at Bugge undlod at købe det til en forholdsvis høi Priis. Ved hans Død, der, saavidt erindres, fandt Sted nogen Tid efter Frederik den Sjettes, blev der holdt Auction over hans Samlinger, og da kom det ret frem, i hvilket Omfang han i sit Sværmeri for Kunsten havde ladet sig tage ved Næsen. Der var kun faa Stykker, der havde nogen Værdi, det Øvrige blev solgt for nogle Dalere Stykket eller endnu mindre. _____

Som temmelig eensom, trist og øde, havde Gamle Kongevei ogsaa sine Spøgelsehistorier. Det var et ret smukt, ved Siden af Etatsraad Schönbergs Sted beliggende graatmalet Lyststed med Altan, der i flere Aar havde det slemme Rygte paa sig, at det spøgede der. Det hed saaledes, at der ved Midnat var en stærk Raslen af Lænker, som slæbtes op og ned ad Trapperne, endvidere, at der i Haven viste sig høie, hvidklædte Figurer med gloende Øine, og at Beboernes Nattero idelig blev forstyrret af en uhyggelig Tummel. Saameget er sikkert, at Lyststedet, der eiedes af et Par gamle Damer, flere Aar stod ubeboet, og at Ingen vilde indlade sig paa at købe det. Imidlertid antages det dog, at det var nogle Slagterdreng, som agerede Spøgelser, for i Fred at kunne plyndre Haven, der var meget riiig paa Frugt, men iøvrigt henlaa som et fuldstændigt Vildnis. Dog har man aldrig faaet Klarhed i Sagen. Efter de nævnte Damers Død blev det bortleiet til nuværende Kgl. Kammersanger Hansen, der foruden sin Evne til at fortrylle ved sin deilige Stemme, tillige maa have kjendt til den Kunst at bortmane onde Aander; thi siden den Tid hørte man aldeles Intet til, at Lyststedet var generet af Spøgelser.

Var der for 30 til 40 Aar eller for endnu kortere Tid siden stille og øde paa Gamle Kongevei selv som Promenade, fordi man hellere foretrak Broen og Kongealleen, saa var Livet desto mere bevæget, desto mere lysteligt i Frederiksberg Slots Lysthave; thi denne Have var, siden den anlagdes indtil den Dag idag, et yndet Valfartssted for Kjøbenhavnerne, et velkomment og behageligt Endemaal for Sommervandringerne fra Staden. Men man troe ikke, at Haven altid har havt samme Udseende som nu i det Hele som i det Enkelte. Den er bleven underkastet mang-

foldige Forandringer, siden den blev anlagt under Frederik den Fjerde og fuldendt under Christian den Sjette, fra hvis Periode ogsaa Slottets Fuldførelse hidrører. Baade om dette og om Frederiksberghave skal jeg tillade mig at meddele nogle Notitser.

Frederiksberg Slot er bygget mod Slutningen af det syttende Aarhundrede af Frederik den Fjerde paa en temmelig høi Bakke, der i ældre Tid skal have baaret Navn af Thulleshøi. Som det lader til har Frederik den Fjerde altid haft en stor Forkjærlighed for dette Sted og denne Egn, thi i sin første Ungdom lod han ved Indgangen til den nuværende Have bygge det forhen omtalte Lyststed Prindsens Gaard. Paa sin Udenlandsreise og navnlig under sit Ophold i Italien, fik han Smag for en simplere og ædlere Architectur, end den man hidtil kjendte i Danmark, og dette viste han, da han endnu som Kronprinds lod paabegynde Opførelsen af Frederiksberg Slot. I Begyndelsen var Slottet indskrænket til Hovedbygningen, men senere, efter at han havde tiltraadt Regeringen, lod han opføre de tvende Sidefløie, medens de øvrige mod Syd beliggende Bygninger bleve tilføiede af hans Søn og Efterfølger Christian den Sjette. Langs de sidstnævnte Bygninger, der bøiede sig i en Runddeel, gaaer der en Arcade. Det Hele er opført i en simpel og ædel Stiil; det har ingen Taarne, ingen Kuppel, og er kun sparsomt prydet med Billedhuggerarbejder; men Intet heraf savnes. I al sin Fordringsløshed har Slottet noget Ædelt og Op høiet, og i ethvert Tilfælde bøder den hensigtsmæssige indre Indretning, men især den fortryllende Udsigt paa den ydre Pomp. Fra øverste Etage og fra Altanen svæver Blikket ud over de meest tiltrækkende Punkter. Mod Sønden seer man Søen mellem Sjælland og Amager, og saa over denne frugtbare Ø atter Havet, en Deel af Egnen om

Kjøge Bugt og Stevns Kridtbjerge; i Forgrunden ligger Valdby med sine hvide Huse og kornrige Agre. Mod Vesten øiner man Roeskildes Taarne. Mod Norden viser sig Slotshaven med Havet til Baggrund og mod Øst det herlige Panorama af Kjøbenhavn, der ogsaa kan sees fra den saakaldte Smallebakke i Haven, og herfra kan Blikket streife over til den skaanske Kyst. I Slottets nederste Etage halvt under Jorden er et smukt Capel, hvor der, medens den Kongelige Familie havde Sommerophold paa Slottet, holdtes Gudstjeneste, og tillige fører en underjordisk Gang i en lang Strækning til Kjøkkenet, til Staldene, Vognremiserne og Ridehuset. I Slotsgaarden var der i ældre Tid et Springvand, hvorom det i et Digt af Bendix Didrichsen, der udkom 1705 og indeholdt en ligesaa udførlig som begeistret Skildring af Frederiksberg Slots og Haves Herligheder, hedder:

»Saasnart man Foden da faaer inden denne Laage,
 Saa seer man strax, hvor høit Fontainen op kan kaage,
 I Favnamaal udaf sin bøssepibet Hals
 Sit færske Vand, at det for hver Mand er tilfals.
 (Tænk dog! Hvad Møie man har havt saa høit at lede
 Fra Peblingsøen ud, at Biærget saa kan svede
 Det isekolde Vand op af sin indre Part
 Og lønlig Blærestreng med slig en Force og Fart!)«

I samme Digt gives en Skildring af Slottets Indre, der indledes paa følgende Maade:

»Kom nu kun indenfor med mig en Haandevende,
 Og let Dit Øie op, saa skal Du selv bekiende,
 At al den store Pragt, Du saae foruden til,
 Slet intet andet er, end lutter Børnespil
 Imod det Værk, som her indvendig for dit Øie
 Fremstilles og kan saa Beskueren fornøie,

At hvem, som skønne kan paa nogen Kongepragt,
 Han tage nu sig selv og sin Fornuft iagt.
 Dog holdt: og studs Dig her midt paa den Marmortrappe,
 Og gak ei ind, før Du den Overdeel og Kappe
 Beseer, som klæder saa den Indgangs- prægtig Dør,
 Og gjør Dit Knæfald først for den, som det Dig bør.
 Du strax da mærker af de tvende Gibseløver,
 Som bær det store Navn i deres Kløer og Kløver (?),
 Og overskygget med Guldkronens takket Sol,
 At indenfor der vist staaer en Monarche-Stol.
 Gaa saa kun dristig ind, og bed, at man oplukker
 Dig hvert Gemak, som Du i Knæ Dig for nedbukker,
 Og bliv ei sandsestløs og ikke sinde-lam,
 Nu Du faaer Øiet paa den Demant-Perle-Kram.
 Ønsk nu Du var saa fuld besat med Øine-Luer,
 Som for Prophetens Hjul, at Du de Kongestuer
 Kund' gennemgibe nok med Næse, Mund og Hals,
 Ønsk, at der Øine var paa Børsen nu tilfals.
 Men brug de to, Du har, Du faaer ei fleer at kiøbe,
 Og lad dem nøisom i Gemakkerne omløbe.«

Derefter gaaer Forfatteren over til poetisk at beskrive de
 forskjellige Gemakker: Thronsalen, Kongens Parade-
 gemak, hvorved han ikke undlader at strøe Virak for
 denne »Nordens Salomon«, Dronningens Gemak, »straal-
 tindrende af lutter Sølv og Guld«, Kongesengen med

»de sødste Gardiner,
 Omvirkede med Guld i Kjærlighedens Miner
 (Gud lad den blomstre skøn og stedse frugtbar staae,
 At Norden udaf den maae evig Scepter faae!).«

Endvidere skildrer han Tapeterne med de indvirkede Bil-
 leder, Loftmalerierne, Portraiterne, kort sagt Løst og
 Fast, med en Begeistring og en Fylde af Ord og Udtryk,
 som Nutidens Poeter maatte misunde ham. En anden

Digter har i en langt senere Tid skildret Slottet, men paa en heel anden Maade. Hvo mindes ikke Adam Oehlen-schlægers »Frederiksberg«, hvori han med glødende Far-ver har nedlagt de skønne Indtryk fra sin Barndom og sin første Ungdom. Her om Vinteren, naar Slottet stod eensomt og forladt, vankede han alene om i de høie Sale. Her rørte sig i hans Bryst den guddommelige Gnist, her vaktes hans Sands for Kunsten, for hvad der er skjønt og ophøiet. Her var det, at han, naar han kom hjem fra Degneskolen i Frederiksbergby, der »saae ud som en Svinesti« og hvor han sad paa Bænk sammen med en Hob lasede Dreng, fandt en herlig Adspredelse ved at betragte Malerierne og bygge Luftcasteller:

»Her har jeg vanket i tidlige Morgen,
Herlige Timer tilbragte jeg her,
Følte ved Sneens oplivende Skjær
Kunsten, hvis Genius byggede Borgen.
Huldt Malerier
Barnet indvier
I den fortryllende brogede Kunst.
Lidet jeg mærkte til Taagernes Dunst,
Yndige Landskaber, deilige Qvinder,
Hjertets fortryllende første Veninder.«

Ingen anede dengang, at den lille smukke rødmussede Dreng med de klare, venlige Øine, iført et høist eiendommeligt Costume, bestaaende af en høirød Kjole, der havde tilhørt Kronprinds Frederik, og et Par æblegrønne Beenklæder, der vare syede af et gammelt Billardklæde, en-gang skulde blive sit Fædrelands Stolthed og Prydelse. Foruden i sit Digt Frederiksberg skildrer Oehlen-schlæger tillige i sine Erindringer det Indtryk, han modtog ved Beskuelsen af Slotssalenes Decorationer og Malerier, og

hvorledes den bidrog til at udvikle hans Digtersands. Man vil forhaabentlig tilgive, at jeg benytter Noget af hans Beskrivelse: »Billederne paa Slottet studerede jeg daglig. I det lille Galleri gjorde de smukke Italienerinder dybt Indtryk paa mit Hjerte; Romerinden i Bondepigedragt, der sidder og syer; den Skjønne, der kommer fra Maskeraden med Masken under sin lille trekantede Hat; Blondinen med Purpurlivstykke; den Deilige, med Kappen over Haarene, med det smekkre Liv i den snørede graae Silkekjole etc. etc. Til Modsætning hang den stærke Gustav Adolf der, med sit ærlige, djærve Kæmpeansigt. Paa Platfonderne saae jeg de græske Guder. Her sadde de alle til Taffels. Hist kjørte Juno med sine Duer. Her kom Venus, Thetis, Neptun, Mercurius til Jupiter. Hist flygtede den fæle Avind med Fakler i Hænderne for Freden. Den herlige Copie af Lorenzen efter et af Rubens' Mesterstykker, hvor de bringe Qvinden til Jesus, som siger: »Hvo der er reen, kaste den første Steen!« gjorde især et overordentligt Indtryk paa mig, og gjør saa endnu; aldrig har jeg siden seet et Ansigt af Jesus, der syntes mig saameget at maatte ligne ham, som dette. Denne Følelse kommer vel af, at jeg saaledes førstegang saae ham malet; men Jesushovedet i dette rubenske Maleri har ogsaa stor Skjønhed: Adel, Klarhed, Mildhed, Forstand og Følelse. De kastaniebrune Haar ere maaskee lidt for rødlige, Ansigtet lidt for sangvinsk blomstrende; det Dybe, det Mystiske savnes! det egentlig Guddommelige! Men *Hvo* kunde ogsaa gjengive det? Kunde Raphael selv? Kunde Thorvaldsen selv? Jeg sætter dette Jesusansigt af Rubens over Giovanni Bellinis straffende Jesus i Dresdener Galleriet, ikke at tale om Carlo Dolces sød-sentimentale Christus. Pharisæeren og Saducæeren i Rubens' Billede ere høist mærkelige. Hvilken fortræffelig Composition er det Hele! Pharisæeren i sin

Pragt i den guldbrocades Hovedbedækning, med det prægtige Skjæg; et høist mærkværdigt Ansigt! Man seer, det er en Mand, som er istand til med Energie at beherske sin Tids Meninger og fremme dens Fordomme. Men hvilken Arrighed, Strenghed, Grumhed, Særhed under det fortrukne Smil, de stirrende, hidsige Øjne! Og nu Saducæeren – der ikke troer paa Udødelighed, og derfor ret har mæsket sit Legeme, før det skal ædes af Ormene; med lumpen, phlegmatisk Rolighed seer han paa Jesus; men lumsk Vrede over det Idealske, det Guddommelige, der vover at gjøre sig gjældende, bæver ogsaa paa hans laskede Ansigt. Ogsaa Synderinden er god. Den Lyst, Rubens havde til at male fede, blonde Qvinder, passer sig godt her. Hun skammer sig; hendes Ansigt er halvt skjult; smukke Træk, som Fyldigheden alt begynder at udlette, vidne om en Qvinde, der er mere Legem end Sjæl. Det er ikke Anger, men blot Undseelse, der yttre sig hos hende. Faderen, der ligner hende og staaer hos hende, har alt tilgivet hende. Frelseren viser hende heller ingen særdeles Opmærksomhed, men tager blot Anledning til, af hendes Forhold at udvikle en almindelig Lære for Mennesket, idet han redder hende fra en gyselig Død. Hvad Under, at slikt et Billed maatte gjøre stort Indtryk paa min barnlige Phantasie? Det var ved det, at jeg først gjorde Bekjendtskab med det religiøse Historiemaleri, og, efter Alt, hvad jeg har seet af Herligt og Stort siden i fremmede Gallerier, vender Erindringen dog ofte taknemmelig tilbage til det, som gav mig det første Indtryk.«

Efterat have dvælet ved Slottet, skal jeg nu omtale Haven, dets skjønneste Prydelse. Oprindelig var den anlagt i den stive franske Stil; dengang ansaaes Symmetri for

ligesaa nødvendig ved en Have som ved en Bygning. En Have maatte bestaae af snorlige Alleer og klippede Hækker, der snart forestillede Mure, Taarne og Fæstningsværker, snart Kupler og Pyramider, ja endog Mennesker og Dyr. Træerne maatte være beklippede i bestemte Former, Blomsterpartierne vare anlagte som matematiske Figurer, og overalt anbragtes Statuer i en bestemt Orden. Næsten i denne Smag var Frederiksberg Have anlagt, og noget Lignende kan endnu findes i Frederiksborg Slotshave. Et Prospect af Frederiksberg Slot og Have fra 1764, seet fra Midten af Haven, giver en Idee om dens daværende Udseende. Op til Slottet, hvor Terrasserne nu ere, gik en Bakke, som paa begge Sider var beplantet med regelmæssigt klippede, i en bestemt Orden staaende Træer, der vare garnerede med Buxbomshækker. Slotstrappen strakte sig næsten ned til Bakken, og nedenfor denne befandt sig et høit Springvand. Endvidere var der hist og her store Grønninger, hvor der var hensat Laurbærtræer i store Bailler; der var tillige fire runde Damme, og i en af disse befandt sig en lille Ø med det chinesiske Tempel, som endnu eksisterer. Fasaneriet befandt sig der, hvor Fasangaarden nu er, og strax ved Indgangen til Haven – der, hvor der er Blomsterpartier paa begge Sider – var der et anseeligt Menageri, hvorom læses en udførlig Beskrivelse i B. Diederichsens forhen omtalte Poem. Forf. siger blandt Andet, at hvis han vilde paatage sig at skildre paa Papiret Alt, hvad der kan sees i Haven, saa blev han aldrig færdig:

»Her kunde sees de Dyr, (hvis Grumhed ellers fnyser,
Og som en Bussemand hver Siæl i Livet kyser)
At have tæmt sig selv og sin Natur lagt af
Og drives af en Dreng med Hyrdestok og Stav

Her kunde kiendes det nakkroned' Rensdyr vrede (?)
 Blandt vinter-baaset Qvæg og holde daglig mode (?)
 Og sig og sin Natur saaledes have glemmt,
 At ei Antonius dem bedre skulde tæmt.
 Her kunde Løven, (den dyr-tappreste Regenter,
 Hvorfra hver Firefødd' sin Lov og Ordre henter)
 Her kunde man bese den Stærke svag og øm
 At lægges udi Hægt og bindes ved et Søm.
 Her kunde lodden Biørn, som ellers fælt kan true
 Hvert modigt Kæmpesværd med Døden, sees at sue
 Sin lapped Lall' og staae som bunden Skiødehund
 Og nep' oplade tør sin Tude-Mumle-Mund.
 Her kunde kaade sees ostindisk Hiorter springe
 I hele Snesetal, med Lydighed at tvinge
 Hver skummel Mine, som de ellers lønlig bær
 Naar de har Raarum til at bruge sit Gevær. *)
 Her kunde peges paa den spraglespettet Tiger,
 Som ellers intet Dyr i Gram og Glubskhed viger,
 Her kunde sees en Fugl udi sit Staaltraads-Buur,
 Men ligger, som en Tyv, i Hiertet dog paa Luur.
 Her kunde lukkes op en liflig Desmer-Daase
 Udi et Katteskind og spættet lodden Pose
 At føres levende fra Øster-Indien
 Og fra det Hedningfolk, der Danmarks Konge tien. —«

Og saaledes vedbliver Poeten længe. Skjøndt nu maaskee
 Et eller Andet kan skrives paa hans Phantasies Regning,
 saa kan man dog af hans Skildring slutte, at det var et
 meget betydeligt og kostbart Menageri, og et saadant be-
 varede ogsaa paa samme Sted i Frederiksberg Have, ind-
 til nogle Aar før Frederik den Sjettes Thronbestigelse, da
 en sørgelig Ulykke bevirkede, at Menageriet blev ned-
 lagt, og at det forbødes for Fremtiden her at huse eller
 fremvise fremmede glubende Dyr. Begivenheden blev i

* Sagtens Gevier.

min Barndom fortalt saaledes: I et Buur befandt sig en stor og prægtig Løve. En Dag havde Vogteren været til Alters, og da han ligefra Kirken i sine sorte Klæder traadte ind til Løven, slog denne, som ikke gjenkjendte ham i denne Dragt, sine mægtige Kløer i ham, og efterat have tilredt ham forfærdeligt, flygtede den ud af den aabentstaaende Gitterdør og tog Veien gennem Haven, udbredende Skræk til alle Sider. Der blev gjort Jagt paa den, og om-sider blev den skudt ved et Træ, som endnu staaer ved Sideveien til Josty's Pavillon. Vogteren døde et Par Dage efter som en Følge af de Lemlæstelser, Løven havde tilføiet ham.

Det var først i Slutningen af det forrige Aarhundrede, at man begyndte paa at omdanne Frederiksberghave til hvad den nu er. Impulsen hertil kan med Føie siges at være udgaaet fra den berømte Landskabsgartner Hirschfeldt, som i sin »Theori der Gartenkunst« i høi Grad dadlede den stive og kunstlede Stiil, hvori Haven var anlagt, og tillige gav Anviisning paa Anlægget af en Park paa Slottets søndre Side mod Valdby. Dette blev ogsaa fulgt, idet man i 1784, da Frederiksberg istedetfor Fredensborg udkaaredes til Kongens Opholdssted om Sommeren, begyndte at anlægge den nuværende Søndermark. Dette Anlæg var alt i 1787 i den Grad fremmet, at Prof. O. Wulff i »Morgenposten« nævnte Aar kunde sige: »Kjærkomment maa det være os, naar vi blive vaer, at der opstaaer en Landstrimmel, ikke fjern fra vore Volde, hvor Smag og Skjønhed, understøttet af den veldædige Kongehaand, fremlokker Naturens Yndigheder, hvor vi stundom, omringede af de stille landlige Glæder, kunne forgjætte Byens kjedsommelige Tummel. Søndermarken er denne Uskyldighedens Fristed. Her har Kunsten og Naturen rakt hinanden Haanden og fremledet Skjønheder,

hvorover Øiet smilende studser. Søndermarken er ved sin rumme Udstrækning, sine Skovbuske, sine nydelige Smaahøie, ligesom dannet til at vise yndige Afvexlinger. Den Kant af Haven, som bøier ud til Valby, var særdeles skikket til at modtage nogle ukunstlede Prydelser. Her kneise de toppede Høie, herfra skuer Synet ud over frugtbare Sletter og Landsbyernes stille Vaaninger. Paa Høiens skjønse Sider skjærper Bonden sin Lee, Græsset svinder for hans Hug, og de vellugtende Høbunker fremstaae for vort Øie osv.«

Det synes at fremgaae af denne Beskrivelse, at Søndermarken i sin Nyhed var tilgængeligt for Publikum. Men var det dengang Tilfældet, saa varede det kun kort; Søndermarken blev lukket og foruden den Kgl. Familie havde kun nogle faa Privilegerede Adgang dertil. Men ogsaa med Hensyn til denne prægtige Park gjorde de friere Anskuelser sig gjældende, og for en Snees Aar siden blev Adgangen til den fri for Alle og Enhver, og nu deler den med Frederiksberghave Kjøbenhavnernes Yndest. Men hvorum Alting er, saa lader det til, at den rene Smag, som paa en smuk og tiltalende Maade havde gjort sig gjældende ved Søndermarkens Anlæg, derfra ogsaa snart begyndte at udstrække sig til Frederiksberghave. Der er Grund til at antage, at det først blev overdraget til den Kgl. Slotsgartner ved Frederiksberg, S. L. Mansa, at forandre Haven saaledes, at den engelske Smag gjorde sig gjældende ved Siden af den franske, og siden blev Omdannelsen fortsat under Overhofmarschalk Hauchs kyndige Tilsyn. De stive klippede Hækker forsvandt, Træerne fik Lov til at udbrede deres Bladehang, Græsplainerne udvidede sig, der anlagdes Terrasser, og de fire Damme blev forvandlede til Canaler med Broer, som paakryds og paatvers gennemskar Haven. Som den nu er, hører den

ved sit Omfang, sine skønne Udsigter, sin Afvexling af Bakker og Dale, sine Canaler, sine skyggefulde Alleer, sin Riiedom af høie Løvtræer til de skønneste Lysthaver i hele Europa.

Men Kjøbenhavnerne vide ogsaa og have altid vidst at sætte Priis paa Haven og dens Skjønheder, paa dens friske Luft og dens svalende Skygger. Hvilket livligt Billede frembyder det ikke en Søndag. Gangene ere som besaaede med pyntede Folk, Bænkene ere tæt besatte, hos Josty og i Schweizerhuset er der ingen Plads, og i Græsset leirer man sig om Madkurven, af hvis Indhold ogsaa Svanerne faae deres Part. Saaledes nu og saaledes i Fortiden om Sommeren, naar den kongelige Familie boede paa Slottet. Digteren synger:

»Hist seer jeg Søndagsfloden
Som grønne Træer indfatte,
Som bølger frem i lange, tætte Gange.
De Skønne klædt paa Moden,
Med Shavler og med Hatte,
At gjøre Byens Sønners Hjerter trange;
Jeg seer Soldater lange,
Matroser korte, Borgere med Stokke,
Tyklivede Madamer
Og børnbehængte Ammer,
De muntre Dreng-, søde Pige-Flokke,
Hist selv en Fader trækker
Sin Glut i Vogn til Dine Blomsterhækker.«

Men der gaves ogsaa mørke Puncter i denne Lystighed. Den saakaldte »De Elskendes Høi«, der ligger i Nærheden af Kilden, hvor Veien dreier om til det paa en Bakke beliggende Schweitzerhuus, minder om et saadant. Dette Navn hidrører fra et ungt Par, som aflivede sig her, fordi

Pigens Familie modsatte sig Forbindelsen. Og ikke faa lignende Begivenheder har den smukke Have været Vidne til. Endnu for et Par Aar siden blev en ung Pige af god Familie draget op af Canalen, hvor hun af Fortvivlelse over en utro Elsker havde gjort Ende paa sin Hjertesorg. Dog, dette er Minder, som man jo helst maa kaste et Slør over.

Frederiksberg Slot tjente, som tidligere anført, til Sommeropholdssted for de fleste danske Konger fra Frederik den Fjerde indtil Christian den Ottende. Hoflivet gav derfor Stedet og Omgivelserne et særeget, man kan maa-see kalde det høitideligt Præg, især naar der gaves stor-artede Banketter i Anledning af fremmede fyrstelige Besøg, eller ved andre høitidelige Leiligheder. Hoffolkene, det store Tjenerskab, Officiererne, Pagerne udgjorde en broget Coloni, hvis Nimbus imidlertid undertiden var af en temmelig tvivlsom Natur. Der spandtes Intriguer, politiske og upolitiske, og de i en vis Tid temmelig løse Sæder gave Anledning til megen Omtale. For Elskovsventyr og Stævne-møder frembød de mørke Buegange og de afsides liggende Gjemmesteder en gunstig Leilighed, og Pagernes Spilopper, som undertiden gik betydeligt over Grændsen for det Sømmelige, gave Stof til riig Underholdning. Disse Pager, hvoraf der var et betydeligt Antal, og som hørte til Landets første Familier, vare iførte en prægtig Uniform, bestaaende af en hørød Kjole med gule Underklæder, hvide Silkestrømper og Guldgalonier. De havde en egen Skole paa Slottet og en egen Hovmester, som, skjøndt han ofte nok anvendte sin Autoritet paa en streng Maade, dog ikke kunde tæmme de unge Menneskers Kaadhed. Især under Christian den Syvende, som, medens han var sinds-svag, opholdt sig her langt ud paa Efteraaret, sloge Pa-

gerne ret Gjækken løs og begik mangfoldige Udskeielser. Det hørte saaledes ikke til Sjeldenhederne, at de gjorde Excursioner til Frederiksbergby, trængte ind i Familierne, gjorde sig til Herrer over Fadebuur og Kjælder, og vare en Skræk for de unge Piger. Der førtes Klager herover, men det nyttede kun lidet. Tilsidst blev det for broget, flere af Egnens Beboere rottede sig sammen, og en skjøn Aften fik Pagerne saa anseelige Prygl, at de fandt sig foranledigede til at ophøre med deres Excesser, idetmindste paa dette Punkt.

Selv Kong Christian den Syvende var i sin ulykkelige Tilstand ikke fri for at være Skive for Pagernes Overgivenhed. Han havde, som bekjendt, engang imellem sine lyse Øieblikke, og saaledes opdagede han engang, at en Page havde havt ham for Nar. Han blev yderlig opbragt, trak sin Kaarde og gik lige ind paa Livet af ham med det Forsæt at gjennembore ham. Pagen trak sig forskrækket tilbage til den modsatte Væg, og det vilde maaskee have været forbi med ham, dersom han ikke, erindrende sig, hvor let Kongen i sin nerveuse Tilstand kunde forskrækkes, havde oppustet Kinderne og udstødt et voldsomt »Buh!« Forfærdet tabte Kongen Klingen og skyndte sig ind i sit Cabinet, slaaende Døren til efter sig. Næste Dag blev der slaaet en Nagle gennem hans Kaarde, for at han ikke mere skulde gjøre en saa farlig Brug af den.

Af Træk, som betegnede Christian den Syvendes Ophold paa Frederiksberg Slot, fortjener følgende ret characteristiske at anføres: Trods sin Aandsforvirring bevarede han sin store Tilbøielighed til at besøge Theatret, hvor han dog undertiden teede sig som en virkelig gal Mand. Han gjorde Grimasser til Skuespillerne og Tilskuerne, løb op og ned i Logen og hoppede over Skillerummet ind til Cavaliererne ved Siden af. Undertiden viste han sin

Misfornøielse med Skuespillerne paa en for disse ubehagelig Maade. Saaledes blev han en Aften saa opbragt over, at Clausen, som han ikke kunde lide, spillede Marinellis Rolle i »Emilie Galotti« istedetfor Rossing, at han kastede sin Kikkert ned paa Theatret efter Clausen. Den rammede ham ikke, men faldt et Skridt fra ham, og uden at lade sig consternere heraf fortsatte Clausen ganske roligt sin Rolle, idet han med Foden stødte Kikkerten ind i Coullissen. »Hvad!« raabte Kongen, »han understaaer sig . . .« men pludselig gav han sig til at lee og sagde til sine Omgivelser: »Courage hat er dennoch!« Saaledes fortæller Overskou i sin Theaterhistorie. Man kan tænke sig, at for Hoffet selv vare slige Optrin meget piinlige, og under hans Ophold paa Frederiksberg Slot, der, som anført, trak langt ud paa Efteraaret, udfandt man et Middel til at afholde ham fra at tage ind til Theatret. Han forlangte nemlig hver Morgen Adresseavisen for at see, om der spilledes, og Enkedronningen lod derfor trykke nogle Exemplarer af det nævnte Blad, i hvilke Bekjendtgjørelsen om Theaterforestillingerne vare udeladte. Dette bevirkede, at Christian den Syvende ikke skjøttede om at tage ind til Kjøbenhavn.

Den 10de September 1858 afsløredes Frederik den Sjettes Statue i Frederiksberghave ligefor Indgangen. Intetsteds var en mere passende Plads, thi Frederik den Sjette elskede Frederiksberg Slot og Have, her henlevede han endeel af sin Barndom og sin Ungdom, her tyede han ud, naar Sorger trykkede ham, her nød han et reent Familielivs tiltrækkende Glæder, og her befandt den kjærlige Landsfader sig midt iblandt sit Folk, som om Sommeren fyldte Haven. I sin Alderdom kunde han her mindes den Tid, da han ifølge Struensees Befaling, for, som det hed,

at gjøre ham haardfør, tyndtklædt, med bart Hoved og undertiden med blottede Been maatte gaae hele Timer udenfor Frederiksberg Slot i Regn og Slud uden anden Ledsagelse, end sin Barndoms Legekammerat, den lille Tom Jones. Men hvis Hensigten med denne haarde Behandling virkelig var den, at styrke hans svagelige Legeme og at vænne ham til Tarvelighed og Forsagelse, som det jo hed, men af Struensees Fjender udlagdes paa anden Maade, saa opnaaedes den fuldstændigt. Trods sin spinkle Legemsbygning og sit af Naturen svagelige Helbred lykkedes det ham, ved ogsaa i sine Mandoms-Aar at udsætte sig for ethvert Slags Veirligt og ved stor Tarvelighed i sin Levemaade, at naae en høi Alder. Denne Tarvelighed viste sig i hans Ydre, som i hans hele Væsen. For det Meste var han iført en simpel Militairfrakke, men man saae ham ogsaa i en gammel sort Kjole og med en Voxdugskaskjet ikke sjeldent med hurtige Skridt gjøre sig en Promenade paa Terrassen udenfor Slottet, ledsaget af sine Døttre Caroline og Wilhelmine, som han holdt inderligt meget af. Offentlig eller ved Audientser viste han sig i Generals- eller Admiralsuniform, hvoraf den Første just ikke klædte ham synderlig godt. Han var temmelig uanseelig og spinkel, hans Ansigtstræk vare ikke smukke, og de blonde Haar, som i hans Alderdom bleve sølvhvide, gav hans Physiognomi noget Blødagtigt, næsten noget Undseeligt. Men hans blaa Øine lyste af Venlighed og Godhed, og undertiden kunde de ogsaa, naar Bevidstheden af hans Værdighed vaagnede hos ham i al sin Styrke – og det skete ikke saa sjeldent – lyne med Kongens Majestæt. I sin daglige Omgang var han jævn, ligefrem, og skjøndt han just ikke havde Ordet i sin Magt, og i Reglen var kort og but i sin Tale, idet han stødte Ordene frem, saa vidste han dog altid at vække Tillid, hvortil især bidrog, at han,

naar det blot var ham muligt, søgte at imødekomme alle billige Ønsker og sjeldent lod Nogen gaae utrøstet fra sig, Derfor kaldtes han ogsaa Frederik den Eie gode. Det var intet Hyperbol, men det var et virkeligt Udtryk af den Erkjendtlighed, som Folket nærrede for ham.

Det hører ikke herhen, at give et Billede af Frederik den Sjettes Liv og Charakter. Hvad jeg her vil meddele, hører med til de Minder, der knytte sig til hans Ophold paa Frederiksberg og til Datidens Folkeliv, som ved Kongens Nærhed og Deeltagelse i samme fik et eiendommeligt Trylleskjær. De Træk, som jeg skal anføre deels efter min Hukommelse, deels efter Andres Beretninger, ville maa-skee ogsaa bedre end en udførlig Charakteristik egne sig til at gjenoplive Billedet af en Konge, hvis Minde i Folkebevidstheden endnu omfattes med Kjærlighed og Pietet.

Et Par Aar efter Frederik den Sjettes Thronbestigelse, og kort efterat han havde taget Sommerophold paa Slot-tet, meldte den tjenstgjørende Kammerherre ham, at der var en simpeltklædt Bondekone i Forgemakket, som forlangte at tale med Kongen og ikke vilde lade sig afvise. Frederik den Sjette, der ikke gjerne modtog Nogen paa Frederiksberg Slot, svarede Kammerherren, at han burde have henviist Konen til den næste Audientsdag paa Ama-lienborg; men Kammerherren undskyldte sig med, at Konen havde sagt, at hun var kommen langveisfra, at det var om Liv og Død at gjøre, og at hun maatte tale med Kongen. »Lad hende saa komme,« svarede denne, og Konen blev indført. Som Kongen ikke sjeldent pleiede, foer han hende imøde, busende ud: »Hvad vil Hun? Kan jeg ikke have Fred her? Det er vel noget Tossieri?« – Men Konen lod sig ikke forknytte, og med Sorg i Ansigtet og en af Hulken qvalt Stemme sagde hun: »Nei, det er ikke

noget Tossieri. Det gjælder min Søns Liv, og jeg kommer for at bede om Naade for ham.« – »Er det saadan fat?« sagde Kongen, »saa lad mig høre, hvad det er – men fat sig. Hun maa fortælle det kort og roligt.« – Saaledes opmuntret fortalte nu Bondekongen, at hendes Søn var anklaget for at have skudt paa en Kgl. Skovfoged, at han var bleven arresteret, og at hun nu troede, at han vilde komme til at bøde med Livet. Men hun vidste, at Anklagen var falsk, hun kjendte sin Søn, det var et godt og fredeligt Menneske, og det Hele var en anlagt Plan, fordi Skovfogden syntes godt om hans Kjæreste og var skin-syg paa ham. Med nogen Mistillid hørte Kongen i Begyndelsen paa Fortællingen, men Konens trohjertige og aabne Væsen lod ham snart ahne, at der mulig laa Sandhed til Grund for hendes Forsikkring om Sønnens Uskyldighed. Efterat have udspurgt hende yderligere, lod han hende gaae med den Fortrøstning, at Sagen skulde blive undersøgt, og ikke saasnart havde hun fjernet sig, førend Kongen ufortøvet gjorde Skridt til at faae Sagen opklaret. Der begyndte nu en Række Forhører, som omsider godtgjorde, at det unge Menneske virkelig havde været uskyldig samt at han havde været Gjenstand for en djævelsk Plan. Skovfogden blev afskediget, og da Kongen meente, at den uskyldigt Mistænkte burde have en Opreisning, blev han ansat som Kgl. Staldbetjent og senere som Rideknægt.

Frederik den Sjette var ligesaa god mod Dyr, som imod Mennesker, og han kunde ikke lide, at man gjorde nogen levende Skabning Fortred uden Aarsag. En Sommeraften var Kongen i sit daglige Cabinet paa Frederiksberg Slot. Klokken var henved 11. Veiret var smukt, og i det tilstødende Værelse – Kongens Sovegemak – stod et Vindue aabent. Da Kongen tilligemed sin Kammertjener Wester-

gaard vilde gaae derind, fløi en lille Svale, der havde forvildet sig gjennem det aabne Vindue, dem imøde, og blændet af Lyset, som Kammertjeneren bar, flagrede den ængstelig fra det ene Hjørne af Værelset til det andet, ikke istand til at finde nogen Udvei. Ved at see den arme lille Fugl flagre forvildet omkring, befalede han Kammertjeneren strax at gaae tilbage med Lyset; selv aabnede han flere Vinduer og ventede taalmodigt for at see, om Fuglen ikke atter skulde kunne finde Vei til det Frie. Men det forskrækkede Dyr blev siddende i en Krog af Loftet og vovede sig ikke ud af sit Skjulested. Efter nogen Tids Forløb kaldte Kongen paa Westergaard, og idet han pegede paa sin lille Feltseng, lod han Kammertjeneren tage ved den ene Ende af samme, selv tog han fat i den anden Ende, og Begge bare nu Sengen ind i det andet Værelse. Derpaa gik Kongen atter tilbage til Sovegemakket, oplukkede alle Vinduer, og sagde med sin haarde, men dog saa godmodige Stemme: »Vi maae nok ikke forstyrre den stakkels lille Svale . . . Troer Du ikke nok, Westergaard, at den nu vil slippe ud?«

Den nævnte Kammertjener Westergaard holdt Kongen meget af, han satte stor Priis paa ham, og naar han var i godt Humeur, spøgede han gjerne med ham. Westergaard havde tidligere været Tjener hos Overkammerjunker Grev Yoldi. Da han havde tiltraadt sin Tjeneste hos Frederik den Sjette og skulde barbere ham, var han meget ængstelig derved. Pludselig greb Kongen ham ved Haanden, raabende: »Stille, stille et Øieblik!« Westergaard, som formodede, at Kongen troede han havde skaaret ham, standsede forskrækket og ventede skarp Tiltale, men Frederik den Sjette udbrød: »Hør, da Han var hos Sin forrige Herre, tænkte Han nok ikke paa, at Han skulde komme til at tage Kongen ved Næsen? Haa, haa,

haa! Nu kan Han begynde igjen!« – Der hengik sjeldent nogen Aften, uden at han, naar han var kommen i sin simple Seng, og Westergaard havde stoppet Tæppet ned om ham, sagde til ham, som vel at mærke ikke hed Ole, men Jens: »God Nat Ole! sluk Lyset! Pengene ligger i Vinduet! Haa, haa, haa! Naa, i Guds Navn!«

En af Kongens Yndlinge var den bekjendte Kammerherre Schrødersee, der var et godt Hoved og udmærkede sig ved en ualmindelig Vittighed og Satire, hvorved han var en Frygt for Hoffets Omgivelser. Han skaanede ikke engang Kongen, som nok kunde blive vred et Øieblik, men dog altid bevarede sin Godhed for ham og gav ham talrige Beviser derpaa i den Haandsrækning, som Schrødersee, der næsten altid befandt sig i Pengeforlegenhed, ofte modtog. I 1814 var der anordnet en stor Takkefest i Anledning af Krigens Tilendebringelse. Schrødersee udeblev som sædvanligt fra Kirkeparaden, men mødte ved Taffelet. »Hvorfor var De ikke med i Kirken idag, Schrødersee?« raabte Kongen, da han saae ham. – »Jeg var der, Deres Majestæt.« – »Hvor var De da, jeg saae Dem ikke.« – »Jo, Deres Majestæt, jeg opholdt mig bagved Alteret.« – »Hvad vilde De der?« – »Jeg vilde høre, hvad Vorherre sagde, fordi Deres Majestæt takkede ham.« – »Nu, hvad sagde han?« – »Han sagde: Ingen Aarsag!«

Af nogle af Schrødersees Fjender, hvoraf han havde et stort Antal ved Hoffet, var det forebragt Frederik den Sjette, at han havde misbrugt sit sjeldne Talent, paa det meest Skuffende at efterligne Enhver i Tale og Gebærder, til ogsaa at efterligne Kongen. Kongen blev opbragt over denne Krænkelse af den skyldige Ærbødighed, og han fandt snart Leilighed til i en Hofcirkel paa Frederiksberg Slot at henvende sig til Schrødersee med de Ord: »Jeg

har ladet mig sige, at De saa fortræffeligt kan copiere mig. Skaf mig nu ogsaa den Fornøielse at see det, fremstil mig i det latterlige Lys, som De saa godt forstaaer at give tilbedste.« Forgjæves undskyldte Schrødersee sig med sin fuldkomne Udygtighed til at kunne fremstille Hs. Majestæts Person; men Kongen trængte endnu mere ind paa ham. »Hvorledes kan De føle Dem geneert ved i saa godt Selskab at give os nogle Prøver paa Deres Talent,« udbrød den fornærmede Konge, »da De jo ikke har forsmaaet at producere det paa offentlige Steder?« – »Deres Majestæt, – « stammede Schrødersee i piinlig Forlegenhed. »Ingen Indvendinger!« vedblev Kongen, »tal mig nu til i min Maneer. Bild Dem nu ind, at jeg er Kammerherre Schrødersee og De Kongen.« – Lad det bære eller briste, tænkte Schrødersee; han traadte hen til Kongen og med hans Stemme og Maneer tiltalte han denne paa følgende Maade: »Jeg hører, min Herre, at De understaaer Dem, undertiden at copiere Deres Monarch. Skeer dette blandt Deres fortrolige Venner, saa ville Vi, skjøndt det i ethvert Tilfælde ikke er passende, dog lade denne Spørgsaae upaataalt hen; men tillader De Dem en saadan Dristighed paa offentlige Steder, saa strider det imod den Respect, De som Undersaat er Deres Monarch skyldig, selv om denne Monarch ikke var Deres Velynder og Velgjører. Kun i Betragtning af Deres godmodige, harmløse Character, og fordi jeg veed, at De af ganske Sjæl er mig hengiven, vil jeg tilgive Dem Deres Ubetænksomhed og ikke for Fremtiden tænke mere derpaa. Men intet Tilbagefald under Straf af min høieste Unaade! Forstaaer De, min Herre!« Med disse Ord gik Kammerherren med en skjødesløs nedladende Bøining ind i Sideværelset. – Kongen havde i Begyndelsen staaet noget forlegen, uvilkaarligt selv copierende den forbløffede Kammerherre,

saaledes som denne havde viist sig et Par Minutter iforveien. Men tilsidst seirede hans godmodige Natur, han udbrød i en stormende Latter, og Schrödersee var tilgivet. – Endnu skal jeg meddele et Par Anecdoter om Schrödersee, der kunne betragtes som autentiske.

Schrödersee var af borgerlig Familie og havde en Broder, der var Brygger. Denne døde i sin bedste Alder, uden at efterlade sig nogen Formue. Samme Dag var Schrödersee til Taffel hos Frederik den Sjette paa Frederiksberg, og kom til at sidde ved Siden af en Hofdame, der var bekendt for sin Adelsstolthed. Hun bemærkede, at Kammerherren saae meget alvorlig ud, og spurgte ham om Aarsagen. Han fortalte da, at hans eneste Broder var død, efterladende to uforsørgede unge Piger, hvis Fremtid laa ham meget paa Sinde. »Herregud«, sagde Hofdamen skaanselsløst, »der er vel ikke Andet for, end at de maae tage ud at tjene; det maa jo ubemidlede Borgerfolks Døttre i Reglen.« – »De siger Noget, min Naadige!« svarede Schrödersee, idet han slog Hofdamen paa Skulderen, »de kunne blive Hofdamer, det er en god Condition.« – Frederik den Sjette, der hørte Svaret, loe hjertelig derover, og yttrede: »Den Finte havde hun min Tro godt af.«

Frederik den Sjettes Taffel var ikke altid rigeligt forsynet, og det hed almindeligt, at Hofbetjentenes Borde frembød langt lækkreere og bedre Sager end Kongens. Da Kongen imidlertid var meget tarvelig, lagde han ikke Mærke til denne Forsømmelse, der, efter hvad man vil vide, hidrørte fra et gennemført Underslæbs-System. En Dag blev der serveret Østers ved Frederik den Sjettes Taffel. Kongen lagde Mærke til, at Schrödersee bøiede sig ned over sit Fad med Østers, ligesom hviskende Noget til dem, og spurgte, hvad det skulde betyde. »Aa,« sva-

rede Schrödersee, »jeg gjør disse unge haabefulde Østers nogle Spørgsmaal. Jeg spørger dem f. Ex. hvor deres Forældre ere?« – »Og hvad svare de saa?« – »De sige,« sagde Schrödersee, »at de ere derinde ved Marschalstaf-felet.«

Frederik den Sjette kunde godt lide, at gaae civilklædt omkring i Frederiksberg Have og see Folk more sig der eller at holde deres Maaltider i det Grønne. Dog holdt han sig i Afstand, maaskee for ikke at genere. Han togsaaledes, som Overskou fortæller blandt sine Smaatræk til Frederik den Sjettes Charakteristik, især gjerne Veien hen til en Allee i Nærheden af Fasangaarden, fordi der stode Borde og Bænke, hvorved Familier sad og spiste. Hørte han nu en ret munter, hørøstet Passiaren, da stillede han sig uformærket noget borte, med Hænderne paa Ryggen baglænds mod et Træ paa den Side, som vendte fra Selskabet og saae op i Luften, som om han stod i sine egne Betragtninger, men gottede sig saa hjerteligt over at høre deres Spøg, Latter og Sang, at han ved Afklædningen i rigtigt godt Lune meget snaksom fortalte Kammertjeneren alt det Morsomme, han saaledes havde hørt, »uden at et eneste Menneske lagde Mærke til ham«. En Aften blev han imidlertid røbet. Et lille Barn, der løb og legede, var, uden at han bemærkede det, kommet hen til ham og stirrede saa troskyldigt paa ham, at han syntes ikke at kunne Andet end kjærtegne det, hvorved Faderen blev opmærksom, gik hen efter Barnet og forbauset gjenkjendte Kongen. »Naa, saa skal jeg love for, at Deres Majestæt blev overrasket,« sagde Westergaard, da han leende fortalte ham det. »Ja vist gjorde jeg,« sagde Kongen, »for det var jo underligt, at jeg stod der; men jeg fattede mig strax og sagde til Manden: »Det er rigtigt et kjønt lille Barn, De der har;« og saa gik jeg, som Ingenting var, hen forbi

Bordet, saae paa Selskabet, tog min Kasket af og sagde: »God Aften, Godtfolk! Lad Dem ikke forstyrre! Det er et deiligt Veir; god Fornøielse!« – »De blev da meget forlegne?« sagde Westergaard. – »Aa, det kan jeg dog ikke sige!« svarede Frederik den Sjette, »det forstaaer sig, de sprang strax op fra Bordet Allesammen og neiede og bukkede, og saa sagde et høit ungt Menneske meget kjønt: »Det ønsker vi ogsaa af Hjertet Deres Majestæt! Kongen leve!« og saa raabte de, baade Store og Smaa, men da jeg hørte det, sagde jeg bare: »Tak, Børn! Tak!« og skyndte mig at komme bort, for det kunde jo gjøre Opsigt. Det var rigtig meget pæne Folk Allesammen, og glade var de tilgavns.« Westergaard var just ikke noget Følelsesmenneske, men han forsikkrede, at Taarerne kom ham i Øinene ved den Simpelhed og Hjertelighed, hvormed den gode Konge fortalte det.

At Frederik den Sjette havde sine Døttre meget kjær, er alt berørt. Kun sammen med dem følte han sig lykkelig, og de vare ogsaa tilstede ved alle Leiligheder, hvor det kun var muligt. De vare hans Ledsagerinder, naar han foretog sine jævnlige Promenader, og da han i Reglen gik meget stærkt, som han overhovedet var rask i alle sine Bevægelser, kunde de undertiden vanskeligt holde Skridt med ham. Det var derfor ikke sjeldent, at man kunde see Kongen med begge Prindsesserne enten ved Haanden eller, da de vare blevne voxne, under Armen et lille Skridt foran dem og Prindsesserne bag efter paa begge Sider. Et Billede, som vistnok endnu findes i adskillige Huse, fremstiller Kongen i Generalsuniform med stive Støvler, havende Caroline under Armen og Vilhelmine ved Haanden. Men han var overhovedet en stor Børnerven og derpaa fik jeg selv et Beviis, som jeg nedenfor skal fortælle.

Om Søndagen og Onsdagen var der Taffelmusik paa Frederiksberg Slot, og om Søndagen blev der tillige af Regimentsmusiken spillet udenfor paa Terrassen. Dette var en stor Underholdning for Publicum, hvis musikalske Nydelse i Reglen var indskrænket til Vagtparaden, til Musiken om Søndagen i Rosenborg Have, eller naar det kom høit, til et eller andet Syngespil paa det Kgl. Theater. Man lyttede med Andægtighed til Musiken og til de skønne Melodier af Aubers Syngespil, som for en tredive til fyrretyve Aar siden begyndte at komme i Velten, og som smukt udførtes enten af Gardens eller Kongens Regiments Musikcorpser. Publicum delte sig efter Dagene i bestemte Classer. Om Søndagen var det Almuen, Tjenestefolk og den jævne Middelstand, som indfandt sig til denne Gratis-Øresmaus; om Onsdagen var det de dengang saakaldte bedre Classer, ja, det hørte endog til den gode Tone at spadsere ud til Frederiksberg for at høre Taffelmusiken; der var her et Slags Udstilling af de nyeste Moder. Man saae Damerne i Kjoler med korte Liv, høie Pufærmer, hvis øverste Deel var udfyldte med Pap for at de kunde staae som smaa Balloner, umaadeligt store italienske Hatte, hvis Skygge var sammenbøiet om Pande og Øre og stod langt ud fra Hovedet; man saae Herrerne i Kjole med korte Liv, smalle Skjøder og Guldknapper, med vide Beenklæder med Rynker foran og med et eienommeligt Slags Hatte enten af Filt eller Hestehaar, som gik brede opad og vare forsynede med stor, nedadgaaende Skygger. Saa stode Vinduerne aabne, man saae de rød-klædte Laquaier og de siirlige Pager bevæge sig inde i Spisesalen, og naar Taffelet var hævet, viste sig Hoffets Herrer og Damer ved Vinduerne og nød den Fornøielse at beundres og maaskee misundes af de Nedenforstaaende, som dengang med endeel større Veneration end nu saae

op til hine Lykkens Udkaarne, der havde deeltaget i det Kgl. Taffel. Henad Kl. 6 om Søndag Eftermiddag ilede Alle i store Masser ned til Canalen paa det Sted, hvor de kgl. Baade laae med de hvidklædte Sluproere med røde Skjærf. Og saa varede det ikke længe, førend Frederik den Sjette med Prindsesserne og hele Hofpersonalet kom ned fra Slottet, for at foretage Lystseiladsen i Canalerne. Alle blottede deres Hoveder med den største Ærefrygt for det Kgl. Tog, hvor det kom forbi, og Kongen kastede venlige Blikke til alle Sider. Man steg nu i Baaden. I den kgl. Chaluppe, hvor Prindsesserne og Hoffets Damer befandt sig (Dronningen var sjeldent med) stod Kongen selv tilroers, og Hofpersonalet fulgte efter stundom i tre til fire Baade. Oehlenschläger skildrer Seiladsen paa følgende Maade i sit Digt »Frederiksberg«:

»Den store Sværm jeg følger;
I Haugen den sig spreder
Imellem Blomsterløvene, som Bække,
Nu paa Canalens Bølger
Et Tog sig tilbereder:
Gondolen flyder hvid fra dunkle Hække.
Nu Aarerne sig strække;
Roerkarle dem i broget Pragt bevæge.
Først Baaden frem sig lister
Med røde Hoboister,
Som høit paa blanke Instrumenter lege;
Saa kommer Herreskaren
Og kjække Damer, som ei frygte Faren.

Nu Sværmen sig paa Stranden
Med Heftighed fremskyder;
Forgjæves hisset Bajonetten blinker.
Een trykker paa den Anden,
Man gennem Busken bryder,

Paa Græsset gaaes, at ei man sig forsinker.
Thi Dannebrog vinker,
Dets røde Flige sig i Bølgen væde.
Fredrik og Caroline,
Maria, Wilhelmine,
Kostbare Fragt! I alle Danskes Glæde!
Stolt svulmer Purpurfloret
Med hviden Kors; thi *Kongen* staaer ved Roret.«

Og Mængden fulgte med; overalt trængte og skubbede man sig frem for at see et Blink af Toget og af den kjære Landsfader, og for at høre Musiken. Naar Seiladsen nu havde varet omtrent en Time, toge de Kongelige over til det chinesiske Lysthuus, for at drikke Thee, og naar dette var skeet, vendte de Kongelige og Følget paa lignende Maade gjennem Canalen tilbage til Slottet.

Paa et Par af disse Farter paa Canalerne i Frederiksberghave var jeg med, og dermed forholdt det sig paa følgende Maade. I samme Huus, hvor mine Forældre boede, logerede en Hoboist ved Kongens Regiment. Jeg var sex til syv Aar gammel, Hoboisten syntes godt om mig, og jeg fulgte af og til ud med ham, naar han skulde gjøre Musik, og saaledes skete det ogsaa, at han tog mig med ud paa Frederiksberg nogle Gange om Søndagen. Jeg fik Plads i den Baad, hvor Hoboisterne vare, og saaledes deeltog jeg i de kongelige Farter paa Canalerne. Man kan tænke sig, hvor stolt og hvor glad jeg var. Jeg var da ogsaa med paa den lille Ø med det chinesiske Lysthuus, hvor der gjordes Musik medens de Kongelige drak Thee. Frederik den Sjette kunde godt lide engang imellem at passiare med Hoboisterne, som han kjendte Allesammen. En Søndag, da jeg, som sagt var med paa Øen, kom han hen til min Ledsager og ved at see mig trykke mig undseelig op til denne, spurgte han: »Har Du faaet Dig en

lille Søn? Jeg vidste ikke at du var gift.« Min Ledsager forklarede ham nu Forholdet. »Ja, ja, det er det samme. En kjøn lille Dreng!« (Det var Kongens Ord, jeg fortæller sanddru). Gid mig Din Haand. Du skal ikke være bange for Kongen! Han gjør ikke Børn noget Ondt!« Og saa bøiede han sig ned over mig og kyssede mig paa Munden. Jeg var stolt og glad og var nærved at græde. Ved min Hjemkomst fortalte jeg Begivenheden til mine Forældre, der naturligviis vare overordentlig glade derover. Jeg husker den endnu, som det var idag, og det er ikke usandsynligt, at det Indtryk, som den har efterladt paa mig, har vakt og befæstet den Hengivenhed og Loyaltitet, som jeg altid har næret for de Konger, som i mit korte Spand af Liv have siddet paa den danske Throne.

Forinden jeg slutter de Minder, der knytte sig til Frederik den Sjettes Ophold paa Frederiksberg Slot, skal jeg endnu omtale en Begivenhed, der i sin Tid gav Anledning til mange Rygter, og som endnu langtfra er opklaret. Enkedronning Juliane Marie har man som bekjendt tillagt den Hensigt, at ville til enhver Priis have sin egen Stamme paa Thronen, og at hun ikke skyede nogetsomhelst Middel, som kunde fremme dette Formaal. Det hed saaledes blandt Andet, at det Drengbarn, som daværende Kronprinds Frederiks Gemalinde nedkom med den 22de Septbr. 1791, men som døde et Par Dage efter, skal være bleven bortskaffet af Enkedronningens Creaturer, som hun havde vidst at faae anbragt i Kronprindsessens Omgivelser, og forbyttet med et dødfødt Barn. Dette Rygte fik en uventet Næring i 1820, da det pludselig hed, at der var fremstaaet en Søn af Kong Frederik den Sjette, den Samme, som af Enkedronningen var skaffet tilside, og at han havde

søgt at gjøre sin Ret gjældende. Sagen gjorde saamegen Opsigt, og Rygtet antog saa bestemte Former, at Regeringen fandt sig foranlediget til i Collegialtidende at oplyse dens Sammenhæng. Denne Fremstilling lyder saaledes:

»Efterat der den 19de Juni sidstleden om Aftenen var i Frederiksberg Slots Have fundet et til H. M. Kongen adresseret anonymt Brev, hvori Allerhøistsamme advaredes mod en Person, hvis Udseende og Klædedragt i Brevet var beskrevet, indfandt der sig den 25de s. M. i Hs. Majestæts Forgemak et ungt Menneske, der for den jourhavende Adjudant udgav sig for at være Landmand og navngav sig Klein. Da han imidlertid ikke den Dag beholdt den ansøgte Audience, indfandt han sig igjen Dagen efter og udgav sig for at være Handelsgartner Kleins Søn fra Holbæk. Da han derpaa blev indladt, overleverede han Hs. Majestæt 2 Skrifter uden Navn, det ene indeholdende et Forslag til Forbedring i Landoeconomien og det andet en Begjæring om, at Hs. Majestæt, paa hvilkensomhelst Grund, vilde berøve ham Livet, da han var et høist ulykkeligt Menneske, som ellers vilde begaae Forbrydelser. Han anstillede sig derhos som høist fortvivlet; men var ei at bringe til at opgive, hvori hans Nød bestod, eller Maaden, hvorpaa den kunde afhjælpes, ligesom han og først, efter nogen Vægning, opgav sit Navn at være Poulsen. Hos Politidirecteuren, hvor han derefter paa Grund af Hs. Majestæts Henviisning indfandt sig, var han ei heller at bringe til at opgive, enten hvem han var, eller hvori han Nød bestod, da han meente derved at blive vanæret og gjøre sin Familie Skam, og først omsider tilstod han, at hans Navn var det for Hs. Majestæt opgivne. Under det derpaa optagne Forhør yttrede han endvidere, at han ei fandt, at der kunde være noget hinderligt

i, at Hs. Majestæt, efter hans derom yttrede Ønske, berøvede et Menneske Livet, hvis Stilling var af den Beskaffenhed, at man kunde befrygte, at han for at miste Livet kunde begaae Forbrydelser, og tilstod han tillige, at han var Forfatteren til den i Frederiksberghave fundne anonyme Seddel, hvilken han havde skrevet for derved at styrke Begrebet om hans Farlighed, og saameget lettere vente at opnaae sit Ønske at miste Livet. Han lagde derhos under dette Forhør Skjul paa Omstændigheder, der aldeles ingen Hemmelighed indeholdt, samt yttrede flere besynderlige excentriske Ideer. Da Politidirecteuren ansaae det fornødent at erholde Vished om dette Menneskes Sindsforfatning, blev han til dette Øiemed, efter Aftale med Overlægen, Prof. Herholdt, den 6te Juli indlagt paa Frederiks Hospital, hvortil, af Mangel paa anden Plads, et for Hofofficierterne bestemt Værelse med Overhofmarschallens Samtykke blev benyttet. Skjøndt det nu aldeles intet Usædvanligt indeholder, at dette Værelse, naar det kan undværes fra sin Bestemmelse, med Overhofmarschallens Indvilligelse overlades en anden Patient, har dog denne Omstændighed rimeligviis givet Anledning til den Formodning, at der var noget særdeles Mærkeligt ved den saaledes indlagte Person, og herpaa synes det hele urimelige Rygte at være bygget, som har været i Omløb ham angaaende. – Imidlertid fortsattes den begyndte Undersøgelse, og derved bleve, ved hans Døbeattest og begge hans Forældres, samt andre hans Slægtninges og Bekjendtes saavel som hans egne Forklaringer følgende Omstændigheder oplyste: Hans fulde Navn er Jacob Gotfred Poulsen! han er født den 20de Juli 1797 i Kjøbenhavn, og døbt i Helliggeistes Kirke den 26de August næstefter. Hans Fader er Handelsgartner Hans Poulsen i Holbæk og hans Moder Anne Cicilie Jacobsen, der i Aaret 1804

blev separeret fra bemeldte sin Mand og nu lever i Helsingør hos en Datter. Ved hans Forældres Separation kom han med Moderen i Huset hos en Søn, denne havde af et foregaaende Ægteskab, ved Navn Frederik Wilhelm Metscher, Boutelleer i det asiatiske Compagnies Tjeneste. Hos bemeldte sin Halvbroder var han i nogle Aar og nød Underviisning i en Friskole i Lavendelstræde, Siden har han opholdt sig nogen Tid hos en Farbroder, og nogen Tid hos sin Fader, saa og et Aars Tid faret tilsøes. – Efterat han var confirmeret i Holmens Kirke, kom han i Aaret 1813 i Lære hos Sadelmagermester Johan Gottlieb Randel i Kjøbenhavn, hos hvem han i Aaret 1818 blev gjort til Svend. Siden har han stedse opholdt sig paa Landet og ernæret sig ved at arbeide i sin Profession paa Herregaardene og hos Bønder, uden nogensinde at have taget Tjeneste som Svend hos en Mester. Sadelmagermester Randel giver ham det bedste Vidnesbyrd om Lærvillighed, ligesom og de øvrige om ham fremkomne Oplysninger, saavelsom de Iagttagelser, Politidirecteuren har havt Leilighed til at gjøre med Hensyn til ham, fremstille ham som et særdeles godmodigt Menneske. Det er og befundet, at han har været meget tilbøielig til Læsning, og det er befundet, at han i Forhold til den Opdragelse, han har nydt, ikke er uden Dannelse. Men det er tillige oplyst, at han har havt et sælsomt og hemmelighedsfuldt Væsen, og at dette i den senere Tid er tiltaget. I Særdeleshed har der viist sig en mærkelig Stræben efter at komme høiere i Veiret, end hans Stilling og Dannelse gav ham Udsigt til, og det er omforklaret, at han, for at hæve sin Person, har brugt snart den ene, snart den anden Opdigtelse om sin Herkomst, Stilling og Formuesforfatning; dog har han aldrig anbragt Noget, som har Lighed med det, Rygtet om ham har opspundet. Der er og fremkommet nogen

Formodning om, at ulykkelig Kjærlighed har havt Indflydelse paa ham. Professorerne Schumacher, Herholdt og Withusen have i en Attest, dateret det Kongelige Frederiks Hospital den 25de Juli 1820, bevundet, at han vel, efter deres Skjønnende, ikke er afsindig i Ordets egentlige Forstand, men at han dog, som Acterne udvise, har alt i flere Aar havt saa skjæve Anskuelser af det Forhold, hvori han staaer til Staten og sine Medmennesker, og er endnu saa mystisk fordybet i excentriske Forestillinger, at han endog, som det forekommer dem, baade bedrager sig selv og miskjender Livets Værd, bedaaret af mørke, phantastiske Billeder. Bemeldte Professorer yttre den Formening om hans fysiske Tilstand, at han uvilkaarligen plagtes af enkelte fixe Ideer, og at disse, hvergang de ere vaktede hos ham, for endeel beherske hans Fornuft eller berøve ham Frihed til at tænke og handle som et klogt Menneske. – Af det Ovenanførte sees, at Jacob Gottfred Poulsen, uden i streng Forstand af være afsindig, dog, saalænge hans Forestillinger beholde den Retning, de i den senere Tid have taget, er et phantastisk og forkeert Menneske, mod hvem Samfundet, naar han forblev overladt til sig selv, ikke kunde ansees betrygget. Det synes og, at han, naar han paa Grund af sin Sindsforfatning ei kunde dømmes for sit Forhold, maatte, som et Menneske, der ei var sin Fornuft mægtig, kunne indespærres. Da han imidlertid var et Menneske af en naturlig godmodig Character, og det derhos er antageligt, at han med den Forfængelighed, han besad, og den hele Retning, hans Tankegang havde, vilde, ved at indespærres som Afsindig, aldeles tabes, ligesom og hans forvirrede Tankegang synes at have sin Oprindelse fra Misforholdet imellem hans Stræben og den Virkekreds, hvori han var kommen, saa fandt Hs. Majestæt, at det burde forsøges at forene dette unge

Menneskes Vel med den offentlige Sikkerhed, hvilket syntes at kunne skeep, naar han paa et langt fraliggende Sted blev sat i en nyttig Virksomhed, hvortil hans naturlige gode Anlæg gjorde ham skikket. – Paa Grund heraf, og i Overeensstemmelse med Poulsens eget Ønske, har det behaget Hs. Majestæt at foranstalte, at han blev medtaget af Gouverneuren for Hs. Majestæts Besiddelser paa Kysten Guinea, som i disse Dage er afgaaet til sin Bestemmelse, for at han af denne Embedsmand kan anbringes i en eller anden for ham passende Stilling, hvorved der kan gives ham Leilighed til muligen i Fremtiden at blive en nyttig Mand.«

Denne Fremstilling fæstede man dengang ikke stor Lid til. Man betvivlede saaledes navnlig Opgivelsen af Poulsens Fødselsaar, thi var dette rigtigt, saa kunde han jo ikke være det i 1791 formeentligt forbyttede Barn. Hvad der ogsaa vedligeholdte Troen paa, at Poulsen var Frederik den Sjettes Søn, var den rigtignok temmelig overraskende Omstændighed, at Poulsen blev behandlet med agtelsesfuld Hensyn, at han, da han blev afsendt til Guinea, blev udmærket equiperet og modtog en anseelig Sum, samt at han der kom i en Stilling, som han efter sin Opdragelse og efter det Vidnesbyrd, han havde faaet i ovenanførte Fremstilling i Collegialtidenden, neppe ganske egnede sig for. Som en Følge af de Anbefalinger, der, som det hed, vare blevne ham medgivne fra høieste Sted, blev han nemlig Secretair ved Gouvernementet og fik Capitains Character. Men hvad der end yderligere bidrog til at bestyrke den Mening, at der laa nogen Sandhed til Grund for Rygtet, var det Factum, at tvende Personer, der havde været ansatte hos Dronning Marie Sophie Frederikke, da hun i 1791 nedkom med det nævnte Barn, toge sig selv afdage næsten samtidigt med Poulsens

Fremtræden. Den Ene af disse var en Hofdame, den Anden en forhenværende Kammertjener. Om Hofdamen hed det rigtignok, at Religionsskrupler havde været Aarsagen til Selvmordet, men man troede ikke derpaa, og hvad Kammertjeneren angik, saa var der saameget mere Anledning til at troe, at Frygt for en Opdagelse af hans formeentlige Forbrydelse havde været Grunden til Selvmordet, for hvilket der ikke forelaae noget andet Motiv. Poulsen vendte efter 5 Aars Forløb tilbage til Kjøbenhavn med et ved de climatiske Indflydelser meget svækket Helbred, der nødsagede ham til at lægge sig ind paa Hospitalet, hvor han efter længere Tids Forløb afgik ved Døden. Rygtet havde atter travlt; det hed, at Frederik den Sjette oftere i al Hemmelighed havde besøgt ham, og at han var dybt bevæget da han erfarede Poulsens Hedengang. Saameget er imidlertid sikkert, at der blandt hans Efterladenskaber, som solgtes ved offentlig Auction, fandtes adskillige Gjenstande, hvis Værdi tydede paa, at de vare kongelige Gaver.

Den 3die December 1839 Kl. 8 om Morgenen, udaandede Frederik den Sjette sit sidste Suk, og dermed var ogsaa Frederiksberg Slots Skjæbne som Kgl. Sommer-Residents afgjort. Ingen af de paafølgende Konger har boet her; Christian den Ottende havde sit Sorgenfri, Frederik den Syvende sit Skodsborg og sit Jægerspruis, Christian den Niende sit Bernstorff, medens tillige Frederiksborg Slot forinden dets Brand, saavel som Fredensborg Slot tjente til Kongl. Opholdssteder. Den Nimbus, der hidtil havde omgivet Frederiksberg ved Kongefamiliens Ophold derude, var forsvunden. En Deel af Slottet blev under de tvende Krige benyttet til Lazareth, medens den øvrige Deel blev beboet af private Familier, paa en enkelt Deel nær,

som i sin Tid var indrømmet Frimurerordenens Capitel. Sproggranskeren Levin boer her med sine Samlinger, for hvis Forøgelse og Bevarelse han har en anseelig Pension af Staten. Nu udleies det til Alle og Enhver, og blandt disse Alle og Enhver befinder sig ogsaa Hr. Orla Lehmann, der, som det hedder, agter at flytte ind til April Flyttetid 1867. Orla Lehmann vil altsaa komme til at færdes i de Gemakker, hvor Frederik den Sjette boede. Hvis Kongens Skygge søger de Steder, som engang vare ham saa kjære, vil maaskee en Stemme lyde gjennem Gemakkerne: »Giv mig mit Slesvig og mit Holsteen tilbage.«

Men Glorien var dog under Christian den Ottende og under Frederik den Syvendes første Dage ikke ganske forsvunden fra Slottet og fra dets nærmeste Omgivelser. Thi den danske Digterkonge Oehlenschläger fik her et Hjem. I Sommeren 1842 gav Christian den Ottende Digteren Tilladelse til at boe i Slotsforvaltergaarden, indtil Fasangaarden ved Conferentsraadinde Jessens Død var bleven ledig. Fasangaardens Bestemmelse fremgaaer af dens Navn. Da Haven blev forandret, blev Fasaneriet ophævet, og Overhofmarschal Hauch ønskede den gamle Bygning nedreven, for at udvide Haven. Dette stred imidlertid imod Frederik den Sjettes høitbetroede og dygtige Cabinetssecretair Jessens Ønske, der havde udseet den til sin Bolig. Af stille og indesluttet Character holdt han meget af Ensomhed, og da Frederik den Sjette gjerne vilde have ham i sin Nærhed ogsaa om Sommeren, gik han gjerne ind paa hans Forlangende om at komme til at boe paa Fasangaarden. Den blev derfor ombygget og indrettet til ham, saaledes som den nu er. Hauch maatte saaledes give efter, men for at Bygningen, der ikke er nogen egentlig Prydelse for Haven, og ikke passer til dens

Plan, ikke skulde komme formeget tilsyne, blev den skjult af høie Træer og Buskvæxter og er temmelig vanskelig at finde. Senere beboedes den af Jessens Enke, og ved hendes Død i 1843 overdroges Fasangaarden til Oehlenschläger som livsvarig Bopæl. Den var hyggelig og godt indrettet, der hørte en smuk lille Have dertil, og her tilbragte han sine sidste smukke Alderdomsaar, omgivet af sine Barndoms og sin første Ungdoms skjønneste Minde. Det var ogsaa her, at han udarbejdede sine Erindringer, og desuden digtede han sin »Amleth« og sin »Kiartan og Gudrun« og »Landet fundet og forsvundet«. En smuk Hilsen bragtes Digteroldingen i Sommeren 1845 ved det nordiske Studentermøde. I lange Rækker drog de nordiske Musasønner Fredagen den 27de Juni med tvende Sangforeninger i Spidsen og efterfulgte af en stor Menneskemasse ud til Fasangaarden, for at hilse paa Oehlenschläger. Da denne, afhentet af en Deputation, var kommen ind i den opstillede Kreds, blev en til Leiligheden digtet Sang afsungen, hvorpaa en Mag. Pettersen udbragte et Leve for Digterkongen. Oehlenschläger takkede rørt; han tilstod, at denne Hilsen af Brødrefolkens Ungdom gjorde hans Hjerte godt; han var nu gammel og havde neppe mange Aar tilbage at leve i, men den Tanke glædede ham, at naar han havde endt sine Dage, saa vilde de og deres Børn komme her og vise hinanden hans Gravsted, og saaledes ære hans Minde.

En anden smuk Hyldest bragtes der Oehlenschläger den 14de November 1849, da han fyldte sit halvfjersindstyvende Aar, ved en til hans Ære paa Skydebanen arrangeret Fest. Det var ved denne Leilighed, at han som Tak for den ham beviste Hæder oplæste et Digt, hvori der forekom følgende Vers:

»Af Hjertet takker jeg i Festens Hal
 Min Konge, som høimodigt mig belønner!
 Jer gamle Venner af den gamle Skjald!
 Jer, yngre, haabefulde Danmarks Sønner!
 Statsmand og Borger, Kunstner! – Hør mit Kald,
 Hør, Danmarks Skytsaand! mine varme Bønner:
 Lad Hver i Kraft og Mod og Gjerning stige
 Til Held og Hæder for vort gamle Rige!

I hædre mig! – Jeg nær ved Grændsen staaer,
 Dog end af Mathed bugner Gubben ikke.
 Jeg drikker med; et Glas jeg ogsaa faaer,
 Thi det er ei mit Gravøl, som I drikke.
 Ei Tiden har min Livskraft mig forødt;
 Tre, fire Huse herfra blev jeg født;
 Men derfra gaaer – det vil Naturens Orden –
 Endnu en smuk Allee til Kirkegaarden.«

Men hvad Digteroldingen havde haabet, indtraf ikke. Den smukke Allee til Kirkegaarden var saare – saare kort. Lidt over to Maaneder hengik, og Oehlenschläger laa paa sit Dødsleie. Den 20de Januar 1850 anede han Dødens Nærhed. Kl. 9¹/₂ om Aftenen lod han sin ældste Søn komme til sig og bad ham forelæse sig det Sted af 5te Act i Tragedien »Sokrates«, hvor Sokrates omtaler Døden til Kebes. Den lyder saaledes:

Hvordan kan Døden gjøre Dig bedrøvet?
 Den være kan jo dog blot Eet af To:
 Hvad enten Noget, Kebes, eller Intet.
 Hvis den os røved hver en Følelse,
 Og blev en Søvn, hvori den Sovende
 Ei ængstedes, selv ei af mindste Drøm –
 Da var den alt en uskatteerlig Vinding;
 Thi vist jeg troer, hvis Nogen sammenligned
 Slig rolig Nat med alle Nætter, Dage,

Han tilbragt har i et uroligt Liv,
 Da foretrak han slig velsignet Ro.
 Men – hvis Bevidstheden ei Døden dræber,
 Er den en Sjælsomskiftning, en Forvandling,
 En Reise til et Sted, hvor, efter Sagnet,
 Man atter træffer alle sine Kiære;
 Tænk, hvilken Glæde det da vel maa vorde!
 At leve der med Guder og at tale
 Med Hesiod, med Orpheus, med Homer
 Og alle store Mænd, som var før os.«

Han hørte dette forelæse med den største Bevægelse, idet han, som hans Søn fortæller, med et saligt Smil stirrede ud for sig. Da Repliken var ude, afbrød han selv Læsningen og tog Afsked med sin Familie og sine Huusfolk, som stode omkring hans Seng, indtil han drog det sidste Suk. Efter en kort og let Dødskamp, under hvilken hans Øine hvilede paa hans Børn og paa Uhret, døde han, da Klokken slog elleve, roligt, uden Smerte og med fuld Bevidsthed lige til det sidste. –

En anden Olding, der ligesom Oehlenschläger, ja maa-
 skee endnu mere end denne, har bragt Danmarks Navn til
 de fjerneste Zoner, og som aldrig vil blive glemt, naar Ta-
 len er om Naturvidenskabens Heroer – Hans Chr. Ørsted,
 tilbragte ligeledes paa Fasangaarden sine sidste Dage.
 Paa hans halvtredsindstyveaarige Jubilæum den 7de Novbr.
 1850 blev Fasangaarden indrømmet ham til Livsfæste
 og Sommerbolig; men hans Ophold her var kun stak-
 ket; thi allerede den 9de Marts 1851 tabte Videnskaben
 en af sine aandrigste og ivrigste Dyrkere og Danmark en
 af de Mænd, det med Rette kunde være stolt af.

Endnu skal jeg minde om, at Den, der vistnok kan be-
 tragtes som Arvingen til Oehlenschlägers Digterkrone, Jo-
 han Carsten Hauch, ogsaa har fundet sin Glæde i at op-

slaae sine Pauluner og tilbringe sin Alderdom i Skyggen af den kongelige Haves høie Løvtræer. Den gamle Digter, som aldrig ret har syntes om det knugende Byliv, greb med Glæde det Tilbud, der for 14 til 15 Aar siden gjordes ham om at tiltræde en af de ledige Leiligheder paa Frederiksberg Slot. Han føler sig tilfreds her, Omgivelserne tiltale hans Gemyt og hans Aandsretning, og i sin Families Kreds tilbringer han her en skjøn og hæderlig Alderdom.

Skjøndt Slottet havde ophørt at være Kongelig Sommerresidents, beholdt Haven dog sin gamle Tiltrækningskraft som Maalet for Kjøbenhavnernes Vandringer om Sommeren. Men det varede ikke længe, førend Haven stod Fare for at faae et vist tvivlsomt Rygte, og dermed forholdt det sig paa følgende Maade: Ved den Josty'ske Pavillon, som har staaet paa sin nuværende Plads i mange Aar, blev der et Par Gange om Ugen om Aftenen opført Musik i den frie Luft. Dette var jo tilvisse en ret behagelig Underholdning for de Lystvandrende; men saa faldt et høistæret Publicum paa at faae sig en Smule Dands tillige, og tilsidst blev Pladsen udenfor Josty's Pavillon en storartet Dandsesalon af samme Art som Grøndals i Charlottenlund. Selskabet var naturligviis yderst blandet; der fandt Scener Sted, som ikke stode i nogen synderlig Harmoni til Havens idylliske Charakter, og den bedre Deel af de hidtilværende Besøgere begyndte at skye den som et Sted, hvor det snart ikke mere var passende at komme. Der blev klaget offentligt, og tilsidst blev Musik og Dands forbudt i Frederiksberg Have. For Josty's Pavillon var dette forsaavidt heldigt, som denne derved erhvervede sig et langt bedre Navn end tidligere, og den glæder sig nu bestandigt ved et talrigt Besøg. Overhovedet blev der ind-

ført en større Orden i Haven, som en Tidlang blev haandhævet med en næsten altfor stor Strengthed. En Betjent, som med en Spanskrørstok i Haanden vandrede om til Opsyn, var de Voxnes, men fornemmelig Ungdommens store Skræk. At Forbudet mod at beskadige Planter og Træer blev overholdt med Strengthed, var vistnok i sin Orden, men at den samme Strengthed vistes i Henseende til Forbudet mod at betræde Græsplainerne, var dog vist at drive Tingen for vidt. Dristede en lille Dreng sig til at sætte Foden paa Grønsværet, ja begik han endog den horrible Forseelse at boltre sig i Græsset – strax var den barske Opsynsmand ved Haanden med sit Spanskrør, og det kunde nok være, at han afstraffede den Opsætsige med et Par Hib. Svanerne gik nu glip af deres sædvanlige Tractement, thi Ingen dristede sig mere at gaae over Græsset ned til Canalen, og med Maaltiderne i det Grønne, hvor man leirede sig om de paa et hvidt Tørklæde opdækkede Madvarer med tilhørende »Lærke«, var det ogsaa forbi. Det bevirkede jo ogsaa en Uorden, som ikke maatte taales. Men omsider reiste man sig mod et Tyranni, der blev utaaleligt. Der opstod Conflicter med Opsynsmanden, hvorved denne kom til at trække det korteste Straa; der blev klaget i Bladene, den offentlige Stemme gjorde sig atter gjældende i sin fulde Styrke, og Forbudet, skjøndt det vel endnu staaer ved Magt, er kun et dødt Bogstav. Men Haven har heller ikke lidt Noget derved; det bør siges, at der sjeldent her forsættligt skeer Noget til Ødelæggelse af Havens Skjønhed. Det er som om man selv sætter en Ære i at værne og frede om et Sted, der frembyder en saa stor Tilløkkelse, og som giver Kjøbenhavnerne en saa let og velkommen Leilighed til at afryste Hverdagslivets Besværligheder og tilbringe et Par Timer paa en behagelig Maade i Guds frie Natur.

Hermed slutter jeg nærværende Række af gamle Minder, som jeg har bestræbt mig for at samle og nedskrive. Dette Arbeide har skjænket mig selv megen Underholdning, fordi jeg derved paa en vis Maade er kommet til at gjenopfriske Et og Andet, som har glædet min Barndom og Ungdom. Jeg fik derved Leilighed til at sætte mig tilbage i en Tid, som i Sammenligning med den nuværende har noget meget Smukt og Tiltalende ved sig. Har jeg hos Læserne kunnet vække en lignende Erkjendelse, og har jeg tillige kunnet berede dem nogen Underholdning, saa er Hensigten fuldelig opnaaet.

Indledningsbillede til Jacob Davidsens første Publication: »Breve og humoristiske Skildringer, gamle og nye,« af Petersen, Fuldmægtig. Kjøbenhavn. Trykt hos J. Davidsen. 1859.

Efterskrift om Bogen og dens Forfatter

VED NIELS MAARE

I Begyndelsen af 1850'erne fik en Fuldmægtig Petersen i den i 1851 stiftede Avis »Dagbladet« optaget nogle Breve til dette Blads Redaktion. Mellem Bladet og den en halv Snes Aar forud grundlagte Avis »Flyveposten« opstod der imidlertid snart forskellige Uoverensstemmelser, der vil fremgaa af det senere anførte, hvorfor Fuldmægtigen fra 1855 til 1865 sendte sine Indlæg til »Flyveposten«. I Brevene ræsonnerer Fuldmægtigen med et noget jordbundet Lune men med megen sund Fornuft over Tidens forskellige Problemer og betragter en Del af Samtidens politiske Koryfæer fra Vrangside. Brevene synes at have interesseret Læserne en Del; thi 1859 udsendes »Breve og humoristiske Skildringer, gamle og nye af Petersen, Fuldmægtig, trykt hos J. Davidsen«. Bogen omfatter Uddrag af Breve til »Flyveposten«s Redaktion fra December 1855 til August 1859 samt 8 humoristiske Skitser. I Fortalen karakteriserer Forfatteren Brevenes Hensigt saaledes: »Ved min Smule Skriverseri har jeg kun havt til Øiemaal saavidt muligt ved Sarkasmens Vaaben og, hvor Lunet kunde slaae til, ved nogen festivitaa at persiflere de i vort unge politiske Liv fremtrædende Feil og Svagheder samt priisgive smaa og store Lumpenheder for offentlig Latter, denne igrunden strængeste Tugtemester«, og han tilføjer: »Brevene har vel været at læse i »Flyveposten«, men hvor

mange samle paa den Aar ud og Aar ind« og da Forfatteren mener, at et Udvalg af Brevene »vil være en Art Speilbillede af, hvad der i de sidste Aar har rørt sig i vort Samfund« udsendes derfor Udvalget. I Skitserne behandles bl. a. Emner som: »Politivennen« og dens Endeligt (fra 1846), Aabenraa og dens Poeter (1846, en Art Nekrolog over Jacob Behrend), Et Besøg i Vesterports Vagt (1852), Tivolis Theater (1858) og En Tour til Marienlyst (1858), alle Skitser, der paa en Maade danner Begyndelsen til de Bøger, som Forfatteren senere skulde udsende, og som blev af kulturhistorisk Interesse og Værdi. Umiddelbart efter Titelbladet i »Breve og humoristiske Skildringer« findes det S. 135 gengivne Billede. Forfatteren siger herom i Bogens Fortale: »Hvad Portraitet angaaer, da svarer det vel sagtens ikke ganske til Alles Forventninger. Tingen er den, at Kunstneren har villet gjengive mit Physiognomi fra dets fordeelagtigste Side, og ikke har kunnet udfinde nogen bedre. Desuden har han villet undgaae al Menings tvist om Ligheden. Nu kan heller Ingen benegte, at det ikke ligner frappant. Min Kone er af den Mening, at det ligner udmærket«.

I 1866 udsendes af J. H. Schuboths Boghandel 2. Samling af »Breve til »Flyvepostens« Redaction og til et Par Andre«, indeholdende Breve fra Oktober 1859 til Juli 1865, og samme Aar udkommer desuden »Gamle Minder fra Frederiksberg og Vesterbro« - der her udsendes i nyt Optryk - ligeledes af Petersen, Fuldmægtig.

I det af Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg i 1949 udsendte Optryk af: »Frederiksbergske Tilstande«. En Skizze af W. H. (Wilhelm Henriques), 1866, har Stadsbibliotekar, Dr. phil. G. Krogh-Jensen gjort opmærksom paa denne Skitses kulturhistoriske Interesse, først og fremmest for Frederiksbergere, og bemærket,

at den ikke er anlagt som et rent underholdende Skrift paa Linie med »Gamle Minder fra Frederiksberg og Vesterbro«. Da imidlertid, som ogsaa af Dr. Krogh-Jensen anført, »Frederiksbergske Tilstande« indeholder megen Ophobning af statistisk betonet Stof og derfor ingenlunde er let læst, medens til Gengæld som nævnt »Gamle Minder« paa meget underholdende Maade behandler omtrent samme Tidsrum som førstnævnte Bog, og derved udmærket supplerer denne Bogs Beskrivelser, har Selskabet ment, at det vilde være saavel af Interesse som til Fornøjelse og Glæde for dets Medlemmer ogsaa at udsende et Optryk af Fuldmægtig Petersens »Gamle Minder«, der ligeledes nu er en meget sjælden Bog, saa meget mere som denne Bog har faaet Betydning som en Art Førsteforsøg paa en kulturhistorisk Beskrivelse af Frederiksberg og Vesterbro.

Bag Fuldmægtig Petersen skjuler sig den i sin Tid meget kendte Redaktør Jacob Davidsen. Jacob (Gabriel) Davidsen blev født 27. August 1813 i København som Søn af Inspektør ved Meyers Stiftelse, Bedemand og Kirkebetjent David Gabriel (senere David Gabriel Davidsen) (ca. 1780-1854) og Hustru Gitte Getzel (ca. 1783-1858). Forældrene var ubemidlede, men heldigvis førte Omstændighederne med sig, at de kunde faa Sønnen gratis anbragt i en jødisk Skole, »Det Bing og Kalischske Institut« i Silkegade. Jacob erhvervede sig her gode Kundskaber navnlig i Dansk og Litteratur, og da han havde stor Læselyst, blev det hans Ønske at komme til at studere. Forældrenes økonomiske Kaar tillod imidlertid ikke dette, og det blev derfor efter hans Konfirmation bestemt, at han skulde oplæres som Typograf, et Haandværk, der i nogen Grad kunde siges at have Tilknytning til den boglige Kunst og Litteraturen. I Efteraaret 1826

blev Jacob derfor sat i Lære hos Bogtrykker Kjøpping i Løvstræde, hvor Drengen afvekslende kom til at sætte Stof til »Politivennen« og til Professor, Dr. phil. O. Wulffs Maanedsskrift »Journal for Politik, Natur- og Menneske-Kundskab« - se foran Side 103. Efter 1831 at være blevet Svend fortsatte den unge Davidsen i flere Aar som saadan hos Kjøpping. For at kunne komme ind paa den litterære Bane, hvortil han stadig følte en levende Trang, forsøgte han sig som Oversætter, hvorved han ikke alene udviklede Øvelsen i at skrive godt Dansk, men ogsaa forskaffede Trykkeriet Arbejde. Under Mærket J. D. oversatte han saaledes fra fransk og tysk flere Bidrag til A. P. Liunges »Novellebibliotek« og til Schuboths (Langhoffs) Forlag adskillige svenske Romaner, bl. a. af Fredrika Bremer, S. M. Knorring, C. J. L. Almqvist, M. J. Crusenstolpe og de fleste af den i sin Tid meget yndede Forfatterinde Emilie Flygare Carlén. I Afsnittet »Fra mine Drengaar og min Ungdom« i »Kjøbenhavnsliv i ældre og nyere Tid«, 1889, fortæller Jacob Davidsen bl. a., hvorledes han paa en særdeles praktisk Maade udførte Oversættelserne. Originalen blev fæstet paa Tenaklen (den flade Træliste, der støtter Manuskriptet), og han oversatte og satte paa een Gang, hvorved han ikke alene undgik at skrive, men samtidig fik Sætter- og Oversætterløn.

Jacob Davidsens første Strejftog ind paa det journalistiske Felt fandt Sted i Slutningen af 1830'erne, dels i »Politivennen«, dels i den af O. Thomsen og A. P. Liunge en halv Snes Aar tidligere stiftede Avis »Kjøbenhavnsposten«, et af den københavnske Oppositionspresses mest udbredte Blade. Omtrent samtidig, fra 1838 til 1839, blev Davidsen Medarbejder ved det af Meir Goldschmidt udgivne »Næstved- og Kallundborg Ugeblad«, ogsaa kaldet »Sjællandsposten«. Til Bekendtskabet - Davidsen betoner:

ikke Venskabet – med Goldschmidt bemærker han, at adskillige af de i Goldschmidts Fortællinger »En Jøde« (1845) og »Hjemløs« (1853) anførte Beskrivelser af jødiske Troesceremonier er meddelt ham af Davidsen, der som Søn af orthodoxe Forældre var godt inde i disse Ceremonier. Kort Tid herefter bliver Jacob Davidsen en af de første Hovedstadskorrespondenter til Provinsaviserne, idet den meget kendte Boghandler og Bladudgiver i Aarhus A. F. Elmqvist, der 1811 havde stiftet »Aarhus Stifts privilegerede Adresse-Contoirs Tidende«, ansatte ham som Københavnskorrespondent, hvilket han nogen Tid senere ogsaa blev for Politikeren Bernhardt Rées »Aalborg Stiftstidende«.

Efter at bl. a. Orla Lehmann, David og Balthasar Christensen i 1830'erne i »Kjøbenhavnsposten« havde ført Kampen mod Absolutismen, stiftede de kort efter Christian VIII's Tronbestigelse i 1839 »Fædrelandet«, ved hvilken Lejlighed »Kjøbenhavnsposten« skiftede Redaktør. Samtidig ansatte Liunge Davidsen her først som Referent og Reporter og kort Tid efter som fast Medarbejder, ja endog, da Bladets Redaktør blev dømt og sat under Censur, i nogle Perioder som ansvarshavende Redaktør og Leder. Konservativt indstillet som Jacob Davidsen var, tiltalte Bladets stærkt radikale Tendens ham efterhaanden mindre og mindre, og han fandt snart en velkommen Lejlighed til at forlade det. Fra sit Samarbejde med Goldschmidt var Davidsen kommet i nærmere Forbindelse med Edvard Meyer, som han fra Drengæarene havde kendt noget til, idet Meyers Moder som Enke boede i den Stiftelse, hvor Davidsens Fader var Inspektør. I 1846 tilbød Meyer, der 1841 havde stiftet Bladet »Flyveposten«, Davidsen Stillingen først som Medarbejder og kort derefter Pladsen som Redaktionssekretær ved Bladet.

Det var ikke nogen let eller behagelig Opgave for den unge Davidsen; thi det gjaldt i særlig Grad om at passe paa selve Stifteren og Redaktøren, for hvem journalistisk Takt var et temmelig fremmed Begreb, men Davidsen, som i Stillingen som Redaktionssekretær havde en paalidelig og trofast Støtte i Gottlieb Siesby (se Kommentar senere til Side 17), løste Kravet med Omhu og Takt, og naar »Flyveposten« lidt efter lidt højnede Niveauet, skyldtes dette udelukkende disse to Medarbejdere ved Bladet. Dette viste sig ogsaa tydeligt, da de i 1852 i Forening købte Bladet for 200.000 Kr. »Flyveposten« var nu ikke som tidligere et haanet og foragtet Nyhedsblad; det blev i en Del Aar en Faktor i den politiske Strid. Det blev Organet for de konservative Anskuelse i Frihedstidens første Aar, det bragte Artikler af Mænd som A. S. Ørsted, Bluhme, David og andre Notabiliteter, og det blev paa Grund af sin Billighed (4 Skilling), i 1850'erne endog det Blad, der næst efter »Berlingske Tidende« havde den største Udbredelse. Bladet var følgelig en Modstander, som den national-liberale Presse saa vidt muligt maatte se at komme til Livs.

Den 24. November 1850 var Jacob Davidsen blevet gift med Hannah Deborah (døbt Johanne Marie Henriette) Førster, der var født 5. April 1815 paa Frederiksberg som Datter af Barber Andreas Førster (ca. 1783-1834) og Inger Margrethe Clausen (d. tidligst 1838). Fra 1854 til 58 boede Familien i Frederiksberg Allé Nr. 24 og fra 1858 til 61 i Allégade Nr. 20, indtil 1864 Nr. 4, hvor der nu er Sporsvognsremise.

»Flyveposten«s politiske Holdning var imidlertid meget upopulær, men Redaktørerne holdt med en Stædighed, der for saa vidt kun kunde paaskønnes, fast ved deres Anskuelse. Efterhaanden som den jævne Middelstand

imidlertid blev vundet for Modpartiet, blev Bladets Økonomi ringere. Allerede i Slutningen af 50'erne var Bladet i stærk Tilbagegang, og da Erik Bøgh i 1860, lidt efter at »Folkets Avis« var blevet stiftet, blev dette Blads Redaktør, var »Flyveposten«s Dage talte. 1865 fratraadte Jacob Davidsen, og 1870 gik Bladet ind.

Denne Afslutning medførte en betydningsfuld Forandring i Jacob Davidsens Tilværelse. Ikke alene stod han nu tynget af Restgælden fra det dyre Køb af »Flyveposten« i 1852, men hans Arbejde fik ikke mere samme politiske Betydning som forhen. Vel fik han kort efter Ansættelse først som Redaktionssekretær, ikke lang Tid efter som Redaktør af »Dansk Rigstidende«. Da denne gik ind i 1867, blev han indtil 1886 Udgiver af »Den Konserervative«, som Godsejerne, for hvis Interesser Davidsen havde været saa ihærdig en Talsmand, støttede. Som Ugeskrift kom dette Blad dog ikke til at spille nogen Rolle i den politiske Debat. Med Aarene var Davidsen blevet en erfaren Skribent, der kunde fremsætte sine Anskuelser paa en klar, ofte tillige humoristisk Maade. I den politiske Debat kunde han vel være skarp, bitter, ofte hensynsløs, men her maa man tage i Betragtning, at han i sin Gerning ofte var blevet udsat for meget haanende Angreb, fordi han, oprindelig Haandværker, vovede at træde op med Pennen i Haand mod velmeriterede, akademiske Borgere.

Som foran anført udgav Jacob Davidsen i 1866 ikke alene 2. Samling af »Breve« af Fuldmægtig Petersen, men ogsaa »Gamle Minder fra Frederiksberg og Vesterbro«. Herved var Davidsen kommen ind paa et Felt, der hidtil havde været ret udyrket, og i de følgende Aar indsendte han, efter den venlige Modtagelse »Gamle Minder« havde faaet, og efter den gode Tid, han nu havde til sin Raadighed, hvad der vil fremgaa af det foran anførte, til forskel-

lige konservative Hovedstadsblade Tid efter anden Skildringer af Forhold og Personer fra Hovedstadens Liv fra Begyndelsen og indtil Midten af forrige Aarhundrede. Det var egentlig først ved disse kulturhistoriske Skildringer, at Davidsen vandt sig et Navn, og for hvilke han fremefter vil blive erindret. Støttet af sin gode Hukommelse og ved Udnyttelsen bl. a. af flere af de af Thomas Overskou samlede Oplysninger gav han i let læselig Form mange fornøjelige Beskrivelser af Livet inden for Voldene og paa »Broerne« uden for disse. Disse Beskrivelser udsendte han i en 1. Samling 1880 og en 2. Samling 1881 under Titlen »Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn«, udgivet i en samlet forøget Udgave 1883. Endvidere udgav han 1884: »Fra vore Fædres Tid« og endelig 1889: »Kjøbenhavnreliv i ældre og nyere Tid«, hvori som nævnt findes Afsnittet »Fra mine Drengaar og min Ungdom«. Ved Jacob Davidsens talrige, godt og sympatisk fortalte saavel personlige Erindringer som Beretninger er disse Bøger blevet kulturhistorisk værdifulde Dokumenter. Davidsen var en venlig, elskværdig Mand, hvis gode, lystige Humør, hjælpsomme Sindelag og oprømte Væsen skaffede ham mange og trofaste Venner. Paa 70-Aars Fødselsdagen hyldede den nystiftede danske Journalistforening ham som Journalistikens fortjenstfulde Nestor.

I sine sidste Leveaar glædede det den gamle Journalist, der Livet igennem sin Overbevisning tro uforknytt havde kæmpet og stridt for den konservative Sag, at den højtansete Historiker, Rigsarkivar A. D. Jørgensen og Digteren Carl Ploug anbefalede ham til Statens Understøttelse, og at der derefter for Finansaarene 1889/90 og 1890/91 blev bevilget ham en Understøttelse paa 600 Kr. aarligt.

Den 14. November 1888 mistede Jacob Davidsen sin Hustru, og den 27. Januar 1891 sov han stille ind.

Vel vil der med Nutidens Vurdering kunne indvendes et og andet mod Davidsens Beskrivelser, og disse kan selv sagt ikke staa Maal med de højst værdifulde Værker, der nu foreligger om Hovedstadens og Frederiksberg Bys Historie, men stort set har Postmesteren og Journalisten J. Michaelsen i sin Bog: »Fra min Samtid«, 1. Rk. 1890, S. 68, karakteriseret Jacob Davidsens Indsats paa rette Maade saaledes: »Davidsen var Autodidakt og i Besiddelse af medfødte journalistiske Evner, deriblandt den at kunne sætte sine Tanker paa Papiret i et almenfatteligt, ofte tiltalende Sprog, som han ved Øvelse og ihærdig Flid forstod at give en vis Smidighed, afpasset efter Forholdene og Læsernes Krav. Hans Breve fra »Fuldmægtig Petersen« var smaa Mesterstykker i sin Genre og hans senere litterære Virksomhed har udfyldt et Hul i Litteraturen.« Derfor vil de, der saavel nu som fremefter maatte interessere sig for de to Byers Historie, altid med Fornøjelse og Udbytte kunne læse Jacob Davidsens Beskrivelser af Livet i det gamle Kongens Kjøbenhavn og den gamle Slotsby Frederiksberg.

Anvendte Kilder:

Dansk biografisk Leksikon, 2. Udgave, Bind V, S. 620. Biografi af Paul Læssøe Müller. Nekrolog af Edgar Collin i Journalistkalenderen »Danmark«, 1891-92. »Avisen«, 28. 1. 1891. Jacob Davidsen: »Fra mine Drengaar og min Ungdom«. J. Michaelsen: »Fra min Samtid«, 1. Rk. 1890.

Kommentarer

VED NIELS MAARE

Ved Udarbejdelsen er vedrørende frederiksbergske Forhold i særlig Grad benyttet Eiler Nystrøm: »Frederiksbergs Historie« I-III, 1942-53, og om Forlystelserne paa Vesterbro samme Forfatters »Offentlige Forlystelser paa Frederik den Sjettes Tid«, 1-2, 1910-13.

Side 9: Gasbelysningen tændtes første Gang i København Dec. 1857, paa Frederiksberg Sept. 1860. *Side 10:* Det første Vandværk i København blev taget i Brug 1859, paa Frederiksberg 1869. Københavns første Banegaard (med Tog til Roskilde og Skinneanlæg i København, hvor nu Sdr. Boulevard ligger) laa omtrent paa den nuværende (3') Hovedbanegaards Plads og blev taget i Brug 27. 6. 1847, Frederiksberg Station blev aabnet 14. 10. 1864. Ingeniørkorpset byggede den første off. elektr. Telegraflinie 1852-54. Vægterordningen ophørte i København 1862, paa Frederiksberg 1881. Vesterbros Ravelin blev nedlagt 1857. Traktør J. A. Hallebye – se Side 81 – forsøgte 1829 at indføre Kaperkørsel fra Runddelen, men Kørslen blev hurtigt forbudt af det københavnske Vognmagerlav. Først 1841 indførtes regelmæssig Omnibuskørsel fra Runddelen, fra Okt. 1863 hestetrukken Sporvej sammesteds fra og fra Slutningen af 1899 til 1926 elektr. Sporvej. *Side 11:* Tivoli blev 15. 8. 1843 aabnet paa en Del af det nedlagte Fæstningsterrain ved Vestervold. Kongens Klub var stiftet 1776; efter gennem Aarene at have optaget andre Klubber, saaledes i 1814 den i 1775 stiftede Drejers Klub – se bl. a. Knud Bokkenheuser: »Drejers Klub«, 1903, S. 275-78, og J. Davidsen: »Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn« I, 1880, Afsnittet: »Kjøbenhavnske Klubber og selskabelige Foreninger«, S. 89-116, – fandt 1877 en ny Omdannelse Sted, hvorved Klubbens Navn ændredes til Kjøbenhavns Klubben, der opløstes 1. 1. 1902. I 1845 lod Kongens Klub opføre en smuk Sommerpavillon paa

Fæstningens Glacis lige overfor Tivoli, paa nuv. National-Scalas Grund. Vesterbros (nye) Teater blev aabnet 8. 6. 1834 af Ph. Petoletti (1783-1845) paa det Sted, hvor nu Bernstorffgade ligger, Teatret blev nedrevet 1875. Jernporten ved Indgangen til Frederiksberg Allé fra Vesterbrogade var opført 1785, efter at Alleen 1736 var blevet forlænget fra den lille Runddel dertil, nedrevet 1872 for nogle Aar senere at blive anvendt som Portparti til Søndermarken paa Hjørnet af Pileallé og Roskildevej. Ved den store Runddel blev det tilsvarende Portparti som ved Vesterbrogade nedrevet 1862. *Side 12:* Vesterport laa indtil 1668 ud for Vestergade, da den blev flyttet til Ll. Clements Stræde. Efter den store Ildebrand Okt. 1728 blev der anlagt en ny Gade, Frederiksberggade, hvori det tidligere Stræde delvis kom til at indgaa. Halmtorvet stort set nuv. Raadhusplads. Homeistolpe, d. v. s. Hommeid eller Hameistolpe, Stolpe i Palisadeindhegning. *Side 13:* Fyrværker Gaetano Amici (1814-82) erhvervede 1851 ved Frederiksberg Allé et 1 à 2 Td. stort Areal, hvor bl. a. nu Amicis Vej ligger. *Side 14:* Mad. Schäffer fra »Kalkeballen« havde Buffet i en Pavillon, der laa ikke langt fra Teatret, der senere blev afløst af nuv. Pantomimeteater. »Tivolivisen«, der 1843 blev udsendt under Forfattermærket T. I. Voli, Drejersvend, er skrevet af 3 Kammerater fra Borchs Kollegium, nemlig Peter C. F. Faber (1810-77), senere Direktør for den elektriske Telegraf, bedst kendt som Forfatteren til »Den tapre Landsoldat«, Teologen, senere Professor J. F. Hagen (1817-59) og Matematikeren, senere Professor Adolph Steen (1816-86). »Rosenlund«, Traktørsted, se Side 50, 51. Entreprenøren, d. v. s. Tivolis Stifter Georg Carstensen, se Side 13, 61, 62. Guvernøren ∴ Landgreve Vilhelm af Hessen (1787-1867), paa den Tid Guvernør (Kommandant) i København. *Side 15:* Konditor Lardelli havde Buffet i Pavillonen »Slukefter«, der laa umiddelbart til venstre for Indgangen. Staal havde Udskænkning i »Tivolibazaren«, der laa, hvor nuværende Bazarbygning ligger. Jonglør Bellis gymnastiserende Børn optraadte paa Teatret ligesom Atleten Jean Jensen og den fr. Kraftkunstner Jean Dupuis (ell. Depuis)

med sin da 19'aarige Kone. Lumbye ∴ H. C. Lumbye (1819-74), Kammerraad C. Ginderup havde forpagtet den pompøse Restaurant i Bazarens Midte, Poul Dahl (den norske Padoute-Springer) og hans Kone foretog deres Ascensioner med tilhørende Trampolinspringning tværs over Stadsgraven til Øen, der endnu ikke var inddraget i Tivoli. H. C. Firmenich havde Konditori, og Petersens Keglebane laa ud mod nuv. Tietgensgade. *Side 16*: Tømmerpladsen laa mellem nuv. Tietgensgade og Kalvebodsstrand. *Side 17*: Jernbanen, jfr. Kommentar til *Side 10*. Carstensens Tivoli Avis udkom første Gang 27. 5. 1844 og blev opretholdt gennem 3 Aar, redigeret af Gottlieb Siesby (1803-04), der sammen med Jacob Davidsen fra 1852-65 udgav »Flyveposten«, se foran *Side 142*. Vesterbros Morskabsteater, opført 1817, nedrevet 1845 – se S. 38-46 –, laa hvor nu Vesterbrogade Nr. 58-60 ligger. *Side 18*: Vesterbros nye Teater var som foran angivet opført 1834, ikke som J. D. anfører 1830. Orla Lehmann (1810-70), dansk Politiker. Det saakaldte slesvigholstenske Hofteaterselskab under Direktion af Bornholdt og Schlemüller gav første Gang Forestilling paa Teatret 1834, og desuden 1835 og 36. Mad. Christiany var en betydelig Sangerinde. *Side 19*: Kammerherre F. C. Holstein (1771-1853) var Teaterchef 1811-40. Skuespiller Georg Seest (død 1888) blev 1836 ansat som virkelig kgl. Skuespiller, afsk. 1844. 1837 spillede et nyt tysk Selskab under C. Bornholdts Ledelse paa Teatret Farcer, hvori Skuespillerne Wilcke og Zimmermann særlig gjorde Lykke. Først 1839 opførte endnu et tysk Selskab under Muncks og Wilckes Ledelse Lystspil og Folkemelodier. Her optraadte bl. a. Skuespilleren H. C. M. Pallesen (1812-50), der var ansat ved det kgl. Teater 1840-50. Det italienske Operaselskab gav første Gang Forestilling paa Vesterbros nye Teater Efteraaret 1841 og fortsatte i Januar 1842 Succes'en paa Hofteatret. *Side 20*: Robertis tyske Teaterselskab gav fra Juni til August 1858 Forestillinger paa Vesterbros nye Teater, senere paa Folketeatret (aabnet Sept. 1857). Selskabets dygtigste Sangerinder var Babette Müller og Pollack og Tenoren A. Prehlinger bedste Sanger (Th. Overskou: Den danske Skue-

plads, 6. Bind, S. 537). Daniel Julius Hansen (død 1889) rejste i Provinsen med et beskedent Selskab og var i nogle Aar Direktør for Vesterbros nye Teater, desuden (1869) en kortere Tid Leder af Sommerteatret paa »Alhambra«, se Side 63. Den nye storartede Jernbanegaard ☉: den anden Hovedbanegaard laa paa nuv. Paladsteaters Grund. Trommesalen, Københavns første Kvægtorv med Accisebod, var 1671 blevet oprettet paa en Grund, hvor der allerede 1577 var blevet opført et Slagterhus med 14 Boder. Paa Grunden staar nu Komplekset »Vesterport«. Acciseboden laa paa det nuværende Hjørne af Vesterbrogade og Trommesalen. Boden overgik 1852 i privat Eje og blev herefter anvendt til Restauration og Varieté. Da Københavns nye Kvægtorv 1879 blev taget i Brug, blev det gl. Kvægtorvs Grund rømmet. *Side 21:* Slagtermester Henriksen – se Th. Overskou: Den danske Skueplads, 4. Bind, S. 564 og 812. *Side 23:* »Ægypten« senere kaldet »Friederichs Dahl«, nu Vesterbrogade Nr. 27. Broen ☉: Vesterbro. *Side 24:* »Rosenlund« se Side 50, 51. Den schweiziske Konditor C. G. Monigatti (1792-1843) indrettede 1826 en Pavillon paa det Sted i Frederiksberg Allé, hvor nu Mindebrønden med Hollænderpigen staar. Pavillonen, der blev ombygget nogle Aar senere, var først Konditori senere Sangerindepavillon, nedrevet 1857. Alleenberg – se Side 66, 68. 2. Jydske Infanteriregiment, nu 9. Battl.; Kongens Regiment under Frederik VI var nuv. 5. Battl., under Christian VIII nuv. 6. Battl., »de sorte Rabatter« ☉: Ingeniørsoldater. *Side 25:* Danseboden »Peters Haab« blev nedrevet i 1870'erne, nu Vesterbrogade Nr. 17. *Side 26.* Paran, formentlig den Jaques Paran, der 1806 var gaaet i Kompagni med Enkemad. Price og samme Aar blev gift med dennes ældste Datter Louise – se Side 42. »Kean«, Skuespil af Alex. Dumas d. æ. om den engelske Skuespiller Edmund Kean (1787-1853), opført første Gang 5. 6. 1838 paa det kgl. Teater. Gaetano Amici, se Kommentar til Side 13. *Side 27:* Strenginstrumentet Humle noget lignende som gl. Bondelire. *Side 28.* »Frederikssteensfestningsmanden« se J. D.: »Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn«, 1880, Afsnittet: »En Tur til Skoven i

gamle Dage«, Side 70,71 og J. D.: »Fra vore Fædres Tid«, 1884, Afsnittet »Mester Jakels Familie«, Side 267. Fisketorvet, det Gadestykke, der fra Amagertorv langs Helligaandskirken og -hus eksisterede fra gammel Tid og da gik helt igennem til det ældste Graabrødretorv. Madtorvet ell. Fisketorvet blev Gade- stykket kaldt til forskellige Tider, alt efter Anvendelsen. Det Bach'ske Kunstberiderselskab gav første Gang 1832 Forestil- ling paa det Nørrebro Teater og Cirkus, der 1828 havde rejst sig paa det gamle Blaagaards Ruiner. Teatret nedbrændte 1833, medens J. J. Dennebecq gav Marionet- og Metamorfose Fore- stilling her. Allerede 1820 havde Brødrene Dennebecq gjort stor Lykke paa Vesterbro. Menageriet i Frederiksberg Have blev nedrevet 1767 enten det nu var Chr. VII's frygtsomme Sind eller Episoden med Løven, der efter Luxdorps Udsagn (L.s Dagbøger I, S. 97) fandt Sted i August 1759, der var Skyld deri. I Frederiksberg Kirkebog findes noteret under August 1759: »den 8de blev begravet Mads Christensen, 48 Aar gl., som tiente Slotsforvalteren i Menageriet, og blev dræbt af Løven« – se ogsaa Side 102, 103. Retssagen mellem Linedanserne og Ekvilibristerne Andreas og Christian Leh- mann samt deres Moder, Dorothea, senere gift Legat (el. Le- gard), og Julien Dennebecq er nærmere omtalt af sidstnævntes Sagfører, Prokurator F. M. Lange (1792-1845) i hele Bind 2 og 3 (ca. 700 Sider) i Værket: »Udvalg af danske og udenlandske Criminalsager og af mærkelige Forhandlinger om saadanne«, I-VII (1836-31). Side 29: Kongens Nytorv 206, nu Nr. 6. Gjæsteretten, særlig Procesordning før Retsplejeloven af 1919 for Sager, hvor en hurtigere Behandling end den sædvanlige var nødvendig, fordi en af Parterne var »Gæst« : kun mid- lertidig opholdt sig i den Jurisdiktion, hvor Sagen var anlagt, i København ved en særlig Afdeling af Hof- og Stadsretten (Gæsteretten). »Professor« Louis v. Linsky og Sønnen Louis viste 1824 paa Morskabsteatret et malerisk mekanisk Teater. Side 30: Den unge Linsky blev Marts 1825 viet til Kommerce- raad L. G. Lunds Steddatter. Hvorvidt Davidsens Beretning er paalidelig kan ikke afgøres, men Brudeparret havde paa

Vielsesdagen Forældrenes Samtykke og Brudens Stedfader og G. Casorti var Forlovere (E. Nystrøm: »Offentlige Forlystelser i Frederik VI's Tid«, S. 123). Gæstgivergaarden »Bjørnsdal« (tidligere »Hullet«), en af Vesterbros anseligste Kroer, var 1783 opkaldt efter dets daværende Ejer, Gæstgiver Peter Bjørn. Gæstgivergaarden laa mellem nuv. Viktoriagade og Gasværksvej; nedrevet 1889. Det kgl. kjøbenhavnske Skydeselskab og danske Broderselskab antages stiftet ca. 1334. Skydeselskabet fik 1753 Skydeplads paa den nuværende Grund (Vesterbrogade Nr. 59). Den nuværende Hovedbygning blev af Bygmester J. P. Boye-Junge (1735-1807) opført fra 1782 til 87, Sidefløjen 1792, hvorved Bygningen fik sin nuværende Skikkelse – se endv. Side 34-38. *Side 31*: J. D. maa huske Fejl med Hensyn til Beliggenheden af Kunstberider Chiarins Vauxhall; thi det var ikke paa »Bjørnsdal« men paa det nuværende Bygningskompleks »Westend«s Grund (Vesterbrogade Nr. 65), hvor Arkitekten C. F. Harsdorff (1735-99) 1788 havde opført en eenetages Bygning, at »Staldmester« L. Chiariny bag denne Bygning i 1806 indrettede det første større Vauxhall, Forløberen til Tivolis Vauxhall. Navnet stammer fra en engelsk Vintapperenke Jane Vaux, der ejede det Terrain, hvorpaa det ældste Vauxhall blev anlagt i det 17. Aarh. Det nye Etablissement svarede imidlertid ikke Regning og Materialerne fra dets Dansebod m. m. blev 1808 solgt ved Auktion til Militæretaten og anvendt i Kastellet ved Opførelsen af det senere hen benævnte »Gamle Eksercerhus«, af Soldaterne ogsaa kaldet »Loppeteatret«. *Side 33*: »Alhambra«, se S. 61-63. En »halv Historie« forældet Benævnelse paa en lille Romtoddy. *Side 34*: Forfatteren A. L. Arnesen (1808-60) fik allerede som Skolediscipel 1828 Vaudevillen »Intrigen paa Morskabsteatret« opført paa det kgl. Teater. *Side 35*. Concordia Res Parvæ crescunt, Discordia Res Magnæ dilabuntur ∴ Ved Enighed vinder smaa Stater Styrke, ved Splid ødelægges de Største. Bjørns Plads, nu Wilders Plads. *Side 36*: Brygger Lorenz Schmidt gav Skive 1755 og var Fuglekonge 1756-57. F. V. Wiwet (1728-90) Jurist, dramatisk Forfatter, senere

Generalfiskal og som saadan Struensees Anklager. *Side 37:* Arkitekt G. F. Hetsch (1788-1864). *Side 38:* »Sommerlyst« se S. 73, 74. Vesterbros Teater, Morskabsteatret, aabnet 15. 5. 1817, var stiftet af Giuseppe Casorti (1749-1826) og Frantz Joseph Kuhn (1771-1826), gift 1810 med James Prices Enke Hanne (1771-1826) se bl. a. Nystrøm: Off. Forlystelser. S. 96f. *Side 39:* Angaaende J. D.s Tidsangivelse ved Teatrets Opførelse, se foran. *Side 40:* John Adolf Price (1805-90) var Søn af forannævnte Hanne Price og James Price d. æ. (1761-1805). Pantomimerne kan bl. a. føres tilbage til Oldtidens Rom. De italienske Comedia dell'arte i det 16. Aarhundrede var til Dels en Efterligning af disse Pantomimer. J. F. Winther (død 1831-32 i St. Petersborg) blev 1827 gift med James Price d. æ.'s anden Datter Anna Isabella (Bella) (1791-?). *Side 41:* Efter Eiler Nystrøms Mening, jfr. Off. Forl. I. S. 249, har Madam Price endnu paa sine gamle Dage, efter hvad hendes Portræt viser, været i Besiddelse af en smuk brun Haarfyldte. Carl Price, f. 1803, død i Udlandet. *Side 42:* Efter James Price d. æ.'s Død 1805 gik Hanne P. i Kompagniskab med Ekvilibristen Jacques Paran, se Kommentar Side 26. Jfr. Petoletti ∅: Caroline Barbara Petoletti (1824-86) var Datter af Jean Dominique P. (1790-1830) og Teresia Casorti, Adoptivdatter af G. Casorti. Niels Henrik Volkersen (1820-93) Mimiker, Pantomimeteatrets første Pjerrotfremstiller. *Side 43:* Carl og Josephine Winther var Børn af J. F. W.s 2. Ægteskab med J. D. B. d'Amora, død 1827. Flora Lewin (1813-63) blev 1830 gift med forannævnte J. Adolph Price, Rosa Lewin (1810-87) blev ogsaa 1830 gift med James Price d. y. (1801-65). Elisa Lewin (f. 1815, død i Koburg). *Side 44:* Elisa Juliette Christiane P. (1831-1906), Solodanserinde ved det kgl. Teater. Hanne Sophie P. (1833-1905), Danserinde. Den lave Bygning ud til Gl. Kongevej, nu Nr. 35B lige over for Prinsesse Maries Allé, havde sydlige Grænseskel fælles med Morskabsteatret ved Vesterbrogade. *Side 45:* Jongløren Motti-Sammi optraadte paa Teatret fra 1817 til 23 – jfr. Eiler Nystrøm: »Off. Forlystelser i Fr. VI's Tid«, I, S. 211 og 228. *Side 46:* »Casino« blev 21. 2. 1847

aaonet til Koncertbrug men fra 26. 12. 1848 anvendt til Teater, ophørte 1939. Det Beckerske tyske Selskab gav Forestillinger paa Morskabsteatret 1833 og paa Vesterbros nye Teater 1834. *Side 47*: Jfr. Pouline Lichenstein (1818-90) kom som purung til København med nævnte Selskab. 1838 fik hun sin Debut paa det kgl. Teater. Ægtede Syngemesteren ved dette, Henrik Rung (1807-71). Adam Gottlob Oehlenschläger (1779-1850) var født i et nu nedrevet lille Bindingsværkshus, der laa hvor nu Vesterbrogade Nr. 75 ligger. Faderen J. V. O. (1748-1827) blev 1780 Fuldmægtig og 1815 Slotsforvalter paa Frederiksberg Slot. Adam O. fik 1843 tilstaaet Fasangaarden som livsvarig Bolig og opholdt sig herefter herude hver Sommer. *Side 48*: O.'s Statue af H. W. Bissen (1798-1868) blev 1861 afsløret paa St. Annæ Plads. 1874 blev Statuen flyttet til sin nuværende Plads foran det kgl. Teater. Etatsraad Brandes Trykfejl for Brandis, nemlig J. D. Brandis (1762-1845), Livlæge for Dronning Marie Sophie Frederikke. Boede 1814-19 i Gaarden »Haabet« tidligere »Den gule Hest«, nedrevet ca. 1883, nu Vesterbrogade 108 ved Kingosgade. Om Brandis, af Camma Rahbek kaldet »Løven«, se Oehlenschlägers Erindringer, 1850, III, S. 36-39. Den ovennævnte Trykfejl gaar igen i alle senere Citater af »Gamle Minder« og findes ogsaa i J. D.s »Kjøbenhavnsliv i ældre og nyere Tid«, 1889, idet der dog i sidste Stykke af Fortalen til denne Bog gøres opmærksom paa Fejlen. »Den sorte Hest«, nu Vesterbrogade Nr. 148. Byens murede Galge fra 1622, der stod tæt Vest for nuværende »Folkets Hus« ved Enghavevej, blev, efter at Struensees og Brandts parterede Legemer 1772 her havde været anbragt paa Hjul og Stejle, fjernet 1779. Det gl. Pesthus (Epidemisygehus) fra 1667, hvis Grund har ligget mellem nuværende Sdr. Boulevard og Enghave Plads skærende Flensborggade og Sankelmarksgade ud til Valdemarsgade, fik omkring 1850 Navnet »Belvedere«, blev 1878 udvidet og ændret til Dansesalon og fra 1889 benævnt »Ny Alhambra«, nedrevet 1897. Den omtalte Galgemølle blev samme Sted 1814 erstattet af »Amerika Mølle«, opført af amerikansk Konsul Forbes. 1849 nedbrændte Møl-

len, men blev genopført 1850 sammen med et Beboelseshus paa hver Side af den. 1882 blev Møllen nedrevet. Senere er Amerikavej ført hen til Bygningerne. De to Beboelseshuse benyttes nu af Københavns Arbejdshjem. Knud Lyhne Rahbek (1760-1830) boede paa Bakkehuset fra 1787 og Karen Margrethe Rahbek (1775-1829) fra 1798 og til deres Død. *Side 49:* Det »elegante« Hus er Hjørneejendommen Vesterbrogade 84 og Frederiksberg Allé 1, opført 1853. »Colosæum«, senere »Klossen«, Dansesalon ved »Rosenlund« paa Værnedamsvej 5 (fra 1846 til 1881). Her havde Chokoladefabrikant Reimer T. Kehlet (1774-1856) i 1819 opført en Fabrik, der imidlertid 10 Aar senere blev ombygget og indrettet til Forlystelsesetablissementet »Rosenlund«, der blev aabnet Juli 1829. Paa en Del af »Rosenlund«s Grund blev 1856 »Schneekloths Latin- og Realskole« opført. I Folkekomedien »Capriciosa«, skrevet af Forfatteren A. L. Arnesen (se Side 34) og Dramatikeren og Teaterhistorikeren Th. Overskou (1798-1873), er et af Akterne henlagt til en Pavillon paa »Rosenlund«, hvor Opvarningspigen Lene, ved Førsteopførelsen 1836 spillet af Jfr. Lovise Petersen, den senere Fru Phister (1816-1914), i en Sang opremser alle Etablissementets Herligheder. *Side 50:* »Adresseavisen« stiftet 1726 af Bladudgiver J. Wielandt (1690-1730), ældste danske egentlige Avertissements-Avis, gik ind 1908. »Politivennen«, »Det ugentlige Almueblad«, stiftet 1798 af Bladudgiveren og Litteraten C. H. Seidelin (1761-1811), der desuden 1803 grundlagde »Dagen«, der udkom 4 Gange ugentlig, kort før 1811 dog som Dagblad. »Politivennen« gik ind 1845, »Dagen« 1843. R. T. Kehlets Broder Chr. Kehlet (1785-1846) ejede »Alleenberg« fra 1841 til sin Død, hvorefter hans Enke i en kortere Aarrække ledede Forretningen. Se Side 66-68. *Side 51:* Frederiksberg Allé blev anlagt 1701 umiddelbart efter Slotets Opførelse. Bergenseren Ernsts Hurtigløb fandt Sted Febr. og Marts 1826. Omnibuskørsel m. m. se Kommentar Side 10. *Side 53:* 1848 blev 8 Tranlygter med tilhørende Lygtepæle skænket Frederiksberg Sogneraad og anbragt i Allégade, Bredegade og Smallegade. 1853 blev til Belysning af Gl. Konge-

vej yderligere 8 Tranlygter købt af Helsingør Kommune, der da havde indført Gasbelysning. *Side 54*: Vægter Lars Pedersen var efter Sigende bedst at træffe uden- eller indenfor Ejendommen Nr. 12 – den saakaldte Kro – i Smallegade, jfr. W. H.: »Frederiksborgske Tilstande«, 1866, Side 13 i Udg. 1949. Christiansholmsvej, anlagt 1851, fra 1869 benævnt Nyvej. Mekanikus N. U. Møllers Vokskabinet laa paa Hjørnet af Alleen og Værnedamsvej med Facade mod denne. Vokskabinetet blev aabnet Paasken 1845, nedbrændte 31. 5. 1870. *Side 56*: L. Chr. Kragelund (1825-1916), Musiker og folkelig Komponist, Dirigent. Udtrykket »Den er af K.« kan føres tilbage til hans Melodi til Visen »Jomfru, vil De med i Skoven« af W. Rantzau. *Side 57*: Traktør C. J. Knirch, der ejede Hotel d'Angleterre fra 1817 til 41, indrettede her 1831 mod Kongens Nytorv en Kafé med en stor Sal, Begyndelsen til den nuværende Kafé. »Den otte og tyvende Januar« af J. L. Heiberg (1791-1860) havde Premiere paa det kgl. Teater Febr. 1826. *Side 58*: Sangerparret F. Annato og Hustru og P. Perricini optraadte første Gang paa Nørrebros Teater (se Kommentar til Side 28) 1832 og gjorde siden Lykke baade paa Dyrehavsbakken og i »Monigatti«s Pavillon. *Side 60*: Fiat Justitia, pereat mundus ☩: Retten maa gaa sin Gang, selv om Verden skal forgaa derved. Stadsmægler H. Gerson (1766-1839) ejede Lyststedet »Alleenlyst« ved den lille Runddel fra 1829 til 1839, nu Frederiksberg Allé Nr. 26 og 28. En Del af Lyststedets Grund blev 1872 solgt til Apoteker A. H. Riise (1810-82), der havde haft Apotek paa St. Thomas, hvorefter Lyststedet herefter fik Navnet »St. Thomas«. *Side 61*: »Alhambra« blev 1857 opført som Konkurrent til »Tivoli« af dennes Grundlægger Georg Carstensen (1812-57) og Musikhandleren og Komponisten J. O. E. Hornemann (1809-70), der skabte Melodierne til »Den tapre Landsoldat« og »Igaar jeg fik min Trøje«. Alhambra laa ud til Frederiksberg Allé paa den tidligere Lystgaard »Alleenlyst«s Grund. Etablissementets vestlige Grænse faldt sammen med nuværende Alhambrevej og dets Hovedallé blev senere til Hauchsvej. Etablissementet maatte lukke 1869. Glacisholm, et stort Vænge Nord for Fri-

hedsstøtten, omfattede i 1850-erne stort set Arealet mellem nuværende Axeltorv, V. Farimagsgade og Vesterbrogade. *Side 62.* Løjtnant, senere Justitsraad Chr. Fr. Garde (1829-1912) anlagde 1868 Fakse Stenværker, der 1884 kom til at indgaa i A/S Fakse Kalkbrud. Alhambra blev som foran anført aabnet 1857 i August Maaned, ikke som af J. D. angivet i Sept. 1859. Allerede Sommeren 1858 maatte Garde fratræde som Direktør for Forlystelsesetablissementet. *Side 63:* Perennerende σ : vedvarende. Hornemann junr. σ : den senere Komponist C. F. E. Hornemann (1840-1906). *Side 64.* Det kgl. danske Haveselskab (opr. Selskabet til Blomsterdyrkningens Fremme) blev stiftet 23. 9. 1830 og lejede 1833 paa Østerbro et $\frac{1}{2}$ Td. Land stort Grundstykke til Udplantning, købte 1837 et $3\frac{1}{2}$ Td. Land stort Areal af den saakaldte Studevang mellem Frederiksberg Allé og Vesterbrogade og anlagde her en stor Have. Haveselskabets Vej og enkelte Træer er endnu Minder fra denne Selskabets gamle Have, som blev benyttet i 45 Aar, indtil Selskabet 1882 flyttede til det nuv. Areal af Frederiksberg Slots Økonomihave Syd for Frederiksberg Runddel. *Side 65:* Grosserer E. Gottschalks, senere Brygger Scheibels Ejendom laa paa nuv. Frederiksberg Allé Nr. 2's Grund. Grevinde Rosencrone, Enke efter Statsminister M. G. Rosencrone (1738-1811), der 1803 havde erhvervet et i 1798 opført Lyststed længere nede i Alleen, nuværende Nr. 48, og ved Købet givet Stedet Navnet »Sommerlyst«, ikke at forveksle med det senere Forlystelsesetablissement »Sommerlyst« ved Frederiksberg Runddel, se Kommentar Side 74. 1841 købte kgl. Skuespiller, Professor N. P. Nielsen Lyststedet, som atter 1850 skiftede Ejer, idet Højesteretsassessor O. F. Müller (Fader til Komponisten P. E. Lange-Müller (1859-1926)) erhvervede »Sommerlyst«. Grosserer P. N. Arboe, senere Grosserer Peter Eegholm, ejede »Sans-souci«, tidligere kaldet »Gustavsborg«, der laa mellem nuværende Madvigs Allé og Martensens Allé. *Side 66:* Den østlige Del af Grunden til det gamle Traktørsted »Ratzenborg« fra 1783 paa Hjørnet af Allégade og Frederiksberg Allé, se Side 71-73, som Traktør C. C. Carlsen havde ejet fra 1792,

blev af denne 1806 solgt til kgl. Agent og Stadsmægler I. J. Behrend (1761-1821), Fader til Visedigteren C. J. Behrend (1803-46), en af de mest kendte »Poeter i Aabenraa«. I. J. Behrend, den paa Siderne 67 og 68 omtalte »Berømthed«, benyttede Bygningen som Bolig. 1816 blev Ejendommen solgt til Grosserer J. S. Meyer – ikke som af J. D. anført til C. C. Carlsen, jfr. foran. 1817 blev »Alleenberg« solgt til Divisionsadjutant E. v. Scholten, der atter Aaret efter – 1818 – afhændede Ejendommen til Traktør F. M. Lyng, hvorved der igen blev Forlystelsesetablissement paa Stedet. Efter Lynges Død 1823 fortsatte hans Enke Virksomheden, der 1836 blev købt af Ølhandler og Traktør Anders Jørgensen, se Side 68. *Side 68.* Magister J. Chr. Lindberg (1797-1857) boede i Pavillonen fra 1837 til 1841. Chr. Kehlet (1785-1846) erhvervede »Alleenberg« 1841, efter hans Død ledede hans Enke Etablissementet en kortere Aarrække. Alleenberg, der blev nedlagt omkring 1924, laa paa de nuværende Grunde Nr. 74 og 76. *Side 69:* »Sommerlyst«, se Side 71-74. Litteraten C. Claudius Rosenhoff (1804-69) var Medredaktør af »Allernyeste Skilderier af Kjøbenhavn« (1831-34) og Udgiver af Ugebladet »Den Frisindede« (1834-46). *Side 70:* Penater ☉: Husguder. Pierre Jean de Béranger (1780-1857) fr. Digter. Coteri ☉: Klike, Klub. Ephemerider ☉: Døgnblade, Aviser. *Side 71:* J. C. C. Brosbøll (Carit Etlar) (1816-1900), Forfatter. Traktør J. C. Ratz erhvervede 1783 Hjørnegrunden Allégade, Frederiksberg Allé og indrettede her Traktørstedet »Ratzenborg«. 1805 købte Traktør F. L. Lange »Ratzenborg«, der efter Langes Død gik over til Svigersønnen, kgl. Sølvpop (d. v. s. Hofbetjent, der førte Tilsyn med Kongens Sølvtoj) C. J. Lassen, der udlejede Traktørstedet til den Side 72, 73 omtalte J. P. Madsen. *Side 74:* 1845 blev »Ratzenborg« solgt til Traktør C. M. Thorup, der havde været Restauratør paa et Postdampskib, hvis Fører hed Sommer. Af den Grund søgte Thorup og fik Tilladelse til at kalde Traktørstedet »Sommerlyst«, se Kommentar Side 65. 1855 blev Traktørstedets gamle Hovedbygning nedrevet og en stor og smagfuld Hovedbygning efter Tegning af Arkitekt H. C.

Stilling (1815-91) blev opført – senere bl. a. Phønix Teater, nu Frederiksberg Teater. »Odeon« laa paa det nuværende »Alléteater«s Grund. Denne blev 1857 købt af Traktør J. Johansen, den sidste Indehaver af Monigattis Pavillon. Paa den nyerhvervede Grund blev opført Koncertpavillonen »Odeon«, aabnet samme Aar. 1869 ophørte »Odeon« som Varieté, men genopstod samme Aar som Teater under Navnet »Frederiksberg Morskabsteater«, senere drevet som bl. a. »Alexandrateatret« og fra 1917 til 1943 som »Betty Nansen Teater«. Musikdirektør, Dansekomponisten C. C. Møller (1823-93). Oprindelsen til Frederiksberg Kirkegaard kan føres tilbage til 1734, da Frederiksberg Kirke blev opført og indviet, senere er Kirkegaardens Areal flere Gange blevet udvidet. P. V. Jacobsen (1799-1848) Forfatter, M. G. B. Bindsbøll (1800-56) Arkitekt, Professor bl. a. Skaberen af Thorvaldsens Museum, kgl. Skuespiller N. P. Nielsen (1795-1860), første danske Skuespiller, der blev titulær Professor, og Hustru kgl. Skuespillerinde Anna H. D. N. (1803-56), samtidig med Johanne Luise Heiberg. C. W. Eckersberg (1783-1853), Kunstmaler, Professor. Altertavlen, malet 1839-40, forestiller Nadverens Indstiftelse. Frederiksberg Kirke opført 1734 af Arkitekt Felix Dusart, jfr. bl. a. Chr. Rasmussen: »Frederiksberg Kirke 1734-1934«. 1933. S. 102-135. *Side 75*: Ved Rentek. Resol. Prot. 1842, Nr. 177 blev det tilladt, at Jernporten ud mod Vesterbrogade maatte staa aaben om Natten; senere fik ogsaa Porten ved Runddelen Lov til at staa aaben, se iøvrigt *Side 11*. *Side 76*: Lars Mathiesen (1769-1852) erhvervede 1804 Gaarden »Haabet«, nuv. Nr. 7 i Allégade, af Slotsforvalter M. F. Voigt (1757-1815) og drev Traktørstedet til sin Død. *Side 77*: J. V. Gertner (1818-71), Kunstmaler, Professor. Saavel Gertners Billede af Lars Mathiesen som en senere Pastel af ham, begge udført efter Rahbeks Død, viser Lars Mathiesen med et kraftigt, smukt Haar, hvorfor Anekdoten *Side 80* ikke har Sandsynlighedens Præg, medmindre da Lars Mathiesen har haft Paryk. *Side 78*: Lars Mathiesen døde som foran anført 1852. *Side 79*: Først 1811, ikke som angivet i 1807, blev Prinsen af Wales, den senere Georg IV, Prinsregent

paa Grund af Georg III's Sindssygd. Kronprins Frederik (VI) blev derimod Prinsregent 1784. *Side 81*: J. A. Halleby (1780-1850) havde Traktørstedet i nuværende Allégade 10 fra 1837. Hallebyes Svigersøn, Ole Sletting, (1809-1880) overtog Traktørstedet efter Svigerfaderen og erhvervede Ejendommen 1854, hvor han Aaret efter lod nye Bygninger opføre, nu Frederiksberg Selskabslokaler. Solut Stil 3: Prosa, »ubunden« Skrivemaade. 1620-32 lod Christian IV Københavns Slots Ladegaard opføre. Denne blev skudt i Grus ved Svenskernes Anfald paa København 1659, men i ændret Skikkelse genopført af Christoffer Gabel (1617-73), der 1661 fik Skøde paa Grunden. Landsbyen Solbjerg blev nedbrudt 1620. *Side 82*: 12 uvildige Mænd, dels fra Solbjerg, dels fra dennes Omegn, dømte 1517 Torben Oxe. Ny Hollænderby blev grundlagt 2. Juni 1651, da 20 Amagerbønder af hollandsk Afstamning fik anvist Byggegrund og Jorder paa den tidligere kgl. Ladegaards Omraade. Det var ikke Frederik IV, men Frederik III og Dronning Sophie Amalie, der til deres tre unge Døtre 1662-64 lod opføre »Prinsessernes Gaard«. Denne blev 1680 overdraget Prinsessernes da niaarige Nevø, Kronprins Frederik (IV), hvorefter Gaarden benævntes »Prinsens Gaard«. Dennes Midterparti nedbrændte 1753, hvorefter Generalbygmester L. L. de Thurah (1706-59) paa det nedbrændtes Plads opførte det nuværende Indgangsparti til Frederiksberg Have. »Det Wærnske Opdragelses- og Undervisningsinstitut for fattige Pigebørn af Borgerstanden« er en filantropisk Stiftelse oprettet ved Testamente af Enken efter den norskfødte Generalkrigskommissær Morten Wærn (1728-96). Martha Wærn (1741-1812) stiftede Institutet 1800, og det traadte i Virksomhed ved hendes Død. Til en Begyndelse blev det indrettet i Forhuset Allégade Nr. 6, men flyttede 1852 hen i den bagved liggende, af den velhavende Klædehandler Magnus Møllmann (død 1781) i 1750 opførte, Herskabsbolig (tilskrevet Arkitekten Ph. de Lange, 1704-66). 1887 købte Stiftelsen Villaen Kastanievej Nr. 2, hvorhen Institutet flyttede 1888. Den af Overlandinspektør J. J. Berner (1718-94) ca. 1780 opførte Ejendom i Allégade blev 1836 købt af Jord-

bruger Jens Rasmussen, hvis Svigersøn P. N. Reeberg (død 1887) overtog Gaarden som eneste Arving. 1904 blev den ene af Reebergs to Sønner, Ludvig Ernst R. (1847-1912) Eneejer og oprettede »Brødrene Reebergs Legat«. Siden 1913 ejes »Ludvigs Minde«, Allégade Nr. 22, af denne Stiftelse. Ved kgl. Resolution af 24. 11. 1810 blev det bestemt, at Arealerne foran Allégades Ejendomme »alene benytttes til Haveanlæg, at Hegenene ud mod Allégade opføres af lavt Stakit, saaledes at Udsigten fra Allégade ikke betages, at Haverne ingen høie Plantninger eller for Udsigten skadelige Anlæg finde Sted og ikke anlægges Kegelbane eller anden Alarm foraarsagende Indretning, samt at til den fornødne Ensformighed og Regularitet Haveanlæggene ske efter Slotsforvalter Voigts Anvisning«, se bl. a. Eiler Nystrøm: Frbgs. Historie II. *Side 83*: Den betydelige Klædefabrik var den af Klædefabrikør Johann Dannenberg (ell. Danneberg) (ca. 1680-ca. 1769) i Allégade i 1731 grundede Virksomhed, i hvilken J. B. Collin, Bedstefader til den kendte Finansmand, i 1756 indtraadte, for 1761 at blive Eneejer. Fabrikken var derefter i Collin'ernes Eje til 1798, da Juveler Pierre Frontin (1760-1837) overtog den. 1855 standse Virksomheden, der laa, hvor nu Allégade 18 ligger. Et ikke særlig betydeligt Sukkerhus laa i Bredegade (nu Nr. 7), det omtales dog allerede 1769 som »det saakaldte gamle Sukkerhus«; der har eksisteret flere mindre Sæbesyderier. Sejldugsfabrikken laa Syd for Ladegaarden, hvor nu Vodroffsvej løber, i den i 1701 af Regimentskvartermester G. J. Wodroff (c. 1640-1724) opførte Ejendom. Fabrikken blev indrettet af Johann Plump og overgik 1748 til et Interesseselskab, der ophørte c. 1790. Brolægningen i Brede- og Smallegade blev udført 1845. *Side 84*: J. D.s Barndomserindringer gaar tilbage til Begyndelsen af 1820'erne. *Side 85*: J. K. Blok-Tøxen (1776-1848), Litterat. *Side 86*: Holmestrand, Købstad ved Vestsiden af Oslofjord, omtrent 20 km nordvest for Horten. Klopføgter ♂: stridbar Skribent. »Politivennen«, se Kommentar, *Side 50*. »Debatten i Politivennen« af Henrik Hertz (1797-1870) udkom 1835 og opførtes samme Efteraar paa det kgl. Teater.

Side 88: Emphase ∴ Eftertryk. N. V. Bjerring (1773-1840), senere Prokurator. C. H. Visby (1801-71), residerende Kapellan ved Frelsers Kirke. F. W. v. Stockfleth (1793-1855), Kaptajn, Udgiver 1829-31 af Ugebladet »Allehaande«. Det anførte Vers var ikke af Kaptajn S., men – hvad J. D. senere anfører i »Kjøbenhavnerviv i ældre og nyere Tid«, 1889, S. 379 – af Litteraten Chr. Wosemose, hvem Blok-Tøxen havde provokeret til det citerede Vers ved et andet Rimeri, der sluttede: »Du tager Dynd fra hver en Vaasemose, se det er mit Svar – stik det i din Pose«. »Corsaren«, første danske Vittighedsblad af Betydning, blev stiftet af M. A. Goldschmidt (1819-87) i Efteraaret 1840, ophørte 1852. Lystighederne over Blok-Tøxen begynder i Nr. 8, 1840 og fortsætter i Nr. 55-61, 1841, Nr. 69, 1842 og en Del af Numrene mellem 175-205, 1844 samt 238, 1845. Distiche ∴ Vers- eller Rimpar (Liniepar) i Elegier ell. Epigrammer. P. C. F. Worm myrdede 22 Aar gammel Kandidat J. P. Tønder (1773-1835), Udgiver af »Gammelt og Nyt«. Worm blev henrettet Nov. 1838. *Side 90:* Jens Baggesen (1764-1826), H. C. Ørsted (1777-1851), A. S. Ørsted (1778-1860), B. S. Ingemann (1789-1862), J. P. Mynster (1775-1854). *Side 92:* Ejendommen »Svanholm« (opr. »Teglgaarden«, opført 1770) havde sin vestlige Grænse stort set sammenfaldende med nuværende Prinsesse Mariés Allé og strakte sig mod Øst til Kinopalæets nuværende vestlige Skel. »Nøisomhed« laa ligeledes Nord for Gl. Kongevej paa et Areal, der nu begrænses af Schönbergsgade og Danmarksgade. Forhaabningsholms Jorder, der var fremkommet ved Auktionen over »Hømarkerne« i 1765 og da omfattede 175 Td. Land, var ved Udstykning gennem Aarene blevet væsentligt formindsket. 1770 lod den daværende Ejer, H. F. Bargum (1733, forlod Danmark 1774) opføre den endnu eksisterende, men senere noget ændrede Ejendom, nu »Den skandinaviske Bryggerhøjskole« i Forhaabningsholms Allé 24. »Capellet« laa paa Hjørnet af Gl. Kongevej og Vodroffsvej, lige over for Bagerstræde, nedrevet 1928. Sct. Jørgenslund laa paa Kinopalæets Grund. Bianco Lunos Allé anlagt 1851, og Forhaabningsholms Allé og Bülowvej 1852. Hofinspektør, Etats-

raad H. H. Schønberg (1785-1845) ejede daværende Nr. 91 paa Gl. Kongevej (ved nuv. Tullingsgade Nr. 1 og 2: Gl. Kongevej 43) og erhvervede 1831 et stort Grundstykke paa Vejens modsatte, nordre Side, hvor i de følgende Aar Schønbergsgade, Ørstedsgade (nu Danmarksgade) og Schowsgade (nu Vodroffs Tværgade) blev anlagt. »Rosenaaen« løb fra St. Jørgens Sø gennem det Omraade, hvor nu Stenosgade, Viktoriagade og Abel Cathrines Gade ligger. Fra Stedet, hvor Hjørnet mellem de to sidstnævnte Gader ligger, fortsatte Aaen gennem de dengang værende Marker ud til Tømmerpladserne ved Kalvebodstrand (se Kommentar, S. 16) som en bred og ret dyb, aaben Grøft. Kloakeringen paa Frederiksberg begyndte 1859. Raadmand F. C. Bülow (1811-90) købte 1852 det næsten 52 Td. Land store Areal mellem Ladegaardsvej (nu Aaboulevarden) og Gl. Kongevej, hvor i de følgende Aar H. C. Ørstedsvvej, Bülowsvej, Amalievej, Thorvaldsensvej, Fuglevangsvej, Harsdorffsvej m. fl. blev anlagt, og det store, smukke Villa-kvarter blev skabt. Hofbogtrykker Bianco Luno (1795-1852), Stifteren 1831 af det endnu eksisterende Bogtrykkeri, ejede de Grunde, som stort set ligger mellem nuv. Henrik Steffens Vej, Gl. Kongevej, Bülowsvej og Landbohøjskolens sydlige Grænse. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole blev opført 1856-58 efter Tegning af Arkitekt M. G. B. Bindesbøll, se Kommentar, S. 74. *Side 93:* Den omtalte Hjørneejendom paa Matr. Nr. 85 af udenbys Vestre Kvarter, Farimagsvej Nr. 3 og Gl. Kongevej Nr. 2 (nu omtrent Hjørnegrunden fra Nyropsgade og Gl. Kongevej til Vandværkets Grænse) forsvandt 1864 ved Flytningen af Banegaarden. Vincens Galeotti (1733-1816), Balletmester og Balletkomponist. Mad. A. M. Schall (1775-1852); J. D. maa huske forkert m. H. t. Mad. Schalls Bopæl; thi fra 1804 til 1848 boede denne forskellige Steder i den indre By og først 1849 flyttede hun til Vesterbro 92 (Hjørnet af Værnedamsvej og Gl. Kongevej, nu Gl. Kongevej Nr. 51), hvor hun boede til sin Død. Conferentsraad, fhv. Geheimsekabinetssekretær C. Fr. Bugge (1755-1842) ejede fra 1815-37 foran nævnte Hjørneejendom. Sudler 3: Smører, slet Maler. *Side 94:* Kgl.

Kammersanger J. Chr. Hansen (1812-80), boede 1844-46 Gl. Kongevej Nr. 90, nuv. Nr. 41. *Side 95*: Havens Anlæg blev paabegyndt under Christian V i Aaret 1698. Den oprindelige franske Havestil forsvandt, da Frederiksberg Have i Aarene 1798-1804 blev omlagt i engelsk Havestil. Allerede 1784-87 var Søndermarken blevet omlagt i sidstnævnte Stil. Frederiksberg Slots Opførelse begyndt 1699 under Christian V, fuldført i sin første Skikkelse under Frederik IV 1704, forhøjet med en Etage og udvidet med to nye Sidefløje 1707-09, Sidebygningerne mellem Hovedbygningen og det samtidig opførte Portparti blev udført under Christian VI 1733-38. Det var ikke Frederik IV, men Frederik III, der – se Kommentar Side 82 – lod »Prinsessernes Gaard« ved nuv. Runddel opføre. Frederik IV's 1. Udenlandsrejse til bl. a. Italien og Frankrig fandt Sted 1692-93, se bl. a. Eiler Nystrøm: Frbgs. Historie, I. *Side 96*: Smallebakken Øst for Slottet ud for Slotskappellet, der blev indviet 21. Søndag efter Trinitatis 1710. Springvandet i Slotsgaarden blev fjernet 1763. Bendix Diderichsøns Rim 1705: »Til et ævigt Ære – Minde af hans Maysts. store Gierninger«. *Side 98*: A. Oehlenschläger: »Frederiksberg«, et Digt, udkom 1817, genudgivet 1949 af Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg. A. G. Oehlenschlägers Levnet, fortalt af ham selv. 1830-31, Bd. 1-2 og Oehlenschlägers Erindringer 1850-51. Bd. 1-4, S. 18-19. *Side 99*: C. A. Lorentzen (1749-1828), Kunstmaler, Professor. Giovanni Bellini (ca. 1426-1516) berømt ital. Kunstmaler. Carlo Dolce (Dolci) (1616-86) ital. Kunstmaler. *Side 101*: Prospektet fra 1764, stukket af C. Bresse efter Tegning af Roslin, viser N. Tessins Udkast fra 1697 til Have og Slot, hvilket Udkast imidlertid aldrig blev udført, da Christian V fandt det for bizart og for kostbart. Det er følgelig ikke det rette Haveanlæg, J. D. beskriver, jfr. Marcellis Stik 1728. Paa den nævnte Ø var opført et Lysthus i barok Stil. Det kinesiske Lysthus af Hofarkitekt A. J. Kirkerup (1749-1810) blev først opført 1799-1800 ved Havens Omlægning. Fasangaarden oprindeligt opført 1689, fornyet 1723 og ombygget til sin nuv. Skikkelse 1827. Menageriet laa paa Arealet umiddelbart inden

for den nuv. Indgang til Haveselskabets Have Syd for den østlige Ende af den nu af Selskabet anvendte Bygning. *Side 103:* Beretningen om Løven, se Kommentar, S. 28. Til den af Agostino Taddei og Bernardo Brilly i 1813 aabnede Pavillon med Konditori i Frederiksberg Have fik Anton Josty ved Enkemad. Taddei's Død 1824 Bevilling til Aaret efter at drive Konditori. Den først opførte Pavillon blev nedrevet 1834 og erstattet af en større, der atter maatte vige 1900 for den nuværende Bygning. Omlægningen af Frederiksberg Have, se Kommentar, S. 95. Professor i Kiel C. C. Hirschfeldt: »Theori der Gartenkunst«, III (Leipzig 1780) S. 217 f. Professor O. Wulff, Nr. 50 af 15. 7. 1787 i »Morgenposten« (udkom 1786-1829). *Side 104:* Søndermarken blev kort efter Omlægningen 1787 lukket og kun anvendt til Brug for Kongefamilien, idet Parken vel havde været holdt aaben for Befolkningen umiddelbart efter Ændringen, men herved var der blevet anrettet megen Skade paa Anlægget (Werlauff, Hist. Tids. IV, 4. Ræk., S. 375). Først efter Dronning Maries Død 1852 blev der givet fri Adgang for Publikum. A. W. Hauch (1755-1838), Overhofmarskal. Det var J. L. Mansa (1740-1820), som sammen med F. L. Holbøll (1765-1829), en Tid Gartner ved Universitetets botaniske Have, Slotsforvalter M. F. Voigt (1757-1815) og Slotsgartner Peter Petersen (1754-1826) dannede den af Overhofmarskal Hauch i Novbr. 1797 nedsatte Kommission til Bedømmelse af de udarbejdede Forslag til Slotshavens Omlægning. Peter Petersen, der havde været den virksomme ved Søndermarkens Omlægning, blev ogsaa den ledende ved Slotshavens Ændring. *Side 105:* Schweitzerhuset er opført 1800-01 efter Udkast af Maleren, senere Professor Nic. A. Abildgaard (1743-1809) med Arkitekt Chr. B. Hornbech (1772-1855) som bygningskyndig Medhjælper. Huset, der nu anvendes som Slotsgartnerbolig, har udover Tagkvisten bevaret sin ydre Skikkelse med stort Udhæng og Straatag fra 1801. Digtet er fra A. Oehlenschläger: »Frederiksberg« i Afsnittet »Haugen«, en Vexelsang. »De Elskendes Høi« nu »Ønskehøjen«. *Side 108:* Om Episoden ved »Emilie Galotti«s Opførelse, se Th. Over-

skou: »Den danske Skueplads«, IV, S. 3 og 4. Skuespiller H. C. Clausen (1760-1831), Michael Rosing (1756-1818), betydelig kgl. Skuespiller og Instruktør. Om Ændringer i »Adresseavisen« se ogsaa Th. Overskou: »Den danske Skueplads«, II, S. 341. Frederik VI's Statue er udført af H. W. Bissen, se Kommentar S. 48. Komiteen til Tilvejebringelse af Mindesmærket var allerede dannet i 1840. J. F. Struensee (1737-1772), dansk Kabinetminister. *Side 109*: Tom Jones. Hos E. S. Fr. Reverdil (1732-1808): »Struensee og det danske Hof 1760-72«, S. 188, omtales kun Børnene Jørgen og Moranti – jfr. Lassen: Den strueenske Proces, Tidsskr. f. Retsvæsen, 4. Aarg. 1891. Tom Jones maa være en paa J. D.'s Tid anvendt Betegnelse for et Hittebarn – jfr. den engelske Romanforfatter Henry Fielding (1707-54): »Tom Jones«, et Hittebarns Historie (1749), der c. 1855 blev udsendt som Tillæg til »Dagbladet«, endvidere H. P. Giessing (1801-77): »Kong Frederik den Sjettes Regjeringshistorie« I, Note, Side 14. Arveprinsesse Caroline (1793-1881), gift 1829 med Arveprins Frederik Ferdinand (1792-1863). Prinsesse Wilhelmine (1808-1891), gift 1828 med Prins Frederik (VII) (1808-1863), Ægteskabet opløst 1837, hvorefter Prinsessen 1838 ægtede sin Fætter Hertug Karl af Glücksborg (1813-1878), Broder til Christian IX. *Side 110*: Hyperbol, Taleudtryk: Overdrivelse, et for stærkt Udtryk. *Side 112*: Kammerlakaj Jens Westergaard (1796-1856). Forinden W. blev Kammerlakaj havde han været Tjener hos Grev A. d'Aguierra & Gadea Yoldi (1764-1852), Overceremonimester hos Frederik VI. *Side 113*: God Nat Ole etc., gl. tysk Talemaade, der i Begyndelsen af det 19. Aarh. vandt Indpas i Danmark, se eksempelvis Variant til H. C. Andersen: »Ole Lukøje«, 1842. Generalmajor Lorentz v. Schrødersee (1751-1829). *Side 116*: Om Frederik VI se saaledes Th. Overskou: »Smaatræk om Kong Frederik den Sjette« i »Folkelæsning«, Smaastykker, første Hefte, 1866. *Side 117*: Hverken »Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg« eller »Statens Museum for Kunst« kender til et Billede med Frederik VI og Døtrene. J. D. har formentlig tænkt paa det kendte Billede med »den høie elskede Familie«

af J. Senn (1780-1861) – malet ca. 1815, nu paa Rosenborg –, men glemt, at ogsaa Dronning Marie er fremstillet paa Billedet. *Side 118*: D. F. E. Auber (1782-1871), fr. Komponist, har bl. a. komponeret: »Den stumme i Portici« og »Fra Diavolo«. Kongens Regiment, se Kommentar S. 24. *Side 119*: Dronning Marie Sophie Frederikke (1767-1852). Det chinesiske Lysthus, se Kommentar S. 101. *Side 121*: Allerede fra 1784 benyttede den daværende Kronprins og Prinsregent Slottet som Sommerbolig, og dette varede ved i hele Frederik VI's Regeringstid. Efter Kongens Død 1839 vedblev Enkedronning Marie at benytte Slottet som Sommeropholdssted. Enkedronning Juliane Marie (1729-96), gift med Frederik V (1723-66). *Side 123*: J. D. Herholt (1764-1836). *Side 124*: Det asiatiske Compagni blev stiftet 1732 og opløst 1843. *Side 125*: Professor H. Chr. Schumacher (1757-1830), Professor C. C. Withusen (1778-1853). Det kgl. Frederiks Hospital, opført under Ledelse af Eigtved og Thurah og indviet 1757, første egentlige Sygehus i Danmark, der ikke var knyttet til en Lemmestiftelse. Efter Opførelsen 1910 af Rigshospitalet anvendt til andet Formaal, bl. a. har Kunstindustrimuseet nu her til Huse. *Side 126*: Besiddelserne paa Guineakysten blev 1659 sikrede ved Anlæg af nogle Kystbefæstninger, 1754 købte Staten Besiddelserne og solgte dem sammen med Besiddelserne ved Trankebar i 1845 til England. Dronning Marie, se Kommentar S. 119. *Side 127*: Sorgenfri Slot, der kan føre sin Oprindelse tilbage til Middelalderen, blev 1856 atter erhvervet af Kongehuset. Skodsborg Palæ, Navnet har været knyttet til et Hus i Slutningen af det 17. Aarh., blev 1852 købt af Frederik VII, atter solgt ved Grevinde Danners Død 1874. Jægerspris Slot fra Begyndelsen af det 13. Aarh. blev udbygget under Christian IV, Kronprins Christian (VI) og Kronprins Frederik (V), fra 1873 Kong Frederik VII's Stiftelse, oprettet af Grevinde Danner. Bernstorff Slot, der kan føre sin Oprindelse tilbage til 1681, blev 1839 erhvervet af Kronprins Christian Frederik (Christian VIII). Frederiksborg Slot, opr. Hillerødsholm, opført umiddelbart efter 1560, da Frederik II erhvervede det, brændte 1859 og blev

genopført 1875. Fredensborg Slot opført 1720-22. Udlejning af enkelte Boliger paa Frederiksberg Slot begyndte 1848. 1852 fik J. L. Heiberg og Johanne Luise H. (1812-90) stillet nogle Gemakker til Raadighed som Sommerlejlighed. Digteren J. Carsten Hauch (1790-1872) boede paa Slottet 1852-58 og 1859-68, Zoologen N. Kjærbølling (1806-71), Stifteren af Zoologisk Have, fra 1859 til 1868, kgl. Kammersanger J. C. Hansen, se Side 94, 1866-68 og Politikeren Orla Lehmann, se S. 18, 1867 og 1868. *Side 128*: Frimurerlogen havde fra 1857 faaet 10 Gemakker i Kongeetagen og fra 1862 alle Gemakker i den tidl. Kongebolig stillet til Raadighed. Tilladelsen ophørte 1866. J. S. Levin (1810-83). Ved Slottets Indretning 1868 til Brug for Hærens Officersskole og Elevskole var der ca. 24 Lejemaal med private Familier. Conferentsraad P. C. Jessen (1772-1830). Om Fasangaarden, se Kommentar, S. 101. *Side 129*: A. Oehenschlägers »Amleth« og »Landet fundet og forsvundet« blev skrevet 1846, »Kiartan og Gudrun« 1848. *Side 130*: Kebes, græsk Filosof fra Theben, levede c. 400 Aar f. Kr. *Side 131*: Hesiodos, græsk Digter fra Slutn. af det 8. Aarh. H. C. Ørsted naaede ikke at flytte ud paa Fasangaarden. Johannes (ikke som anført Johan) Carsten Hauch, se Kommentar S. 127. *Side 132*: Jostys Pavillon, se Kommentar S. 103.

Register

Henvisninger til Efterskrift og Kommentarer er anført med Kursiv.

- Aaboulevarden 163
»Aalborg Stiftstidende« 141
»Aarhus Stiftstidende« 141
Abel Cathrines Gade 163
Abildgaard, Nic. A., Maler 165
Acciseboden v. Trommesalen
150
»Adresseavisen« 50, 81, 88, 108,
155, 166
Alexandrateatret 159
Alhambra 33, 38, 49, 61-63, 74,
150, 152, 156, 157
Alhambravej 156
Alleenberg 24, 38, 50, 66, 68,
150, 155, 158
Alleenlyst 156
Allégade 76, 82, 83, 155, 157,
160, 161
»Allehaande«, Ugeblad 88,
162
»Allernyeste Skilderier af Kjø-
benhavn« 158
Alléteatret 159
Almqvist, C. J. L., Forfatter
140
Amagertorv 151
Amalievej 163
Amerika Mølle 154
Amerikavej 155
Amici, Gaëtano, Fyrværker 13,
26, 148, 150
Amicisvej 148
»Amleth« 129, 168
Andersen, H. C., Digter 166
Annato, F., og Hustru, Sangere
58, 156
Arboe, P. N., Grosserer 65, 157
Arnesen, A. L., Forfatter 34,
152, 155
Asiatisk Compagni 24, 167
Auber, D. F. E., Komponist
118, 167
»Avisen« 145
Axeltorv 157
Bachs Kunstberiderselskab 28,
151
Bagerstræde 162
Baggesen, Jens, Digter 90, 162
Bakkehuset 48, 155
Banegaarde 11, 20, 147, 150,
163
Bargum, H. F., 162
Beckers tyske Teaterselskab 46
154
Behrend, I. J., Stadsmægler 158
Behrend, Jacob, Visedigter 138
Belli, Jonglør 15, 148

- Bellini, Giovanni, Maler 99, 164
 Belvedere, Dansesalon 154
 Béranger, P. J. de, Digter 70, 158
 »Berlingske Tidende« 142
 Berner, J. J., Overlandinspektør 160
 Bernstorff Slot 127, 167
 Bernstorffsgade 148
 Betty Nansen Teater 159
 Bianco Lunos Allé 92, 162
 Bindesbøll, M. G. B., Arkitekt 74, 159, 163
 Bing og Kalish Institut 139
 Bissen, H. W., Billedhugger 154 166
 Bjerring, N. C., Prokurator 88, 162
 Bjørn, Peter, Gæstgiver 152
 Bjørnsdal, Gæstgivergaard 30, 152
 Bjørns Plads 35, 152
 Blaagaard 151
 »Blokhuset« 71
 Blok-Tøxen, J. K., Litterat 85-90, 161, 162.
 Bluhme, C. A., Politiker 142
 Bokkenheuser, Knud, Forfatter 147
 Bommene ved Jernportene 75, 159
 Borchs Kollegium 148
 Bornholdts Hofteaterselskab 18, 149
 Boye-Junge, J. P., Bygmester 152
 Brandis, J. D., Etatsraad 48, 154
 Brandt, Enevold, Greve 154
 Braun, Traktør 44
 Bredegade 83, 155, 161
 Bremer, Fredrika, Forfatterinde 140
 Bresse, C. 164
 »Breve og humoristiske Skildringer« 134, 137, 138, 143
 Brilly, Bernardino, Billedhugger 165
 »Broen«, se under Vesterbro
 Brolægning 83, 161
 Brosbøll, J. C. C. (Carit Etlar), Forfatter 71, 158
 Bugge, C. Fr., Conferentsraad 93, 163
 Bülow, F. C., Raadmand 82, 163
 Bülowvej 93, 162, 163
 Bøgh, Erik, Forfatter 143
 Capellet, Traktørsted 92, 162
 »Capriciosa«, Folkekomedie 49, 155
 Carlén, Emilie Flygare, Forfatterinde 140
 Carlsen, C. C., Traktør 68, 157, 158
 Caroline, Arveprinsesse 109, 117, 119, 166
 Carstensen, Georg 13, 61, 62, 148, 149, 156
 Casino, Teater 46, 51, 61, 153
 Casorti, G., Mimiker 39-42, 152, 153
 Casorti, Teresia 42, 153
 Charlottenlund 13
 Chiariny, Kunstberider 33, 152
 Christensen, Balthazer M., Overretsprokurator 141

- Christensen, Mads 151
 Christian II 81
 Christian III 35
 Christian IV 35, 160, 167
 Christian V 164
 Christian VI 35, 74, 95, 164
 Christian VII 36, 51, 106-08,
 151, 167
 Christian VIII 108, 127, 128,
 141, 150, 167
 Christian IX 127, 166
 Christiansborg Slots Ridebane
 13
 Christianshavn 35
 Christiansholmsvej 54, 156
 Christiany, Mad., Sangerinde
 18, 149
 Clausen, H. C., kgl. Skuespiller
 108, 166
 Collin, Edgar, Journalist, Tea-
 terhistoriker 145
 Collin, J. B., Klædefabrikør 161
 Colosæum, Dansesalon 49, 51,
 155
 »Corsaren« 88, 89, 162
 Crusenstolpe, M. J., Forfatter
 140

 »Dagbladet« 137, 166
 »Dagen« 155
 Dahl, Poul, Artist 15, 149
 d'Amora, J. D. B., 153
 d'Angleterre 156
 Danmarksgade 162, 163
 Dannenberg (Danneberg), Jo-
 hann, Klædefabrikør 161
 Danner, Louise, Grevinde 167
 »Dansk Rigstidende« 143
 Davidsen, D. D., Inspektør 139
 Davidsen, Gitte Getzel 139
 Davidsen, Hannah Deborah 142
 Davidsen, Jacob, Forfatter 134
 137-45, 147, 149, 151
 »Debatten i Politivennen« 86,
 161
 »De elskendes Høi« i Frederiks-
 berg Have 105, 165
 Degneskolen i Pileallé 98
 »Den danske Skueplads« 150,
 166
 »Den Frisindede« 70, 158
 »Den Konservative« 143
 Dennebecq, Cathrine 29
 Dennebecq, Julien 29, 151
 Dennebecqs Marionetteater 28,
 151
 »Den otte og tyvende Januar«
 57, 151
 »Den tapre Landsoldat« 148,
 156
 Diderichsøn, Bendix 96, 101,
 102, 164
 Dolce (Dolci), Carlo, Maler 99,
 164
 Drejers Klub 147
 Dumas, Alex. d. æ., Forfatter
 150
 Dupuis (Depuis), Jean, Kraft-
 kunstner 15, 148
 Dusart, Felix, Arkitekt 159
 Dyrehaven 13, 41
 Dyrehavsbakken 40, 156

 Ebstrup, W., Slagtermester 40
 Eckersberg, C. W., Maler 74,
 159
 Eegholm, P., Isenkræmmer 65,
 157

- Eigtved, Nich., Hofbygmester
167
- Elmqvist, A. F., Boghandler,
Litterat 141
- »Emilie Galotti« 108, 165
- Enghave Plads 154
- Enghavevej 154
- Englænderne paa Frederiksberg
79, 80
- »En Jøde« 140
- »En Tur i Skoven i gamle Dage«
150
- »En Tur til Marienlyst« 138
- Ernst, Hurtigløber 51, 155
- Etlar, Carit (J. C. C. Brosbøll),
Forfatter, 71, 158
- Faber, Peter C. F., Telegrafdi-
rektør, Forfatter 148
- Fackler, Bassist 18
- Fakse Kalkbrud 157
- Falkonerallé 91
- Farimagsvej 93, 163
- Fasangaarden 47, 101, 116, 128,
129, 131, 154, 164, 168
- Ferdinand, Frederik, Arveprins
166
- Ferruzziske Familie, Sangere
56, 57
- Fielding, Henry, Forfatter 166
- Firmenich, H. C., Konditor 15,
149
- Fischer, Sangerinde 18
- Fiskertorvet (Madtorvet) 28,
151
- Flensborggade 154
- »Flyveposten« 137, 141-143,
149
- »Folkelæsning« 166
- Folketeatret 149
- »Folkets Avis« 143
- Folkets Hus 154
- Forbes, Konsul 154
- Forhaabningsholm, Lyststed 92,
162
- Forhaabningsholms Allé 92, 162
- Foureaux's Beriderselskab 18
- »Fra det gamle Kongens Kjø-
benhavn« 144, 147, 150
- »Fra min Samtid« 145
- »Fra mine Drengaar og min
Ungdom« 140, 144
- »Fra vore Fædres Tid« 144, 150
- Fredensborg Slot 103, 127, 168
- Frederik II 35, 167
- Frederik III 35, 160, 164
- Frederik IV 82, 95, 106, 160,
164
- Frederik V 35, 36, 167
- Frederik VI 102, 108-21, 150,
160, 166, 167
- Frederik VI's Statue 108, 166
- Frederik VII 127, 128, 166
- Frederiks Hospital 167
- Frederiksberg 14, 75, 77, 78, 80-
84, 98, 103, 107
- »Frederiksberg«, et Digt 98,
105, 119, 120, 164, 165
- Frederiksberg Allé 11, 48-55, 62,
64, 65, 71, 94, 148, 150, 155-57
- Frederiksberg Allés Runddel
(den lille) 61, 156
- Frederiksberggade 148
- Frederiksberg Have 11, 82, 94,
96, 101-05, 108, 132, 133, 160,
164, 165
- Frederiksberg Haves Menageri
28, 102, 103, 151, 164

- Frederiksberg Kirke 74, 75, 80,
 151, 159
 Frederiksberg Kirkegaard 74,
 159
 Frederiksberg Kirkes Altertavle
 74, 159
 Frederiksberg Morskabsteater
 159
 Frederiksberg Runddel 60, 75,
 147, 157
 Frederiksberg Slot 11, 47, 51,
 52, 95-97, 99-101, 106, 107,
 110, 111, 118, 127, 132, 164,
 168
 Frederiksberg Slots Kapel 96,
 164
 Frederiksberg Slots Økonomi-
 have 157
 Frederiksberg Teater 159
 »Frederiksbergs Historie« 147,
 156, 161, 164
 »Frederiksbergske Tilstande«
 138, 139
 Frederiksborg Slot 127, 167
 Frederikssteensfestungsmanden
 28, 150
 Frichon, Mad., Linedanserinde
 42
 Friederichs Dahl, Traktørsted
 23, 24, 150
 Frihedsstøtten 157
 Frimurerordenens Capitel 128,
 168
 Frontin, Pierre, Juveler 161
 Fuglekonge 36
 »Fædrelandet« 141
 Fæstningsværkerne 12, 147, 148
 Førster, A., Barber 142
 Førster, Inger Margrethe 142
 Gabel, Christoffer, Statholder
 160
 Galeotti, Vincens, Balletmester
 163
 Galgebakken 48, 154
 Galgemøllen 48, 154
 Galgemølleren 48
 Gamle Kongevej 11, 91, 93, 94,
 153, 156, 162-64
 »Gamle Minder fra Frederiks-
 berg og Vesterbro« 138, 139,
 143, 154
 »Gammelt og Nyt« 162
 Garde, C. F., Løjtnant 62, 157
 Gardens Musikkorps 118
 Gasbelysning 10, 54, 69, 92, 147,
 156
 Gautiers Beriderselskab 18
 Gerson, H., Stadsmægler 60, 62,
 65, 156
 Gertner, J. V., Maler 77, 159
 Giessing, H. P., Forfatter 166
 Ginderup, C., Restauratør 15,
 149
 Gjæsteretten 29, 151
 Glacisholmen 61, 156
 »God Nat, Ole«, o. s. v. Tale-
 maade 113, 166
 Goldschmidt, M. A., Forfatter
 88, 140, 141, 162
 Gottschalck, E., Grosserer 65,
 157
 Graabrødretorv 151
 Grøndal i Charlottenlund 132
 Guerras Beriderselskab 18
 Guineakysten 167
 Gule Hest, Den, Traktørsted 154
 Gustavsborg, Lyststed 157
 Guvernøren i København 14, 148

- H. C. Ørstedesvej 163
 Haabet, Traktørsted i Allégade 159
 Haabet, Traktørsted paa Vesterbrogade 154
 Hagen, J. F., Professor 148
 Hallebye, J. A., Traktør 81, 147, 160
 Halmtorvet 12, 148
 Hansen, D. J., Teaterdirektør 20, 150
 Hansen, J. Chr., kgl. Kammer-sanger 94, 164, 168
 Harsdorff, C. F., Arkitekt 152
 Harsdorffsvej 163
 Hauch, A. W., Overhofmarskal 104, 128, 165
 Hauch, J. Carsten, Forfatter 131, 132, 168
 Hauchsvej 156
 Haveselskab, Det kgl. 64, 157, 165
 Haveselskabetsvej 157
 Heiberg, J. L., 57, 70, 90, 156, 168
 Heiberg, Johanne Luise 159, 168
 Helligaandskirken og -Hus 151
 Helsingør Kommune 156
 Henrik Steffens Vej 163
 Henriksen, Slagtermester 150
 Henriques, Wilhelm, Redaktør 138
 Herholdt, J. D., Arkitekt 123, 167
 Hertz, Henrik, Digter 86, 161
 Hesiodos, græsk Digter 168
 Hestevæddeløb i Alleen 51
 Hetsch, G. F., Arkitekt 37, 153
 Hillerødsholm 167
 Hinnés Beriderselskab 18
 Hirschfeldt, C. C. L., Professor 103, 165
 »Hjemløs« 141
 Hofteatret 19, 41, 44, 46, 57, 149
 Holbøll, F. L., Gartner 165
 Hollandske Bønder 82
 Holmstrand 161
 Holstein, F. C., Teaterchef 19, 149
 Hornbech, Chr. B., Arkitekt 165
 Hornemann, C. F. E., Kompo-nist 63, 157
 Hornemann, J. O. E., Musik-handler, Komponist 62, 156
 Horten 161
 Hullet, Traktørsted 152
 Hybner, Traktør 25
 Hærens Elevskole 168
 Hærens Officersskole 168
 Hømarkerne 162
 »I Gaar fik jeg min Trøje« 156
 Ildebrand, den store 12, 148
 Ingemann, B. S., Digter 90, 162
 Ingeniørkorpset 147
 »Intrigen paa Morskabsteatret« 152
 Italienske Operaselskab, det første 19
 Jacobsen, A. C., Mad., 123, 124
 Jacobsen, P. V., Forfatter 74, 159
 Jensen, Jean, Atlet 15, 148
 Jernbane, den første 9, 149
 Jernportene 11, 12, 49, 52, 53, 75, 148, 159

- Jessen, P. C., Conferentsraad
128, 129, 168
- Johansen, J., Traktør 159
- »Jomfru, vil De med i Skoven«
156
- Jones, Tom 109, 166
- Josty, Anton, Schweitzerkon-
ditor 165
- Josty's Pavillon 103, 105, 132,
168
- »Journal for Politik, Natur- og
Menneske-Kundskab« 140
- Journalistforeningen 145
- Juliane Marie, Fr. V's Dronning
121, 167
- Jydske Regiment, 2^e. 24, 150
- Jægerspris 127, 167
- Jørgen, Kronpr. Fr.'s (VI) Lege-
kammerat 109, 166
- Jørgensen, A. D., Rigsarkivar
144
- Jørgensen, Traktør 68, 158
- Kalkeballen, Dansesalon 148
- Kalvebodstrand 49, 149, 163
- Kanalerne i Frederiksberg Have
119, 120
- Kaperkørsel 147
- Karl, Hertug af Glücksborg 166
- Kastanievej 160
- Kastellet 152
- »Kean«, Skuespil 26, 150
- Kean, Edmund, Skuespiller 150
- Kebes, græsk Filosof 168
- Kehlet, Chr., Traktør 50, 68,
69, 155, 158
- Kehlet, R. T., Traktør 49, 50,
155
- Kinesiske Lysthus 120, 164, 167
- Kingosgade 154
- Kinopalæet 162
- Kirkerup, A. J., Hofarkitekt
164
- »Kjartan og Gudrun« 129, 168
- Kjærbølling, N., Ornitolog 168
- »Kjøbenhavnerviv i ældre og ny-
ere Tid« 140, 154, 162
- »Kjøbenhavnske Klubber og
selskabelige Foreninger« 147
- »Kjøbenhavnsposten« 140, 141
- Kjøpping, Bogtrykker 140
- Kloakering paa Frederiksberg
163
- Klossen (Colossæum) 51, 155
- Klædefabrik i Alleen 83, 161
- Knirch, C. J. Restauratør 57,
156
- Knorring, S. M., Forfatterinde
140
- »Kong Frederik den Sjettes Re-
gjeringshistorie« 166
- Kongealleen, se Frederiksberg
Allé
- Kongefugleskydning 38
- Kongelige Teater 19, 21, 118,
149, 150, 154, 156, 161
- Kongens Klub 11, 147
- Kongens Nytorv 151, 156
- Kongens Regiment 24, 118, 120,
150
- Kragelund, L. C., Komponist
56, 156
- Kremzow, Kunstrytterske 18
- Krogh-Jensen, G., Stadsbiblio-
tekar 138, 139
- Kuhn, F. J., Teaterdirektør 153
- Kuhn-Prices Selskab 28, 42, 44
- Kunstindustrimuseet 167

- Kvægtorvet 150
 Københavns Arbejdshjem 155
 Københavns Slots Ladegaard 160
 Køge Bugt 96
- Ladegaard, Københavns Slots 81
 Ladegaarden 161
 Ladegaardsvej 163
 »Landet fundet og forsvundet« 129, 168
 Lange, F. L., Traktør 158
 Lange, F. M., Prokurator 28, 151.
 Lange, Ph. de, Arkitekt 160
 Lange-Müller, P. E., Komponist 157
 Langes Teaterselskab 46
 Langhoffs (Schuboths) Forlag 140
 Lardelli, Konditor 15, 148
 Lassen, C. J., Sølvpop 158
 Lassen, N. K. P., Retslærd 166
 Ledet, Ph., Danser 42
 Lehmann, Andreas, Linedanser 28, 29, 151
 Lehmann, Chr., Linedanser 28, 29, 151
 Lehmann, Dorothea, gift Legat 151
 Lehmann, P. M. Orla, Politiker 18, 128, 141, 149, 168
 Levin, I. S., Sprogforsker 128, 168
 Lewin, Elisa, Danserinde 43, 153
 Lewin, Flora, Danserinde, gift Price 43, 44, 153
- Lewin, Joseph L., Mimiker og Ekvilibrist 43
 Lewin, Rosa, Danserinde, gift Price 43, 44, 153
 Lezinski, Kunstrytterske 18
 Lichtenstein, Jfr., Sangerinde, gift Rung 47, 154
 Lille Clements Stræde 148
 Lindberg, J. C., Magister 78, 158
 Linsky, Louis v., »Professor« 29, 30, 151
 Liunge, A. P., Redaktør 140, 141
 »Loppeteatret« i Kastelet 152
 Ludvigs Minde 161
 Lumbye, H. C., Komponist 13, 15, 149
 Luno, Bianco, Hofbogtrykker 92, 163
 Luxdorph, B. W., Jurist 151
 Lyngø, F. M., Traktør 158
 Lyngø, J. S., Mad., 66, 68
 Læssøe Müller, Paul, Forfatter 145
 Løvstræde 140
- Madsen, J. P., Traktør 72, 73 158
 Madvigs Allé 157
 Mansa, S. L., Slotsgartner 104, 165
 Marcelis, Christopher, Arkitekt 164
 Marie Sophie Frederikke, Fr. VI's Dronning 119, 129, 154, 165, 167
 Mario, ital. Operadirektør 19
 Martensens Allé 157

- Mathiesen, Lars, Traktør 76-80, 159
- »Mester Jakels Familie« 151
- Metscher, F. W., 124
- Meyer, Edvard, Bladudgiver 141
- Meyer, J. S., Grosserer 158
- Michaelsen, J., Postmester 145
- Mindebrøndene paa lille Runddel 150
- Monigatti, C. G., Schweizerkonditor 150
- Monigattis Pavillon 24, 150, 156
- Moranti, Kronprins Fr.'s (VI) Legekammerat 166
- »Morgenposten« 103, 165
- Morskabsteater, se Vesterbros M.
- Motti-Sami, Jonglør 45, 153
- Munch, Teaterdirektør 19, 149
- Müller, Babette, Sangerinde 20, 149
- Müller, O. F., Højesteretsassessor 65, 157
- Mynster, J. P., Biskop 90, 162
- Møller, C. C., Musikdirektør, Komponist 74, 159
- Møllers Vokskabinet 54, 55, 156
- Møllmann, M., Klædehandler 160
- Nationalhistorisk Museum paa Frederiksborg 166
- National-Scala 148
- Nielsen, Anna, kgl. Skuespillerinde 74, 159
- Nielsen, N. P., kgl. Skuespiller 74, 157, 159
- Nordisk Studentermøde 129
- »Nouvellebibliotek« 140
- Ny Alhambra, Dansesalon 154
- Ny Hollænderby 160
- Nyropsgade 163
- Nystrøm, Eiler, Historiker 147, 161, 164
- Nyvej 156
- »Næstved- og Kallundborg Ugeblad« 140
- Nøisomhed, Lyststed 92, 162
- Nørrebros Teater (det ældre) 43, 151
- Nørreport 11
- Odeon, Koncertsal 74, 159
- Oehlschläger, Adam Gottl. 47, 74, 90, 98-100, 105, 119, 120, 128-31, 154, 164, 165, 168
- Oehlschläger, J. V. O., Slotsforvalter 154
- »Offentlige Forlystelser paa Frederik den Sjettes Tid« 147, 152, 153
- »Ole Lukøje« 166
- Omnibusser 10, 11, 51, 52, 75, 147
- Oslofjord 161
- Overskou, Th., Teaterhistoriker, Forfatter 21, 144, 149, 150, 155, 166
- Oxe, Torben 82, 160
- Pager paa Frederiksberg Slot 106, 107
- Paladsteater 150
- Pallesen, H. C. M., kgl. Skuespiller 19, 149
- Pantomimer 18, 40, 44-46, 69, 153
- Pantomimeteatret 148

- Paran, J., *Atlet* 26, 42, 150, 153
 Peblingsøen 96
 Pedersen, Lars, *Vægter* 156
 Perricini, P., *Sanger* 58, 156
 Pesthus, det gamle 48, 154
 Peters Haab, *Dansebod* 25, 26, 150
 Petersen, *Fuldmægtig* 134, 137-45
 Petersen, kaldet *Mesorski* 42
 Petersen, Peter, *Slotsgartner* 165
 Petersens *Keglebane i Tivoli* 15, 149
 Petoletti, Caroline Barbara 42, 153
 Petoletti, Jean Dominique 153
 Petoletti, Joachim, *Musiker* 42
 Petoletti, Phil., *Linedanser, Teaterdirektør* 18, 148
 Petolettis *Teater*, se *Vesterbros Morskabsteater*
 Phister, Lovise, kgl. *Skuespillerinde* 155
 Phønix *Teater* 159
 Pileallé 75, 148
 Ploug, P. Carl, *Digter, Politiker* 144
 Plump, Johann, *Fabrikant* 161
 »Poeter i Aabenraa« 158
 »Politivennen«, *Ugeblad* 50, 84, 86, 138, 140, 155, 161
 Pollack, Mad., *Sangerinde* 20, 149
 Poulsen, J. G. 122-127
 Prehlinger, *Sanger* 20, 149
 Price, Anna Isabella 153
 Price, Carl 41
 Price, Elisa J. C., 153
 Price, Hanne, Mad. 41, 150, 153
 Price, Hanne Sophie 153
 Price, James d. y. 38-40, 44-46, 153
 Price, James d. æ. 18, 41, 42, 153
 Prinsen af Wales (Georg IV) 159
 Prinsens *Amager* 82
 Prinsens *Gaard* 95, 160
 Prinsesse *Maries Allé* 153, 162
 Prinsessernes *Gaard* 160, 164
 Raadhuspladsen 148
 Rahbek, Camma 48, 74, 154, 155
 Rahbek, Knud Lyne 48, 74, 80, 90, 155
 Randel, J. G., *Sadelmager* 124
 Rantzau, W., *Viseforfatter* 156
 Rasmussen, Chr., *Præst* 159
 Rasmussen, Jens, *Jordbruger* 161
 Ratz, J. C., *Traktør* 158
 Ratzenborg, *Traktørsted* 71, 73, 157, 158
 Ravelin, *Vesterbros* 10, 12
 Réé, B. F., *Redaktør, Politiker* 141
 Reeberg, Ludvig Ernst, *Proprietær* 161
 Reeberg, N. P., *can. phil.* 161
 Reebergs *Gaard* 82, 160, 161
 Rigshospitalet 167
 Riise, A. H., *Apoteker* 156
 Robertis *Teaterselskab* 20, 149
 Rosenaa 92, 163
 Rosenborg 167
 Rosenborg *Have* 13, 118
 Rosencrone, A. M., *Grevinde* 65, 157
 Rosencrone, M. G., *Statsminister, Greve* 157

- Rosenhoff, Claudius C., Litterat 69, 70, 158
- Rosenlund, Traktørsted 14, 24, 50, 51, 148, 150, 155
- Rosing, Michael, kgl. Skuespiller 108, 166
- Roskilde 96
- Roskildevej 148
- Roslin, A., Maler 164
- Rung, Henrik, Syngemester 154
- Sangere og Sangerinder, danske og udenlandske 55, 56, 69
- Sankelmarksgade 154
- St. Annæ Plads 48, 154
- St. Clementsgaden 12
- St. Jørgens Sø 92, 163
- St. Jørgenslund 92, 162
- St. Thomas 156
- Sans-souci, Lyststed 65, 157
- Schall, A. M., Solodanserinde 93, 163
- Scheibel, Brygger 65, 157
- Schibby, Particulier 92
- Schlemüllers Hofteaterselskab 18, 149
- Schmidt, Lorenz, Brygger 36, 152
- Schneekloth's Latin- og Realskole 155
- Scholten, E. v., Divisionsadjutant 158
- Scholten, P. C. Fr. v., Kammerjunker 88
- Schowgade 163
- Schrødersee, L. v., Kammerherre 113-116, 166
- Schuboth's Forlag 138
- Schumacher, H. Chr., Professor 125, 167
- Schweitzerhuset 105
- Schäffer, Mad. 148
- Schäfferske Pavillon i Tivoli 14, 15, 148
- Schønberg, H. H., Etatsraad 92, 94, 163
- Schønbergsgade 162, 163
- Seest, G., Sanger 19, 149
- Seidelin, C. H., Bladudgiver 155
- Seildugsfabrik 83, 161
- Selskabet til Blomsterdyrknings Fremme 157
- Senn, J., Maler 167
- Serral, Dolores, Danserinde 19
- Siesbye, Gottlieb, Redaktør, Digter 142, 149
- Silkegade 139
- »Sjællandsposten« 140
- Skandinavisk Bryggerhøjskole 162
- Skodsborg Palæ 127, 167
- Skydeselskab, Det kgl. 30, 34-38, 152
- Slesvig-holstenske Hofteaterselskab 149
- Sletting, O., Restauratør 81, 160
- Slotsforvaltergaarden i Frederiksberg Have 128
- Slotsgartneren 82
- Slotskroen 48
- Slukefter, Pavillon i Tivoli 148
- »Smaatræk om Frederik den Sjette« 166
- Smallebakken 96, 164
- Smallegade 83, 84, 155, 156, 161

- Solbjerg 81, 82, 160
 Sommerlyst, Lyststed 157
 Sommerlyst, Traktørsted 38, 69,
 73, 74, 153, 157, 158
 Sophie Amalie, Fr. III's Dron-
 ning 160
 Sorgenfri Slot 121, 167
 Sorte Hest, Gæstgivergaard 48,
 154
 »Sorte Rabatter« (Uniforms-
 krave) 24, 150
 Sporvogne, 10, 11, 51, 75, 147
 Springvandet i Frbg. Slotsgaard
 164
 Staal, Destillatør 15
 Stadsgraven 10, 149
 Statens Museum for Kunst 166
 Steen, Adolph, Professor 148
 Stenosgade 163
 Stevns Klint 96
 Stilling, H. C., Arkitekt 159
 Stockfleth, F. W. v., Kaptajn
 88, 162
 Struensee, J. F., 109, 153, 154,
 166
 Studevangen 157
 Sukkerhus 83, 161
 »Svampedaasen« ∴ Landbohøj-
 skolen 92
 Svanholm, Lyststed 92, 162
 Sæbesyderi 83, 161
 Søndermarken 103, 104, 148,
 164, 165
 Sdr. Boulevard 147, 154
 Taddei, Agostino, Billedhugger
 165
 Taffelmusik 11, 118
 Teglgården, Lyststed 162
 Telegraf 10, 147
 Tessin, Nikodemus, d. y., Arki-
 tekt 164
 »Theori der Gartenkunst« 165
 Thomsen, O., Redaktør 140
 Thorup, C. M., Traktør 158
 Thorvaldsens Museum 159
 Thurah, L. L. de, Generalbyg-
 mester 160, 167
 Tietgensgade 149
 Tivoli 11, 12-17, 33, 38, 45, 61-
 63, 74, 147, 148, 156
 »Tivoli Avis« 17
 Tivoli Teater 138
 Tivolibazar 148
 Tivolivisen 14-17, 148, 149
 Toldhuset ved Vesterport 10
 Tourniaires Beriderselskab 18
 Trankebar 167
 Tranlygter 9, 53, 155, 156
 Trommesalen 20-22, 150
 Tulleshøj 95
 Tullingsgade 163
 Tømmerpladserne 16, 149, 163
 Tønder, J. P., Kandidat 162
 Tøndeslagning paa Frederiks-
 berg Runddel 75
 Ubrich, Mad., Sangerinde 18
 »Udvalg af danske og udenland-
 ske Criminalsager« 151
 Urspruch, Sangerinde 18
 Valby 96, 103
 Valdemarsgade 154
 Vandværk, 10, 11, 147, 163
 Vaux, Jane 152
 Vauxhall 31-33, 50, 152
 Vester-Amager 82

- Vesterbro («Broen») 12, 25, 27, 29, 30, 48, 55, 81, 94, 144, 147, 151
- Vesterbrogade 148, 150, 154, 155, 157
- Vesterbros Morskabsteater 17, 18, 39, 40, 43-46, 149, 153, 154
- Vesterbros (nye) Teater 11, 17-20, 28, 148, 149, 150, 154
- Vesterbros Ravelin 10, 147
- Vester Farimagsgade 157
- Vestergade 12, 148, 154
- Vesterport 12, 35, 148
- »Vesterport«, Ejendom 150
- Vesterports Vagt 138
- Veterinær- og Landbohøjskolen 92, 163
- Viktoriagade 27, 152, 163
- Vilhelm af Hessen, Landgreve 148
- Visby, C. H., Præst 88, 162
- Vodroffs Tværgade 163
- Vodroffsvej 161, 162
- Voigt, M. F., Slotsforvalter 159, 165
- Volkersen, N. H. 42, 44, 153
- Vægterordning 10, 54, 147
- Værnedamsvej 49, 92, 155, 156, 163
- Werlauff, E. C., Historiker 165
- »Westend« 152
- Westergaard, Jens, Kammerlækaj 111-13, 116, 117, 166
- Wielandt, J., Bladudgiver 155
- Wilcke, Skuespiller 19, 149
- Wilders Plads 152
- Wilhelmine, Prinsesse 109, 117, 119, 166
- Winther, Carl, Linedanser 43, 153
- Winther, J. F., Linedanser 42, 43, 153
- Winther, Josephine, Linedanserinde 43, 153
- Winther, Mad., f. Price, Linedanserinde 42
- Withusen, C. C., Professor 125, 167
- Wiwet, F. V., Jurist, dramatisk Forfatter 36, 152
- Wodroff, G. J., Regimentskvartermester 161
- Worm, P. C. F. 95, 162
- Wosemose, Chr., Litterat 162
- Wulff, O., Professor 103, 140, 165
- Wærn, Martha 160
- Wærn, Morten, Generalkrigskommissær 160
- Wærnske Institut 82, 160
- Yoldi, A. d'Aguierra & Gadea, Greve 112, 166
- Zimmermann, Skuespiller 19, 149
- Zoologisk Have 168
- Ægypten, Traktørsted 23-25, 150
- Ønskehøjen i Frederiksberg Have 165
- Ørsted, A. S., Retslærd, 90, 142, 162
- Ørsted, H. C., Fysiker 90, 131, 162, 168
- Ørstedsgade 163
- Østerbro 157

**GAMLE MINDER FRA FREDERIKSBERG OG VESTERBRO
AF PETERSEN, FULDMÆGTIG.**

Originaludgaven udkom 1866 i Kommission hos Th. Gandrup og var trykt hos H. Donatzky. Denne Udgave er trykt i 1000 Eksemplarer, hvoraf 250 udsendes i Kommission hos Gyldendal. Teksten er sat med Monotype Times, og Bogen er trykt paa Offsetpapir i Nordlundes Bogtrykkeri, København.

NORDLUNDE
KØBENHAVN